29 EYLÜL 1959 SAYI : 270

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI : 125 KURUŞ

YEPYENİ
BİR...
AKŞAM
AKŞAM
7 den
70e
kadar
herkesin
gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVI, Sayı : 270

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak Ocakan Kat 3 Daire 7
Tel : 15998 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak: 750 lira
(İlân mündericatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :

Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih : 27. 9. 1959

Kapak resmimiz

Omay - Yurdakul

Anayasanın gölgesinde

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Önce Çanakkalede, sonra Galata rıhtımında devam eden zincirleme hâdiseler, geçen hafta yalnız siyasiler arasında değil sokakta, kahvehanelerde, otobüslerde ve evlerde en çok bahsedilen mevzu oldu. Çanakkale-Ezine şosesinin 31 inci kilometresinde vuku bulan ve hakkında mahkemece neşir yasağı kararı alınan müessif bir hâdiseyi, ertesi gün Galata rıhtımında bazı C. H. P. lilerin tartaklanması, gazetecilerin dövülmesi, ellerindeki makinalardan filimlerin çıkarılarak yakılması tarafl tarafsız birçok çevrede derin teessür yarattı. İdari makamların Çanakkalede unuttukları Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu, Galatada hatırlayıp bütün şiddetiyle tatbikine geçmeleri, ister istemez ibret verici mukayeselere yol açtı. Bu sayımızda, Demokrasi başlıklı yazıyla Çanakkale ve Geyikli hâdiselerinin bütün safhaları ve tafsilâtı, kanunun müsaade ettiği hudutlar içinde nakledilmektedir.

D. P. doktrinerlerinin Muhalefetin tasfiyesi için ilk basamak olarak bu hâdiseleri takdim ve istismara gayret etmeleri gözden kaçmamakta ve akıllara "C. H. P. kapatılabilir mi sualini" getirmektedir. Bu sayımızdaki başyazı, bu suale en açık cevabı getirmektedir.

★

Geçen haftanın son saatlarında C. H. P. nin bir iç meselesi, çalışmalarına gece de devam eden Parti Meclisi toplantısı sırasında yeni bir safhaya girdi. Kasım Gülek, Genel Başkan ve Parti Meclisi ile düştüğü derin ihtilâflar dolayısiyle Genel Sekreterlik vazifesinden istifa etti. Bu suretle açılan Genel Sekreterliğe, Parti Meclisinin ittifakıyla İsmail Rüştü Aksal seçildi. Üst kademedeki bu değişikliğin C.H.P. çalışmalarının verimini ve müessiriyetini arttıracağı muhakkaktır. Zira bu sayede özlenen "ekip çalışması" mümkün olacaktır. Gülekin istifasının hikâyesi C. H. P. başlıklı yazımızda anlatılmaktadır.

★

Dış politikanın en mühim hâdisesi vasfını gene Krutçefin Amerika ziyareti taşımaktadır. Camp David'de Başkan Eisenhower ile Krutçef ciddi müzakerelere başlamışlardır. Bu müzakereler, Eisenhower'in Kasım başında vuku bulacağı tahmin edilen Moskova seyahatinde de devam edecektir. İki blokun liderleri arasındaki bu görüşmelerin, dünya siyasetine yeni bir rota çizdiği muhakkaktır. DÜNYADA OLUP BİTENLER'e ayrılan sayfalarımızdaki Doğu-Batı başlıklı yazı, Krutçefin Amerikada geçirdiği son safhayı hikâye etmektedir.

Krutçef Amerikada dolaşırken, İngilterede de seçim kampanyasına hız verilmiştir. Muhafazakâr Partinin ve İşçilerin liderleri şehir şehir dolaşıp seçim nutukları vermektedir. İngiltere başlıklı yazımızda seçim kampanyasının tafsilâtı ve seçimlerin galibinin kim olacağı hakkındaki tefsirler aksettirilmektedir.

★

Hükûmet tarafından "bir hayat memat meselesi" olarak takdim edilen Müşterek Pazara girmemiz hakkındaki ilk temaslara Brükselde başlanmış bulunmaktadır. İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA olup bitenlere tahsis ettiğimiz sayfalardaki Müşterek Pazar başlıklı yazıda bu mevzudaki fikirler ve en son haberler bildirilmektedir. Aynı sayfalardaki Dış Yardım başlıklı yazıda da memleketimize ecnebi hususî sermayenin celbi için alınan son tedbirler gözden geçirilmekte ve bu bahisteki fikirler derli toplu bir tarzda hülâsa edilmektedir.

★

Ekim başında yeni mevsime girileceği için önümüzdeki sayıdan itibaren sanat sayfalarımız, muhteva itibariyle yeni bir zenginliğe kavuşacaktır. Tiyatro, Musiki, Sinema, Resim ve Kitaplara ayrılan sayfalarımızdan aktüaliteyi en iyi şekilde takip imkânına kavuşabileceğinizden başka, hâdiselerin en tarafsız tefsirlerini ve en objektif tenkidlerini -aynı siyasi sahada olduğu gibi- yalnız AKİS'te bulacaksınız.

★

Soğuk Harb yayını örnekleri mevzulu anketimize son vermiş bulunuyoruz. Gönderilen mektupların pek çoğunu neşre imkân bulamadığımız için üzgünüz. Bunun sebebi, mahdut sayfalara mümkün olduğu kadar çok haber sığdırmak endişesidir. Anket sonunda en iyi örneği birinci ilân edeceğimizi bildirmiştik. Fakat sonra bundan vazgeçmeyi uygun bulduk. Zira bu mevzuda birincilik, rakip kabul etmez Radyo Gazetesinindir. Radyo Gazetesinin son günlerde ard arda sıraladığı incileri duyan okuyucularımız, bu düşüncemizde bize katılmakta tereddüt etmeyeceklerdir.

Saygılarımızla
AKİS

C. H P.

İttifak!..

Geçen haftanın sonunda Pazar gecesi saat 10'da, C. H. P. Genel Sekreteri Kasım Gülekin istifası, bir bomba tesiri yaptı. Ayni gün saat 3'te böyle bir şey söylense, her halde hiç bir Parti meclisi üyesi buna inanmıyacaktı. Haber, tam bir sürprizdi.

Gülek meselesi, Parti Meclisinin Pazar günü öğleden sonra saat 3'te yaptığı toplantıda İnönü tarafından ortaya atıldı. Meseleye daha evvelki günlerde de teşkilâttaki bazı hizipleşmeler ve "hesap sorma" mevzuları dolayısiyle temas olunmuştu. Bilhassa Gülekin Karadeniz gezisinde mevcut kanunları hiçe sayarak, demokrasi ile telifi imkânsız "Nereden buldun kanunu" lâfını ortaya atması, köklü tenkidlere yol açtı. Ama Pazar günü öğleden sonraya kadar meselenin esasına girilmedi.

Meseleyi Genel Başkan İnönü açtı ve Genel Sekreter Gülekten "mektup" hakkında izahat istedi. Gülek evvelce yazdığını söylediği mektuptan farklı yeni bir mektup okudu. Kimsenin gözünden kaçmayan bu farkı Gülek izah edemedi. Bu suretle Genel Sekreteri müdafaaya hazır en mütereddit Parti Meclisi üyeleri bile, mektup işinin mevcudiyetine yüzde yüz kanaat getirdiler. Nitekim söz alan hatipler in hepsi bu kanaatlarını açıkladılar ve esas meseleyi vaz'ettiler: Genel Sekreterin partinin yük sek kademelerindeki bir arkadaşı aleyhine mektup yazması çok üzücü bir şeydi. Fakat bu pek mühim değildi. Esas mesele yazdığı mektubu örtmek için Genel Sekreterin her türlü çareye ve tertibe başvurmasıydı. Ortada bir ahlâk meselesi vardı. Kolayca her türlü iddiada bulunabilen ve Parti Meclisini dahi aldatmaya çalışan bir Genel Sekretere itimat edilebilir miydi? Hiç kimse bu suale evet diyemedi. Diyemediği içindir ki meselenin hal şekli üzerinde, Parti Meclisi tam bir görüş birliği ile düşünmeye başladı. Ortaya muhtelif hal şekilleri atıldı ve neticede en iyi hal şeklinin partiye evvelce yaptığı hizmetleri kimsenin inkâr etmediği Kasım Gülekin kendiliğinden vazifesinden vazgeçmesi olduğunda birleşti. Gülek tereddüt etti. En güvendiği ve çok yakın arkadaşlık ettiği Atıf Ödül, Tahsin Bekir Balta, İlhami Sancar ve Kâmil Kırıkoğlu ile alt kata inerek istişarelerde bulundu. Fikrine itimat ettiği arkadaşları gerek Gülek, gerek parti için en iyi hareketin istifa olduğunu söylemiş olacaktır ki toplantıya tekrar katılan Gülek istifa ettiğini acıkladı.

Boşalan yere yeni bir Genel Sekreter seçmek lâzımdı. Parti tüzüğünün 31 inci maddesi "Genel Sekreterliğin boşalması halinde müteakip kurultaya kadar yenisi Parti Meclisince seçilir" diyordu. Yeni bir aday bulmak hiç te güç olmadı. Bütün gözler, her türlü imtihandan geçmiş ahlâkı, hürmet uyandıran şahsiyeti ve bilgisi dolayısiyle istisnasız bütün partililerin sevgisini kazanan C. H. P. Meclis Grubu Başkan vekili İsmail Rüştü Aksala döndü. Gülekin ayrılmasından en büyük üzüntüyü duyan Ödül, Balta, Sancar ve Kırıkoğlu bile Genel Sekreterliği aklının ucundan geçirmeyen Aksala bu vazifeyi kabul etmesini rica ettiler. Aksal, çaresiz evet demek zorunda kaldı. Nitekim yapılan gizli oylamada, Aksal, 36 mevcudun ittifakıyla Genel Sekreter seçildi. Oylamada İstanbula erken dönmek zorunda kalan Fuat Sirmen ile Enver Güreli, hasta bulunan Fazıl Şerafettin Bürge ve Karstan gelemiyen Mehmet Hazer mevcut değildi.

Ortaya çıkan durum ve netice bir tebliğle halk efkârına açıklandı. Tebliğ, Genel Sekreter ile Genel Başkan ve Parti Meclisi üyeleri arasında çıkan ihtilâf üzerine Kasım Gülekin istifa ettiğini, yerine ittifakla İsmail Rüştü Aksalın seçildiğini bildiriyordu.

Partide huzursuzluk ve itimatsızlık yaratan böyle bir meselenin tam bir görüş birliği ile halledilmesi memnuniyet verici bir hâdiseydi. Milletin ümidi haline gelen C. H. P. meselelerini mutlak bir anlayış havası içinde hallederek, bu ümide lâyık olduğunu ispat etti. Şimdi mesele, gücenmeden, darılmadan, "evvelâ ben" demeden partiye hizmete çalışmaktı. Ümidini C. H. P. ve bağlayan millet, Kasım Gülekten şimdi bunu beklemektedir.

Sen de mi, Mr. Fens?

NATO Parlamanterler Kongresi Genel Sekreteri Mr. Fens'in bir yazılı tebliği, Kasım Gülekin meşhur mektup hâdisesindeki "Fens istinatgâhı"nı da ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Mr. Fens'in tebliği aynen şudur:

"11 temmuzda Kasım Gülekle İstanbulda karşılaştım. Bu münasebetle bana, Atlantik Kongresi Başkanı sıfatiyle yazmış olduğu mektubu alıp almadığımı sordu. Ve kendisinin hem iktidar partisi tarafından Hükümete karşı ve hem de kendi öz partisi tarafından hakkında kötü niyetli olmakla ittiham edildiğinden hayli müşkül durumda kaldığını ilâve etti.

Ona, kendisinden bir mektup almadığım cevabını verdim. Ve bunu arzusu üzerine kendisine yazılı olarak da teyid ettim. Şurasını size beyan etmek isterim ki Bay Kasımı Gülek'e bu mektubu neşretmek müsaadesini asla vermiş değilim.

Birkaç hafta sonra, Londrada Başkanı bulunduğum NATO Parlâmentolar arası Konferansı Genel Sekreterliğine geldiğimde Atlantik Kongresinden evvel bana Kasım Gülekten gelen bir mektubun bizim sekreterlik memurlarının biri tarafından açıldığını öğrendim. Bu memur Londradaki Türk Sefaretine mektubun muhteviyatını aynen bildirmiş ve böyle bir mektubun mevcudiyetinden beni haberdar etmeyi maalesef unutmuş. Fikrimce sekreterlik memuru böyle hareket etmekle hata yapmıştır.

Türk Hükûmetinin Kasım Gülek'in bu mektubunun muhteviyatını öğrenmiş olması tamamiyle normal şekilde olmuştur.

Kasım Gülekin benim bu hususî mektubumu neşretmek suretiyle benim ismimi bu hadiseye karıştırmış olmasını esefle karşıladım."

Demokrasi

İbret tablosu

Geride bıraktığımız Cumartesi günü milletin gözlerinin üzerlerine çevrildiği iki C. H. P. milletvekili Çanakkale ve İstanbul hâdiseleri hakkında Parti Meclisine izahat verirken, Galata Rıhtımından toplanan sanıklar, İstanbul İkinci Ceza Mahkemesi salonunda, Dokuzuncu Asliye Ceza Mahkemesinin huzuruna çıkarıldılar. Dokuzuncu Asliyenin Salonunun küçüklüğü ve dinleyici sayısının fazla olması yüzünden bu tedbir alındı.

Hâdiselerin 11'i mevkuf 19 sanığından ikisi gazeteci, ikisi avukat, üçü Üniversite talebesi, üçü tüccar üçü inşaat kalfası, üçü fabrika işçisi, ikisi esnaf ve biri de gümrük komisyoncusu idi. Sanıkların hepsi de hâkime okur-yazar olduklarını, sabıkasız bulunduklarını söylediler. Sanıklardan ikisi hariç, 17'si Cumhuriyet devrinde doğmuş genç adamlardı. Diğer ikisi de 40-45 yaşları arasında idiler. 19'ların 17'si "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu"na muhalefetten sanıktılar. Vatan gazetesi muhabiri Hilmi Yavuz, polise fiilî mukavemet, Avukat Reşit Ülker de, Polis memuru Bumin Yamanoğluna "Pis herif" demek ve yumruk atmak iddialarıyla mahkemeye sevkedilmişlerdi. Yaralı Dünya gazetesi muhabiri Vural Vahit Sulçmez hastaneye kaldırıldığı için sanıklar arasında yoktu.

İçlerinde iki gazetecinin de bulunduğu mevkuflar kafilesi saat 11'de

Haftanın içinden

Sıkı Durma Zamanı

Aldatıcı bir manzaranın bazı zihinlerde endişeler uyandırdığı görülüyor. C. H. P.'nin bugünkü İktidar tarafından kapatılacağı, hattâ demokratik hayat tarzına son verileceği ihtimalleri memleket sever pek çok kimseyi ciddî şekilde üzüyor. Bu ihtimaller üzerinde fikirler söyleniyor, aklın ve basiretin sesi konuşturuluyor, böyle bir teşebbüsün getireceği sonsuz felâketler belirtiliyor.

Doğrusu istenilirse manzara tamamiyle sun'i şekilde, fakat hususi bir dikkatle bazı eller tarafından yaratılmaktadır. Bir umacı üslubu demeçlere hâkim kılınmak istenmektedir. Hattâ daha ileri giderek fiili bir tedhiş havası estirmek gayretinde olanlar dahi vardır. Tansiyonun gittikçe yükselmesi için çalışanlar ise gözle görülmekte, elle seçilmektedir. Bunların bir avuç insandan müteşekkil olması seslerinin üst perdeden çıkmasına mâni teşkil etmemektedir. Tehditler tehditleri takip etmekte, gözdağı verme teşebbüsleri birbirini kovalamakta, en memleketçi düşüncelerle bunlara ehemmiyet verip tehlike çanı çalanlar ise gürültüyü büsbütün arttırmaktadırlar.

Bugünün meselesi tam bir serinkanlılıkla bu şamatanın üstüne çıkmak ve hâdiseleri gerçek mahiyetleriyle görmeğe çalışmaktır. Son senelere ait Meclis zabıtlarını karıştıranlar orada Sayın Adnan Menderesin alâka çekici bir konuşmasını bulacaklardır. Geçen teşrii devrede İktidar ile Muhalefet arasında cereyan eden bir tartışmada D. P. nin sayın Genel Başkanı partisinin Muhalefette bulunduğu yıllarda D. P. idarecilerinin yüreklerinde yatan bir endişeyi belirtmiştir. Bu endişe Muhalefet Partisinin "iki jandarma ile" o devrin İktidarı tarafından kapatılabileceği ve Demokrasi tecrübesine son verilebileceği endişesidir.

D. P. nin Muhalefet yıllarındaki o endişesinin D.P. nin İktidar yıllarında bir ümit haline gelip yüreklerde yatmakta devam edip etmediği bilinmez. Zaten işin o tarafı mühim de değildir. Hattâ dünün İktidarının, meselâ 1950 yılının başlarında "iki jandarma ile" Muhalefet Partisini -üç ay içinde dünyanın kendi başına yıkılması tehlikesini ciddi şekilde göze almaksızın- kapatma ve Demokrasiye paydos deme kudretine sahip olup olmadığı da üzerinde durulmaya değmez bir meseledir. Bugünün bilinen hakikati "iki jandarma ile" Muhalefet Partisini kapatıp Demokrasiye paydos diyebilecek kabadayının iki jandarmayı bile bulamıyacağıdır. Eğer bulursa o bir çift jandarmanın silâhının namlusunu kendi göğsünde hissedecektir. Zira böyle bir teşebbüs doğrudan doğruya silâhlı hükümet darbesidir, Türkleri 1959 yılının sonunda Demokrasiden başka bir rejim altında gönül rızasiyle yaşatmaya hiç kimse muktedir değildir. Ve aslında bu niyete de hiç kimse sahip görünmemektedir.

"İki jandarma ile" parti kapatma devri çoktan geçtiğine göre, C. H. P. yi ortadan kaldırmak heveslileri için çare adalete başvurmaktır. Bütün memleketin gözü önünde cereyan eden hâdiseleri yüzde yüz değiştirerek bir mahkemeden arzulanan kararın alınabileceğini sanmak safdilliklerin en büyüğüdür. "C. H. P. nin duruşması" gözler önüne getirilebiliyor mu? Bu duruşma acaba hangi şehirde, hangi mahkemede, hangi hâkiminin önünde yapılacaktır? Başta İsmet İnönü C. H. P. nin mesulleri, jandarmalar refakatinde mahkemeye getiriliyorlar!.. 1950'de seçimlerin en mükemmeliyle İktidarı gülerek vermiş, yedi sene içinde hamlelerin en mükemmeliyle seçmen oylarının hemen yarısını almış, dokuz senenin sonunda ise milletin münakaşasız sevgilisi haline gelmiş bu insanlara, bu teşekküle bir savcı "gayrimeşruluk" isnat ediyor!. Deli? İhtimal. Radyo gazetesinin neşriyatı!

Hem, gene başta İsmet İnönü, yüzseksene yakın milletvekili milletin reyiyle girdikleri Büyük Meclisten çıkarılamadıktan, üzerlerine milletin reyiyle giydirilmiş masuniyet hırkası parçalanamadıktan ve hepsinden mühimi bu milletin kalbindeki "İnönüye ve arkadaşlarına inanç" yıkılamadıktan sonra astarı yüzünden çok daha pahalıya mal olacak böyle bir teşebbüsün faydasını söyler misiniz?

O halde? O halde, isteseler de istemeseler de saatin ibrelerini ters döndürme heveslileri Büyük Meclise yüzlerini çevirmek, hareketlerine Büyük Meclisin "mutabakat damgası"nı vurdurmak zorundadırlar. Büyük Meclise olan itimattır ki D. P. nin sayın borazanlarının kulakları sağır edici gürültüsünü bir defa daha gülünç hale sokmaktadır. Zira Büyük Meclisten rejime kastedici bir kararın çıkabileceğini sanmak ne Büyük Meclisi, ne de hâkimiyeti asıl elinde tutan Türk milletini hiç, ama hiç tanımamaktır.

Büyük Meclis, D. P. grubunu ellerinde tuttuklarını sanan ve zaman zaman bu grubu hakikaten pek yumuşak başlı hale getirebildikleri, onu şaşırtabildikleri için cesaretleri artmış kimselerin kanaatlerinin aksine bazı meselelerde son derece hassastır. Bu meselelerin biri milletvekillerinin teşrii masuniyetidir. Bir defa teşrii masuniyet Anayasa meselesidir, istenmiyen milletvekillerini kollarından tutup kapı dışarı etme hakkı ancak Anayasayı değiştirmekle olur. Mecliste böyle bir zihniyetin üçte iki ekseriyet bulabileceğini sanmak için, bilinmez, çılgın olmak kâfi midir?

Bu yüzdendir ki orada burada huzursuzluk yaratıp kâfi geleceğini sandıkları bahaneyi arayanlar, hakiki büyük kütlelerin damarına basarak onları çılgına çevirmeye çalışanlar, kendilerini masaldaki kurt yerine koyarak rejime "Ben seni illâ da yiyeceğim" diyenler sonda bir defa daha gülünç olacaklar ve ondan sonra yuvarlanıp gideceklerdir. Nihai sahnenin oynandığı doğrudur, ama eğer perde bir mezarlığın üzerine kapanacaksa bu mezarlık Türk vatanı olmayacaktır. Bu mezarlık bir avuç çılgın ihtiras sahibinin manen gömüleceği bir mezarlık olacaktır.

Aydan gelmemiş her hangi bir kimse 1959 Türkiyesinin bu basit realitesini bilmiyor olamıyacağına göre bugün girişilen teşebbüs yeni bir sindirme, korkutma teşebbüsüdür. Yoksa Demokrasiye paydos demek, ne kadar arzulansa, hakiki maksat değildir. Bir defa daha "höt" deniliyor. Sese daha fazla tesir verebilmek için diş kime geçerse, onların canı yakılacaktır. Diş kime geçerse onlara ıstırap, azap verilecektir.

Son ondört senede yetişen, son ondört senede gelişen ilk "hürriyet aşkı" nutuklarını bizzat sayın D.P. büyüklerinden dinleyen ve onlara onlardan fazla inanıp inanmakta devam eden her yaştan bir "Demokrasi nesli" bu fırtınayı da atlatacaktır. Serinkanlılıkla, dimdik durmasını bilecektir. Her meslekten bu insanlar kendilerine düşeni yapacaklar, gürültüye gene pabuç bırakmayacaklar, bir sabır, bir medeni cesaret âbidesi halinde sağanağı en zararsız şekilde atlatacaklardır. Bir adım gerilemiyecekler, en ufak tavizi vermeyeceklerdir. Sokak kabadayıları ancak yüreklere dehşet salabilirlerse gayelerine varabilirler. Yürekler kapılarını kaparlarsa bunlar ters yüz edip kaçacaklardır. Onlara âlet olmuş, onların hoşuna gitmek için azap, ıstırap dağıtmak işini yüklenmiş bulunan talihsizlerin elinde ise derin bir hicaptan başka şey kalmıyacaktır.

Ama bu boşuna azabı, bu boşuna ıstırabı da bertaraf etmek, yapana zarardan başka netice vermeyen fenalıkları önlemek bir grubun elindedir. Bu grup pek yakında vazifeye başlıyacak olan D. P. Meclis Grubudur. Bu Grubun işlere el koyma vakti, son teşebbüs gösteriyor ki, artık gelmiştir.

Lütfen vazife başına!

İnönünün başkanlığında toplanan C. H. P. Meclisi

Kesti attı

Adliyeye getirildi ve meşhur "kapı altı"na atıldı. O günün sabahı Sultanahmet Cezaevinde, Berbat Süleyman ve esrar satıcısı Parlak Sefer, yeni gazeteci mefkufları cezaevinin "tecrid"inde ziyaret etmişler ve "geçmiş olsun" demişlerdi.

Karanlık ve çok havasız kapı altına kapatılan mevkuflar biraz sonra yukarı çıkarıldılar ve Adliye binasının üçüncü katındaki koridorda bir kanapeye yanyana oturdular. Omuzlarında Sten hafif makineli tüfekleri taşıyan bir manga jandarma mevkufların etrafını yarım ay şeklinde kuşattı. Bir C. H. P. Kongresinde patlattığı tabanca ile şöhrete erişen günün adamı Bumin Yamanoğlu koridorda idi. Kumral, uzun boylu pehlivan yapılı - 90 kilo - 30 yaşlarında bir adamdı. Çok şıktı. Lacivert bir elbise giymiş, beyaz gömlek, beyaz kravat takmıştı. Ufak tefek Reşit Ülkerin kendisine yumruk atmasından dâvacı idi. Bir sıraya oturmuş, yanındaki arkadaşına keyifli keyifli anlatıyordu: "Evdekilere beni erkenden uyandırın, banyoyu da hazır edin dedim. Bir güzel banyo aldım da rahatladım. Ben şimdi âmme şâhidiyim, ama aynı zamanda dâvacıyım da öyle değil mi? Yumruk vurdu birader."

Şiddet gösterisi

Hâdise, Çanakkaleden dönen iki C. H. P. milletvekilini getiren Gemlik vapurunun Perşembe gecesi, vaktinden 40 dakika evvel Tophane rıhtımına yanaşması ile başladı. Geminin 40 dakika evvel gelmesine rağmen Rıhtımda bir miktar halk ve gazeteciler toplanmıştı. Bir o kadar da Emniyet Birinci Şubeye mensup sivil ve resmî polis vardı. Emniyet müdürü Faruk Oktay, Birinci Şube Müdürü Yaşar Yiğit ve günün adamı Bumin Yamanoğlu rıhtımda idi.

Gemlik vapurundan ilk İbrahim Saffet Omay indi. C. H. P. liler herhangi bir hâdiseye mâni olmak için Omayın etrafını almaya çalışıyorlardı ki Birinci Şube Müdürü Yaşar Yiğit, hızla Ankara milletvekiline doğru ilerledi. Yiğitin bir "el hareketi" Omayın yanağını sıyırıp geçti. Bu hareket havayı elektriklendirdi. Karşılamaya gelenlerden müteşekkil bir çemberin içine düşen Yaşar Yiğit telâşlandı ve tabancasını çekerek "vururum" diye bağırmaya başladı. Hâdise Omayın soğukkanlılığı sayesinde bastırıldı.

Ekseriyetini C. H. P. lilerin teşkil ettiği karşılayıcı vatandaşlar, C.H.P. milletvekillerini omuzlarına aldılar. Bu, halkın üzerine şimdiye kadar görülmemiş bir cop yağmuru yağmasına kâfi geldi. Çanakkalede unutulan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununu, İstanbulda görülmemiş bir şiddetle tatbik etme emrini alan polisler, insafsız bir gayret gösterdiler. Polisler yakaladıklarını karakola götürmeye çalışıyorlardı. Bu aşırı gayretin neticesi bazı hatalar oldu. Bir sivil polis, iki resmi tarafından karakola götürülürken, Emniyet Müdür muavini tarafından teşhis edilerek kurtarıldı. Fakat imrozdan dönen annesini karşılamaya gelen Yani adlı bir vatandaş, derdini anlatmak için bin dereden su getirmesine rağmen yakapaça karakola götürüldü. Çıkışta kalabalığı geriden takipeden Cumhuriyet gazetesinin sportmen muhabiri Egemen Bostancı arkadan koluna giren polisler tarafından kargatulumba karakola taşındı. gazeteci olduğunu söylemesi ve bu hususta halen hastahanelik hale gelen Dünya muhabiri Vural Vahit Sülemezin gazeteciliğini teyidi fayda etmedi!

> ## ¡ Memnu Mıntıka! ¡
>
> **Demokrasi perisi Türkiyeyi ziyarete gelmişti. Daha 31 inci kilometrede şöyle bir levha gördü:**
>
> **"Dikkat, neşir yasağı!"**
>
> **Ve tabii daha öteye geçemedi!..**

Karakolda ayna var

Bir müddet sonra, rıhtım karakola taşınmıştı. Karakolun önünde hazırkuvvet ve atlı polisler aşılması güç bir barikat kurmuşlardı. Durumu tesbit için karakola koşan gazetecilerin barikadı yarmasına müsaade edildi. Fakat bu "lütuf", hâdisenin inkâr götürmez delillerini objektifleriyle tesbit eden foto muhabirlerinin makinalarındaki filmleri müsadere içindi. Bu arada Vatanın ruhen ve bedenen ince muhabiri Hilmi Yavuz, günün adamı Yamanoğlunun teşhisine kurban gitti. 90 kiloluk Yamanoğlu parti kongrelerinden tanıdığı ve asla sempati duymadığı Hilmi Yavuzun kendiliğinden karakola geldiğini görünce, onu "Sen de bunlardansın" diyerek, diğer sanıkların bulunduğu odaya itti. Sonra da kapıyı aralayıp bir polis arkadaşına Yavuzu gösterdi. Bu polis, sonradan Hilmi Yavuzdan "beni dövenler arasında bunu da gördüm" diye dâvacı olan polis memuru Süreyya Ural idi. Tüysiklet Yavuzun polis dövmesi haberi en fazla annesini şaşırttı. Vecide Hanım "Hilmi yumruk atmak değil, fiske bile atamaz" dedi. Hilminin babası Emekli kaymakam Yahya Hikmet Bey "Bu haksızlık ama" demekle yetindi.

Bumin Yamanoğlunun sanık ima-

Yurdakul - Omay
Geyikliye doğru

lettiği karakola kendi ayağı ile düşen talihsiz ziyaretçilerden biri de Beyoğlu C. H. P. İlçe Başkanı Avukat Reşit Ülker oldu. C. H. P. İl İdare Kurulu üyesi Oğuz Oranın karakola götürüldüğünü öğrenen Reşit Ülker, derhal karakola gitti. Onun avukatı olduğunu söyliyerek içeri girmek istedi. Uzun itirazlardan sonra Emniyet Müdürü Faruk Oktayın huzuruna çıkarılan avukata, müvekkiliyle hazırlık tahkikatı sırasında görüşemiyeceği hatırlatıldı. Ülker bu cevap üzerine karakolu terkederken, Yamanoğlunun sert bir hareketine maruz kaldı ve ona "sizi alâkadar etmez" şeklinde bir cevap vererek yoluna devam etti. Ülker karakoldan çıkarak karşı kaldırıma geçti ve orada hâdiseyi takibe gelen Ekrem Özden ile konuşmaya başladı. Etraf kalabalıktı. Halk içeride olup bitenleri öğrenmek istiyordu. Tam bu sırada karakolun kapısından hışımla fırlayan Bumin Yamanoğlu ile iki polis Reşit Ülkerin üstüne atılarak ve yumruk, tekme tokat arasında onu karakola soktular. Reşit Ülkerin "yetişin adam öldürüyorlar" diye bağırdığı işitildi. Oğuz Oran bu hikâyenin gerisini, Cumartesi günü hâkime şöyle anlattı: "Tahkikat için bizi tıktıkları odanın kapısı açıldı. Büyük bir gürültü içinde, arkadan itilerek Reşit odaya atıldı. Başını tutuyor ve beni öldürüyorlar diye bağırıyordu. Ağzının sağ alt tarafından kan sızıyordu. Kanı sildim. Sakin ol kardeşim her şey hallolur dedim ve ağzına bir sigara tutuşturdum."

Ufak tefek Ülker 90 kiloluk heybetli Yamanoğluna yumruk atmaktan sanıktı. Yamanoğlu mahkemede dâvasından vazgeçti. Fakat Ülkerden yumruk yediği hususunda israr etti. Bu iddiayı savcılıkta ve mahkemede verdiği ifadeler arasındaki farka dayanarak çürütmek isteyen avukatları da "Ben polisim yumruk nasıl atılır bilirim" diye susturdu. Bu lâf dinleyicileri güldürdü. Yamanoğlu onlara dönerek "Eee Jiu Jitsu dersi aldık" dedi.

Perşembe gecesini iki gazeteci ve 17 C. H .P. li Emniyet Müdürlüğünde nezaret altında geçirdiler. Ertesi gün Savcılıkta 8 saat 40 dakika ifade vermeye gittiler. İkinci Sulh Ceza Mahkemesinin kararıyla 11'i tevkif edilen 19 sanık mahkemeye verildi. O sabah Başbakanın mutemet adamlarından İstanbul milletvekili Selim Erengil, Başsavcı Sebati Yalçını ziyarete geldi. Erengil savcının yanından çıkarken resmini çekmek isteyen Fotoğrafçıyı "çekme" diye azarladı. İstanbul milletvekilinin resim çektirmekten hoşlanmadığı anlaşılıyordu. Galata Rıhtım ve karakolu hâdiseleri sanıklarının mahkemesi Cumartesi günü saat 13'te başladı. Duruşma, 10 ar dakikalık üç fasıla sayılmazsa aralıksız 12 saat sürdü. Mevkuf sanıkların tahliye talepleri reddedilerek mahkeme Pazartesi gününe bırakıldı.

Madalyonun diğer yüzü

Galata hâdiseleri, Çanakkalede olup bitenlerin tabii neticesiydi. Çanakkalede Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa paydos denilerek, meydan D. P. illere bırakıldığı için müessif hâdiseler vuku bulmuştu. İstanbulda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu C. H. P. illere karşı görülmemiş bir şiddetle tatbik edilince, Yamanoğlunun da gayretiyle Galata hâdiseleri oldu. Vali Yetkiner "bir avuç Halkçı"nın "Şimdiye kadar görülmemiş bir şiddet ve ciddiyetle dağıtıldığını" söyliyerek bu tek taraflı tatbikatla devlet otoritesi namına övünüyordu! Herhalde Çanakkale Valisi de aynı kanunu tam mânasıyla tatbik ettiği için sevinçliydi!

Çanakkale hâdiseleri iki kişilik C. H. P. Heyetinin İstanbuldan hareketiyle başladı. Yolculuk Geliboluya kadar arızasız geçti. Geliboluda D.P. nin Şarköy Belediye Başkanı Nurinin idaresinde 15 kadar kasketli adam bindi. Bu adamlar içki içmeye ve C. H. P. aleyhinde yüksek sesle konuşmaya başladılar. Kadehler boşaldıkça seslerin tonu yükseldi. Gemide bir hâdise çıkartmak istedikleri belliydi.

Herhangi bir hâdiseyi peşinen önlemek maksadıyla Ankara milletvekili İbrahim Saffet Omay, C. H. P. ye yüksek sesle küfreden 15 kasketlinin masasına gitti ve onlara kendini tanıttı. Kasketliler bu güleryüzlü dâvetsiz misafiri evvelâ yadırgadılar, sonra ısındılar. Ankara milletvekiline ısmarlanan biralar içilirken hava iyice yumuşamıştı. Diğer bir kasketli grupunun arasında da iki kişilik C. H. P. Heyetinin ikinci üyesi Tokat milletvekili Daniş Yurdakul yeralmıştı. Masadan artık C. H. P. aleyhinde tek kelime işitilmiyordu.

31. inci kilometreye kadar gidip dönen otomobil
İçinde iki milletvekili vardı

Gemi Çanakkaleye varınca durum değişti ve vazifeliler vazifelerini hatırladılar. Kasketli grubu, iki C.H.P. milletvekilinin etrafını ay gibi sardı, gemiye Çanakkale Valisi başta olmak üzere, Çanakkale milletvekili Nuri Togay, 3 D. P. li ve 3 C. H. P. liden müteşekkil bir heyet çıktı. Vali eski bir idare adamı olan Daniş Yurdakula karşı hürmetkâr davranıyor ve ona "Daniş ağabey" diye hitabediyordu.

Çanakkale Valisi ve beraberindekiler C. H. P. milletvekilleriyle hususi surette konuşmak istediğini söylediler. Bunun üzerine milletvekillerinin kamarasına gidildi. Vali, kamarada tatlı bir dille "Daniş ağabey"den ve Omaydan ricada bulundu. Onlara "Çanakkaleye çıkmayın müessif hâdiseler olacak, tedbir aldım ama belki önliyemem" dedi. C.H.P. milletvekilleri tabiatiyle "Devletin emniyet kuvvetlerinin himayesi altında olduğumuza inanıyoruz. Çıkacağız" cevabını verdiler. Vali bu cevabı duyunca ayrıldı. D.P. liler ve 3 C. H. P. li kamarada kaldılar. Kamarada Çanakkaleli D. P. liler ile C. H. P. liler arasında şu konuşma geçti "C. H. P. İdare Heyeti Sekreter üyesi İmadeddin, Demokratlara "Görüyorsunuz ki milletvekilleri karaya çıkacaklar. Haydi sözünüzü tutun da kolkola çıkalım" dedi.

Çanakkalede iki parti teşkilâtı, D. P. nin talebi üzerine milletvekillerinden seyahatten vazgeçmelerini müştereken ricaya karar vermişlerdi. Eğer milletvekilleri Çanakkaleye çıkmakta ısrar ederlerse o zaman D. P. liler milletvekilleriyle kolkola gemiden ineceklerdi ve böylece arzu edilmeyen hâdiselerin çıkması önlenecekti. Sekreter üye İmadeddin D. P. lilere, işte "gentlemen's agreement"in bu icabını hatırlatıyordu. Fakat D. P. liler oralı olmadılar. Çanakkale milletvekili Nuri Togay, Ankara milletvekili İbrahim Saffet Omayın "Nereye Beyfendi. Haydi beraber kolkola çıkalım" sözlerini duymamazlıktan gelerek uzaklaştı. D. P. liler iskeledeki hazırlıklara yetişmek için koşuştular. Bu arada zararsız Çanakkale yolcuları vapuru çoktan terketmişlerdi. İskelede kesif bir kalabalık bağırıp çağırmaya başlamıştı. İskelede iki kordon vardı. Gemiden çıkacak "tehlikeli" yolcuları geriye püskürtmek maksadıyla ilk hattı D. P. liler teşkil ediyordu, Polis ve asker kordonu onların gerisindeydi! Karaya çıkan iki kişilik C.H.P. heyeti bu kanunların üstündeki kalabalık D. P. hattına çarptılar. Bu ümitsizce cesurane teşebbüs akamete uğradı. Çanakkale savcısı C. H. P. teşkilâtına otomobil yollıyacağını vaadetmişti. Savcı sözünde durdu. Fakat iskelenin ortasına kadar gelen otomobili savcılar üstü Çanakkale milletvekili Nuri Togay geri çevirtti..

Ümitsizce cesur iki kişilik C. H. P. Heyeti karaya çıkma gayretlerinden vazgeçmedi. Emniyet kuvvetlerinin seyirci kalacağı hususunda haberler uçurulmasına rağmen iki kişilik heyet, teşkilâttan İzzet Dilmaç ile beraber en tabii hakları olan gemiden inme hürriyetini kullandılar. Gemiden inme hürriyeti "Devlet heryerde asayişi temin eder" diyenlerin gözleri önünde D. P. ekiplerinin cansiperane bir taarruzuyla karşılaştı. Bu durumda İzzet Dilmaç ile takviyeli iki kişilik heyete, gemiden inme hürriyetinden vazgeçmekten başka yapılacak bir iş yoktu. Heyet gemiye döndü. Bunun üzerine çehresi ve vicdanı telâşlı Çanakkale milletvekili Togay iskeleye koştu. Kaptana "Ne duruyorsunuz konuştuğumuz gibi yapacaksınız" diye haykırdı. Gemi iskeleden açıldı. Gemi açılırken sivil polisler bir hamal arabasını koşarak getirdiler. Arabanın üstüne çıkan Togay "gemi gitti, herşey bitti" diye haykırdı!

Gemideki milletvekilleri kaptana geminin tarifeye göre gece yarısı kalkması gerektiğini beyhude yere hatırlattılar. Kaptan "Sular kabarıyor, acele etmek lâzım" cevabını verdi. Bu yüzden karaya çıkmak "gafletini" gösteren imroz yolcuları Çanakkalede kaldılar.

Gemi saatlerdir açık denizdeydi. Gece yarısından sonra C. H. P. milletvekilleri "neredeyiz" diye, o civarın sularını iyi tanıyan İzzet Dilmaçtan sordular. Dilmaç, "geliboluya yanaşıyoruz" dedi. Ama hemen hatasını anlıyan Çanakkale C. H. P. İl Başkanı Dilmaç "Çanakkaledeyiz, gemi demirledi" diyerek yanlışını düzeltti.

Sabahın erken saatında gemi rıhtıma yanaşır yaşanmaz, İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul sâhile çıktılar ve parti merkezine gittiler. İki C. H. P. milletvekilinin Çanakkaleye çıkabilme hürriyetlerini kullanmaları haberi devletleştirilmiş D. P. çevrelerinde bomba tesiri yaptı. Kanunların üstündeki D. P. liler, iki kişilik C. H. P. heyetinin seyahat hürriyetini daha ilerilere götürmelerini önlemek maksadıyla, telâş içinde Geyikli yolunu kestiler. Yolun 31 nci kilometresini aştıktan sonra gelen köprüde "Bu köprüyü Demokratlar yaptırdı. Ayılar gecemez" tarzında bir döviz nöbet bekliyordu. Kanunlar üstü kalabalık "Geyikli müdafilerinin" parolası "iki domuz kaçtı, vurun" idi. Yol kesenler Canakkaleden "kaçan domuz" parolasının gelmesini bekliyorlardı!

Lütfen Bayım!

Herkesin merak ettiği iki mesele var. D. P. nin sayın doktrineri Samed Ağaoğlu "Meşruluk-Gayrımeşruluk", "Hesap alma-Hesap verme", "Basın hürriyeti -Ankara Hilton" gibi mevzularda son derece orijinal görüşlerinden artık kütleleri- hem de Devlet Radyosu vasıtasıyla -istifade ettirmeye başladığına göre acaba o hususa da biraz ışık serper mi?

Hayır, hayır, bunlar, kendisini müşkül mevkide bırakacak iki sual değildir. Meselâ D. P. nin "Hesap sorma" bahsini açmaya, hakkında Meclis Tahkikatı talebi bulunan, bu dosyanın ele alınıp hakikatin belirmesi için Partisi nezdinde aylardır en ufak bir teşebbüse geçmeyen, bilâkis bundan rahatsızlık dahi duymaksızın Büyükadada yazın keyfini çıkaran Samed Ağaoğlunu memur etmesindeki talihsizlik şimdilik bir kenarda kalsın. "Meşruluk-Gayrimeşruluk" temasını işlemek için C. H. P. iktidarı devrinde B. M. M. nin "gayrimeşru" olduğunu yazabilip işi sadece birkaç gün hapis yatmakla geçiştiren Samed Ağaoğlunun seçilmesindeki isabetsizlik de bırakılsın. Hatta Türkiyede Basın hürriyetinin bulunduğunu ve hapisteki gazetecilerin yüzde doksanının tekzipleri neşretmemekten mahkûm olduklarını dünyaya ilân etme teşebbüsü de, hak ettiği şekilde, sadece tebessümle geçiştiriliversin.

Ama D. P. nin sayın doktrineri acaba şu basit, şu küçücük iki meseleyi aydınlatıvermek lütfunda bulunur mu?

1 — D. P. nin Genel İdare Kurulu D. P. ye ait bir binada değil de neden Devlete ait bir binada toplanır ve bir gün -tabii 1961'den önce, yoksa 1961'den sonrası için sualin cevabını herkes mükemmelen bilmektedir- C. H. P. Merkez Yönetim Kurulu toplantısını İstanbul Vilâyet binasında İnönünün başkanlığında yapmaya kalksa Ethem Yetkiner ellerini uğuşturup "Aman ne harikulâde fikir!. Buyurun!.." diyecek midir?

2 — Manisa milletvekilliğinden ve D. P. Genel İdare Kurulu üyeliğinden başka bir sıfatı olmayan Samed Ağaoğlunun Devlet Radyosunda işi nedir?

Çanakkale eğlenceleri

Çanakkaleye çıkan iki C. H. P. milletvekili Geyikliden gelen heyetle görüştüler ve incelemeler yaptılar. İktidarın tâbiriyle iki kişilik "tahkik" veya "tahkikat" heyeti çalışmalarını polis kontrolu altında yaptı. Kaldıkları otelin holünde âdeta karakol tesis edilmiş, merdivenlerde iki saatte bir değişmek üzere iki polis nöbet beklemişti. Garajlar, taksi ve otomobiller kontrol altındaydı!

Çanakkalede D. P. teşkilâtını ve Devleti temsil eden kuvvetleri seferber eden iki adam hakları ve kanunları çok iyi tanıyan, devlet hizmetinde başarılı imtihanlar vermiş C. H. P. milletvekilleriydi. Daniş Yurdakul 56 yıl evvel Sivasta dünyaya gelmişti. Babası Divanı muhasabat reislerindendi ve 1946 - 50 devresinde B.M.M.-nde Sivası temsil etmişti. Yurdakul Sivas lisesi ve 1927 de Mülkiyeyi bitirdi. 27 yıl çeşitli idarî vazifeler gördü. Emniyette çalıştı. Polis mektebinde hocalık yaptı. Sırayla Bingöl, Edirne, Eskişehir, Zonguldak ve merkez valiliklerini ifa etti. 1954 seçimleri sonunda "görülen lüzum üzerine" emekliye sevkedildi. 1957 seçimlerinde Tokat milletvekili olan Yurdakul evlidir ve Tıp tahsili yapan Mete isminde bir oğlu vardır.

İbrahim Saffet Omay, babası tahrirat kâtibi iken 1909 yılında Rizede dünyaya gelmiştir. Müderris Mehmet Arif Efendinin torunudur. Millî Mücadelede Ayaş kaymakamı olan babası derhal Ankaraya gelmiş, orada yerleşmiştir. Omay 1935 te Ankara Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra Tapu Kadastro Müfettişliği, hâkimlik, müddeiumumilik, Ceza ve Tevkif Evleri Umum Müdür muavinliği, polis Enstitüsü öğretmenliği yapmıştır. 1950 yılındanberi avukattır.

İdare hayatında uzun tecrübeleri olan iki C. H. P. milletvekili Çanakkalede çok eğlenceli saatler yaşadılar. İlk eğlence, İl İdare Kurulunun otomobilleriyle, Kurul üyelerinden Ali Ersanın evine kahve içmek için gitmeye karar verilince vuku buldu. Tedbirler katmerleşti. Geyikli yoluna çıkan köprüye kesif miktarda jandarma ve polis yığıldı. Samet Ağaoğlunun ifadesiyle, "galeyana gelen halk"ı temsil eden polis ve jandarma kuvvetleri köprü üzerinde kahve içmeye giden milletvekillerini "Trafik muayenesi" esbabı mucibesiyle durdurdular. Muayene bütün gayretlere rağmen 15 dakikadan fazla sürmedi. Muayeneyi bitiren polisler "İşte anlayın" mealinde mânalı bir gülüşle "Biraz bekleyin Vali bey gelecek" diyerek, trafik kontrolundan tam not alan milletvekillerini köprüden geçirmediler. Tabiî ki Vali Bey gelmedi. Bu arada, D. P. İl Başkanı Müjdat Bingölü, İkinci Başkan Arif Erensoyu ve diğer İdare Kurulu üyelerini havi otomobil köprü üzerinde aynı şekilde durduruldu. Bu köprü yasağı karşısında Çanakkalenin baş demokratları kızdılar ve "Bizi nasıl durdurursunuz. Seyahat hürriyetine nasıl mâni olursunuz?" diye polislere çıkıştılar! Polisler otomobildeki D. P. Başkanını tanıyınca derhal mukaddes seyahat hürriyetini hatırladılar ve "buyrunuz geçin" dediler. Geride "Vali Bey"den yeşil ışık bekliyen C. H. P. milletvekilleri kaldılar. Milletvekilleri, trafik polislerinden "köprüyü otomobilsiz geçme hürriyeti"nin hâlâ mevcut olup olmadığını sordular. Şehrin bütün otobomilleri emniyet altına alındığı için, yayalık hürriyeti henüz mevcuttu. Türk milletinin temsilcileri polislerin lütfettiği yayalık hürriyetini kullanarak köprüyü aştılar ve Ali Ersanın evine vardılar.

Ev, derhal bindirilmiş jandarma ve polis kuvvetleri tarafından abluka altına alındı. Otele dönüş, Emniyet Müdür muavininin ihsanı sayesinde mümkün oldu. Onun telefonda "Hay hay" demesi üzerine bir otomobil geldi ve milletvekillerini otele götürdü. Bu sırada her ihtimale karşı Geyikli volu kapanmıştı.

Ertesi gün şehirde hava gergindi. Geyikli yolu. Samet Ağaoğlunun tâbiriyle "galeyana gelen halk"ın temsilcileri olan emniyet kuvvetleri tarafından tutulmuştu. Çanakkale C. H. P. teşkilâtı sinirliydi. Teşkilât, kalabalık gruplar halinde toplanıp, yolları tutmak fikrindeydi. Nihayet icap ederse "meşru müdafaa"ya başvurabiliriz diyorlardı. İktidarın "tahrik heyeti" dediği, aslında "teskin heyeti" vazifesini gören iki C. H. P. milletvekili teşkilâttaki sinirliliği yatıştırmasını bildiler.

C. H. P. çevrelerinde, frenlenmenin de arttırdığı müthiş bir öfke yayılırken, Geyikli müdafileri saflarında bıkkınlık ve yorgunluk alâmetleri görülmeye başladı. Köprü kesen polisler "öldük bittik. Bu adamlar ne zaman gidecekler" diye haber yolluyorlardı. Bıkkınlık bazı demokratlara meseleyi şehirde halletmeyi düşündürecek kadar "aygındı. Bu sebeple D. P. liler, İki C. H. P. milletvekilinin mutad üzere yemek yiyeceği lokantayı istilâ ettiler. Bütün masaları tuttular. Durumu haber alan C.H.P. teşkilâtı her ne pahasına olursa olsun lokantaya gitmekte israr etti. İki kişilik C. H P. "teskin" heyeti, bu fırtınayı da yatıştırmasını bildi.

Geyikli yollarında

Milletvekilleri salı günü İçişleri Bakanına "kanunu tatbik et" mealinde bir telgraf çektiler, Telgrafa iki cevap geldi. Birinci cevap, Emniyet Umum Müdürü Cemal Göktanın bir askerî uçakla Çanakkaleye gelmesi oldu. İkinci cevap radyodan geldi. Radyo, İçişleri Bakanı Gedikin "Bâlâ" üslûbundaki cevabî telgrafını okudu. Gedik "siz ihtilâl tahrikçisisiniz. Hükümet sizi korumıyacaktır" diyordu. Cemal Göktanın havadan indirilmesi üzerine, C. H. P. Tokat milletvekiline "Daniş Ağabey" diye hitap eden Çanakkale Valisinin tutumunda, sebebi sonradan anlaşılacak olan 180 derecelik bir dönüş vuku buldu. Vali birden bire seyahat hürriyetinin hararetli bir müdafi haline gelmişti. Milletvekilleri yollarının kesileceğinden korkmadan istedikleri yere gidebilirlerdi.

C. H. P. Heyeti bu ani bahar havasının altında neler yatabileceğini düşünemiyecek kadar saf değildiler. Fakat devleti temsil eden bir adamın teminatını teminat saydılar. Geyikliye gitme kararı alındıktan sonra "Da-

Yol ortasında bırakılan bir kamyon

Trafik nizamına aykırı!...

niş Ağabey" Valiye telefon açtı. Aralarında şu konuşma geçti:

— Biz bugün saat 2 de Geyikliye gidiyoruz.

— Yol açıktır gidebilirsiniz.

— Sahi mi?

— Tedbirler alınmıştır. Bir tugay asker yol emniyetini temin ediyor. Buyurun gidin.

— Vali Bey sözünüzü şeref sözü telâkki edip hareket ediyoruz.

Yurdakul şaka ile karışık Valiye "Başımıza bir hal gelirse, çoluk çocuğumuzu sana emanet" dedikten sonra telefonu kapadı.

C. H. P. Heyeti hareket hazırlıklarına başladı. C. H. P. teşkilâtı, çok daha "emniyetli" olacağını bildiği için Validen otobüsle gitme müsaadesi istedi. Vali bu talebe Gösteri Yürüyüşleri Kanununa sığınarak "olmaz" cevabını verdi.

Yola 3 otomobille çıkıldı. İbrahim Saffet Omay ve Daniş Yurdakul, İl Başkanı İzzet Dilmaç ve iki partili daha. İdare Kurulu üyesi Rifat Göktanın kullandığı eski model Opele bindiler. İkinci arabada partililer vardı. Gazeteciler ayrı bir araba tutmuşlardı. Fakat gazetecilerin kiraladıkları otomobili bulmaları bir mesele oldu. Araba sırra kadem basmıştı. Güçlükle başka bir araba bulundu ve hareket edildi.

Valinin "Emniyet tedbirleri aldım" demesine rağmen Geyikli yolunda tek bir insan yoktu. Sadece 31 inci kilometreye 500 metre kala, yolun sağında içi jandarma dolu bir pikapa rastlandı. Pikap C. H. P. lilerin otomobillerini görünce süratle kaçıp gitti. Daha uzaklarda yolun üzerinde boş bir kamyon vardı. 31 inci kilometrede müessif olaylar vukubuldu. Bir neşir yasağı bu olayların yazılmasını önledi...

Bu suretle, İçişleri Bakanı Namık Gedikin "25 yılın en büyük suikastı" diye ilân ettiği Bâlâ hâdisesiyle vehimler uçurumuna sürüklenen demokrasimizde yeni bir merhale açılmış oldu. D. P. -Zaptiye işbirliğinin neticesi Uşakta başlayan bu merhale demokrasi'i Orman Kanununun pençesine teslim etmektedir.

D. P.

Stil değişikliği

Geride bıraktığımız haftanın başında akşam üzeri Yıldız Parkındaki Şale köşküne yaklaşmak isteyen bir gazeteci, bir polis memuru tarafından "Büyüklere gece de mi rahat yok" tekdiriyle geri çevrildi.

O gün kabine Cumhurbaşkanının dâveti üzerine saat 19 dan itibaren Şale Köşkünde toplandı Yemek orada yendi ve gece geç vakitlere kadar çalışıldı.

Bakanlar Kurulu sabah 9.30 dan 13.45'e kadar Vilâyette bir araya gelmişti. Celâl Bayar da Vilâyete gelerek 20 dakika kadar kabine çalışmalarına katılmıştı. Aynı saatlerde D.P. Genel Kurulu da Vilâyette içtima halindeydi.

Cumhurbaşkanı ve Başbakan Perşembe günü de Ankara treninde beraberdiler. Menderes, Pendiğe kadar Cumhurbaşkanının yanında kaldı. Haftalardır kimsenin gözünden kaçmıyacak şekilde biribirlerinden uzakta duran Cumhurbaşkanı ve Başbakanın bu tesanüt gösterisi dikkati çekti ve çeşitli tefsirlere yol açtı. Çeşitli tefsirler yapılmasında Radyonun soğuk harp yayınlarının da payı vardı. Radyo "Dönüm noktasına gelindi" "Millet soğuk harbe son verecektir." "Soğuk harbi mutlaka önliyeceğimizi beyan ediyoruz" tarzında cümleleri sık ısık kullanmaya başlamıştı.

Yüksek kademelerin tesanüt gösterisi bu soğuk harp tehditlerinin ışığı altında incelendi ve Muhalefete karşı yeni tedbirler alınacağı kanaatını uyandırdı. Hatta bâzı çevreler, D. P. propagandasının oyununa gelerek C. H. P. nin kapatılacağından söz etmeğe başladılar. D. P. yüksek başları herkesin zihninde yer eden "C. H. P. mutlaka iktidara gelecek" kanaatını sarsmak için, kapatma şayialarının yayılmasından medet umuyorlardı. Kapatma kendilerini gittikçe kabaran C. H. P. denizıyle çevrili hisseden yüksek başlar için, hiç şüphe yok, son derece şayanı arzu bir şeydi, fakat böyle bir şey imkânsızdı. Bu sebeple siyasi çevrelere "şiddetlendirilmiş şiddet tedbirleri"nin yeniden sahneye çıkarılacağı kanaati hâkim oldu. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu şiddetlendirilerek yurt içi seyahatlerinin tahdidi, ocak bucak teşkilâtının lağvı, gazete sahiplerine verilecek cezaların ağırlaştırılması gibi şayialar yayıldı. Aslında D. P. yüksek başları yeni şiddet hükümleri getirmeyi düşünmüyorlardı. Düşünmüyorlardı, zira mevcut şiddet hükümlerinin ihtiyaca fazlasıyla kâfi geldiğinin çoktan beri farkındaydılar. Mesele hükümleri şiddetlendirme yerine hükümlerin tatbikini şiddetlendirmekti. Bu yeni kararın ilk tatbikatı galatada yapıldı.Canakkeleden gelen iki C. H. P. milletvekilini karşılamaya gelen halk, polisler tarafından insafsızca dağıtıldı. Vali Yetkiner, "bir avuç Halkçı"nın" şimdiye kadar görülmemiş bir şiddet ve ciddiyetle derhal dağıtıldığını" söyliyerek bu kararı ifşa etti.

Yeni doktrinin gönüllü tatbikatçısı İçişleri Bakanı Dr. Namık gedik de, kendini ziyarete gelen bir dostuna: "Ben mes'uliyeti üzerine alan vekilim. Yaptığım işlerde mesuliyeti şerefle omuzlarımda taşımaktayım. Diğer vekil arkadaşlarım da aynı enerjiyi gösterirlerse işler çoktan düzelir" diyerek bu görüşü hissettiriyordu.

> **Geçmiş Zaman**
>
> **İsmet İnönü, 75 yaşını tamamladı ve "plâtin devri" ne girdi.**
>
> **Bundan evvelki altın devrinin en büyük kısmını, biliyorsunuz, Başbakan ve Cumhurbaşkanı olarak geçirmişti.**
>
> **Yani İnönünün iktidar devri, "altın devir" olmuştu.**
>
> **Böylece ortaya bir sual çıyor: O altınlar şimdi nerede?**
>
> **Cevap malûm: D. P. İktidarı harcadı!..**

Politikacı'ar

Tertemiz bir hayat

Metin Tokerin Ayten sokaktaki evinde, geçen hafta Perşembe sabahı şık kahverengi elbisesi ve her zamankinden daha neşeli yüzüyle merdivenlerden inen Muhalefet Lideri İsmet İnönünün yolu kesildi. Kollarını açarak merdiveni kapatan Gülsün Toker, "Dede paşacığım, bugün senin yaş günün" diye İnönünün boynuna sarıldı. Bu, 75 inci doğum yıldönümünde İsmet İnönünün ilk kabul ettiği tebrikti. Gülsün Tokeri, dedesinin dikkatini üzerine çekmek için elinden gelen bütün hüneri ortaya döken Nurperi Toker takip etti. İnönü daha sonra, diğer torunları Hayri ve Erenden, oğulları, gelinleri ve cezaevindeki damadı Metin Tokerden gelen tebrik telgraflarını okudu. Son derece neş'eli ve mes'uttu. İlk tebrik ziyaretine gelen Ankara C. H. P. Kadınlar Kolu üyelerini ve kovanı dolduran arılar gibi salonda ayak basacak yer bırakmıyan gazete fotoğrafçılarını ayni neş'eyle karşıladı. Evin içi çiçeklerle dolmuştu. Kırmızı, beyaz renkli karanfiller, güller ve glayyöller salonu bahçeye çevirmişti. Çiçeklerin arasında yıldönümü dolayısiyle İnönüye gönderilen hediyeler de görünüyordu. Bunların arasında Antalya Cezaevinde bulunan gazeteci Mazlum Emin Adısonun gönderdiği hapishane toprağı, Kasımpaşa C.H.P.-lilerinin üzerinde "Film makaslanabilir ama tarih asla" yazılı İnönünün Garp Cephesinde çekilmiş bir resmi, Polatlıdan gelen bir heykel, Altıoklu kol düğmeleri ve daha bir sürü şey...

Ayten Sokaktaki evin ziyaretçileri ise dakikalar geçtikçe artıyordu. Fotoğrafçıları C. H. P. ileri gelenleri takip etti. Resimler çekildi, nükteler yapıldı. Fakat saat ilerliyordu. İnönü 11'de, hazırlanan programa göre C. H. P. Genel Merkezinde yurdun muhtelif bölgelerinden gelen heyetlerin tebriklerini kabul edecekti. Saat 11'e yaklaşırken İnönü, "Haydi, vakit geldi" diyerek ayağa kalktı. Çağırılan bir taksiye refikası Mevhibe İnönü ile beraber bindi. Taksi, akşam Bulvar Palasta İnönünün 75 inci yaş günü dolayısile verilecek yemek için hazırlanan Mevhibe İnönüyü berberine bıraktıktan sonra Karanfil Sa-

kağın başındaki C. H. P. Genel Merkezinin önünde durdu. Kapının önünde toplanan kalabalık İnönüyü "Yaşa, var ol" tezahüratı ile karşıladı. Muhalefet lideri, ilk kattaki salonda üzeri çiçeklerle dolu bir masanın başına geçti. Önce C. H. P. Gençlik Kolları Başkanı Dr. Ergün Ertem bir konuşma yaptı. İnönü cevap ve teşekkür konuşmasında gençliğin demokrasi, devrimler, hürriyet ve insan hakları mevzuunda azimli olduğunu görmenin kendisi için en değerli yaş günü hediyesini teşkil ettiğini belirtti. Tebrik töreni saatlarca devam etti. Bu arada hâlen cezaevinde bulunan Ulus Yazıişleri Müdürlerinden Beyhan Cenkçinin "Cezaevinde güneşlenen gazeteci" adlı bir tablosunun Ayşe Cenkçi tarafından İnönüye hediye edilmesi, Muhalefet Liderini ve orada bulunanları pek hislendirdi.

İnönü, öğle vakti evine Bülent Ecevit ve Dr. Ergün Ertemle birlikte döndü ve ailesiyle yediği yemeğe bu genç partilileri de alakoydu. Yemek uzun ve neş'eli geçti. Sofranın en neş'eli adamı İnönüydü ve sık sık lâtifeler yapıyordu.

Ziyaretler yemekten sonra da devam etti. Bunlar arasında ecnebiler ve sefaret mensupları da vardı.

75 inci doğum yıldönümü yalnız Ankarada değil, yurdun her tarafında kutlanıyordu. Teşkilâttan gelen mesajlar, Genel Başkana uzun ve mes'ut yıllar temennisini duyuruyordu.

Gece Bulvar Palas salonlarında verilen yemek, çok samimi bir hava içinde geçti. Bilhassa İnönünün hâtıralara dayanan nükteli konuşması, büyük alâka uyandırdı. İnönü, bu konuşmasıyla aile saadetinin sırlarını açıkladı ve "Resmî hizmet yolunun en büyük mükâfatı, resmî hizmetten ayrıldıktan sonra milletten sevgi görmektir. Bu ikbale ermiş insanlardan biri olmakla iftihar ederim. Hususile siyasî hayatın h[illegible]'atlarından sıyrıldıktan sonra sevgi ile karşılanmak bizde nâdir görülmüştür. Muarızlarım dahil olarak bütün siyaset adamlarına bu ikbali yürekten dilerim" dedi. Bu cümle, yemekte hazır bulunanların alkışlarıyla karşılandı. Hakikaten İnönü, bu sözleriyle nereden nereye vâsıl olduğunu ve nereye gittiğini hiç bir tefsire ihtiyaç bırakmıyan bir vuzuhla ortaya koyuyordu.

Asayiş

Pire mi, deve mi?

Geçen haftanın sonuna doğru, Perşembe günü öğleden sonra Keskin Asliye Ceza Mahkemesinin verdiği bir kararla, bundan iki yıl kadar önce cereyan eden ve bilhassa asayişi temin ile vazifeli mesul şahıslarda büyük bir heyecan uyandıran "menfur hâdise"nin ufacık bir iğne darbesiyle patlayan muazzam bir balon olduğu anlaşıldı. Hâdiseyi müteakip konulan neşir yasağını da Keskin mahkemesi kaldırdığı için eğlendirici hikâyenin bütün tafsilatını yazmak mümkün hale geldi.

Vak'alar yıldırım hızıyla ve 5 Ekim 1957 gecesi ile ertesi sabah cereyan etti. 6 Ekim günü radyolarından öğle ajansını dinleyenler, İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedikin tebliğini duyunca derin bir heyecana kapılmaktan kendilerini alamadılar? İçişleri Bakanının radyoda okunan tebliği şuydu:

1 — 5 Ekim 1957 günü akşamı saat 20.20'de Kayseri istikametinden Ankaraya avdet etmekte olan Devlet Vekili Cemil Bengü ve Sanayi Vekili Samed Ağaoğlu ile refakatindeki mesai ve matbuat arkadaşları Keskin hududu içinde ve Bâlâ kazasına yakın Köprüköy civarında, meçhul bâzı şahıslar tarafından silâhlı bir tecavüze maruz kalmışlardır.

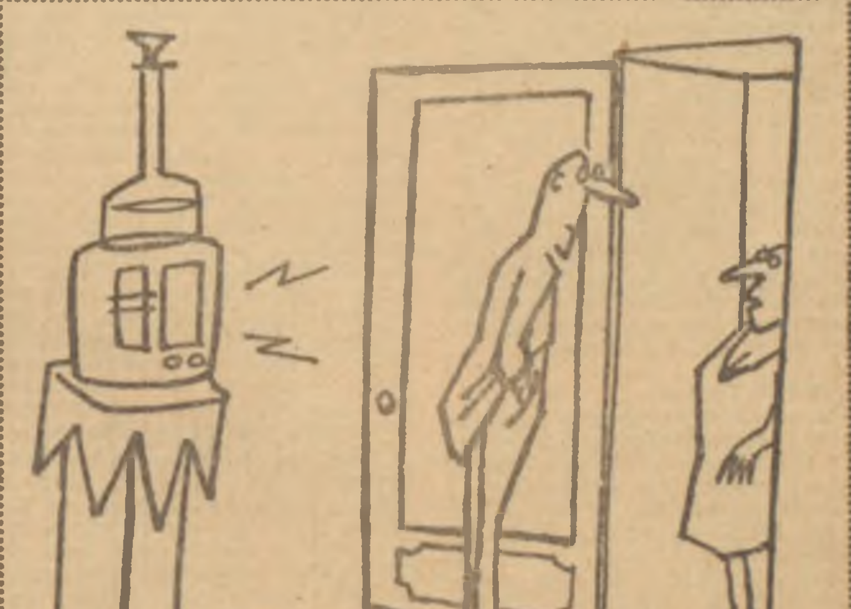
2 — Ne yol kesme, ne soygunculuk, ne de alelâde sebeplerle ika edilmiş bir teşebbüs mahiyetinde olmıyan bu menfur tecavüz, mes'ut bir tesadüf eseri olarak muvaffakiyetsizliğe uğramış olmakla beraber, mahiyeti itibariyle son 25 yıl içinde emsaline tesadüf edilmiyecek bir vehamet taşımaktadır.

3 — Bu muvaffak olmamış ve fakat caniyâne teşebbüs kimler tarafından ve kimlerin teşviki ile ika edilmiş olursa olsun, hükümette vazifeli bulunanlara ve dolayısile hükümete tevcih edilmiş olması bakımından üzerinde son derece ciddiyet ve ehemmiyetle durulmasını zarurî kılmıştır.

4 — İdarî ve adlî makamlar tarafından yapılmakta olan takibat neticesi, göstereceği inkişaflara göre ayrıca umumî efkâra arz edilecektir.

Radyolarının başında bu tebliği dinleyenlerin hayrete, hatta dehşete kapılmaması imkânsızdı. En selâhiyetli bir ağız, bir içişleri bakanı, "mahiyeti itibariyle son 25 yıl içinde emsali" görülmemiş ve "hükümete tevcih edilmiş" bir "silâhlı tecavüz"den bahsediyordu! Bu akamete uğramış "caniyâne teşebbüs" üzerinde "ciddiyet ve ehemmiyet" ile durulacak ve failler ile teşvikçiler meydana çıkarılacaktır. Bununla da kalınmıyacak, "takibat neticesi, göstereceği inkişaflara göre ayrıca umumî efkâra arzedilecektir".

İçişleri Bakanlığının tebliğindeki sözlerden ilk aslı çıkmıyan bu sonuncusu oldu ve "umumî efkâra arzedilecek" vaadedilen hâdise hakkında bir neşir yasağı konuldu. Menfur tecavüzün içyüzünün anlaşılması ve neşir yasağının kalkması için aradan 2 yıl 19 gün geçmesi icap etti. Ve nihayet anlaşıldı ki Dr. Gedikin tüyler ürpertici bir tecavüz diye ortaya koyduğu Köprüköy hâdisesi, bir çocuk oyunundan ibarettir...

MERAK ETME, RADYO GAZETESİ BAŞLAYINCA SOĞUR!

Senaryo

Şimdi eğlenceli bir senaryo haline gelen Köprüköy hâdisesi şöyle cereyan etmişti:

5 Ekim 1957 gecesi, Bünyan Dokuma Fabrikasının temel atma merasiminden Ankaraya dönen dört otomobillik bir kafile, saat 22.20 sıralarında Köprüköy civarından geçiyordu. Köprüköy, Keskin - Bâlâ hududundaki köylerden biriydi. Hemen 200 metre ileride kayalık ve derin bir vâdi içinde akan Kızılırmak iki ilçeyi birbirinden ayırmaktaydı. Köyün Kızılırmak üstündeki tarihi köprüye nazaran aksi istikametinde ve takriben 250 metre uzağında harman yerleri vardı. Yol burada yumuşak dönemeçli ve muntazamdı. Şimalde tatlı meyilli bir sırt uzanıyor ve 50 metre kadar cenupta Kızılırmak ağır ağır akıyordu. "Tecavüz", işte tam bu harman yeri hizasında vuku bulmuştu. İçinde iki bakanın bulunduğu kaptıkaçtı tipindeki otomobil, takriben saatte 80 kilometre kadar sür'atle geçerken sağ yan camına bir darbe gelmiş ve içerde infilâki andıran bir sâda duyulmuştu. Cam Samed Ağaoğlunun başı hizasında parçalanmıştı. Otomobil durmaksızın yoluna devam ederken içerdekiler kanepelerin üstüne eğilerek hedef küçültmüşlerdi. Kaptıkaçtıyı boş bir otomobil ile gazetecilerin otomobili takip ediyordu. Bunlar da ayni noktada, ayni 'tehlikeli tecavüz"e maruz kaldılar. Yalnız gazetecileri taşıyan otomobil durdu ve bir anda dışarı fırlayan şoför tabancasını çekerek havaya dört el ateş etti. Silâh sesleri vâdiyi çınlattırken tepelerde bir takım gölgelerin kaçıştıkları görüldü. Darbe, bu otomobilin sağ gerisine ve takriben benzin deposu hizasına gelmiş, onun önündeki otomobilin ön camı parçalanmıştı. Kazazede otomobiller hâdise yerinde fazla oyalanmadılar. Birbirlerinin peşinden Köprüköy önünden dönüp Kızılırmak köprüsünü geçtiler. Silâh seslerinin ayaklandırdığı köylülerin telâşını hiç kimse farketmedi.

Köprünün öte yanı

En son hücuma uğrayan gazetecilerin otomobili de köprüyü geçtikten sonra, iki bakanı taşıyan otomobilin kayaların önünde durmakta olduğunu gördüler. Samed Ağaoğlu ve Cemil Bengü karanlıkları büyük bir dikkatle tetkik ediyorlar, yanlarına yaklaşanlara tek kelime olsun söylemiyorlardı. Mevzuu ilk açan gazetecilerin şoförü ve dört el silâh atan Sadık Erek oldu: "Hücuma uğradık, üzerimize ateş edildi" dedi. Bunu söylerken hâlâ heyecan içindeydi. Şoförün heyecanını diğerleri de paylaştılar, "Bize de, dediler, bize de tecavüz edildi".

Derhal otomobillerin durumu kısaca gözden geçirildi. Yaralara nazaran tecavüzün silâhla yapıldığı kanaatına ittifakla varıldı. Burada fazla kalınmak istenmedi. Zira vak'a mahallinden ancak 500 metre ötedeydiler. Otomobiller, vak'anın esrarını Kızılırmak kıyısında bırakıp sür'atle Bâlâya doğru hareket ettiler.

Dr. Namık Gedik hâdise mahallinde

"Biz neredeyiz, efendimiz nerede?"

Bâlâda

Ön camından yara alan boş otomobili Bâlâya varıldığı vakit orada buldular. Şoförün hâlâ konuşurken sesi ve elleri titriyordu. Birkaç dakika sonra Kaymakam ve Jandarma Kumandanı tecavüze uğrayanların yanındaydılar. Bâlâ postahanesi kapalıydı. Müdür birkaç dakika içinde bulundu ve postahane açtırıldı ve hemen Ankarayla temasa geçildi. Durum İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedike izah edildi. Biraz sonra İçişleri Bakanı, Ankara Valisi Cemal Göktan ile birlikte Bâlâ istikametinde yol alırken, Muhafız Alayının bir taburu da yola çıkmaya hazırlanıyordu. Bâlâ ve Keskin civarındaki bütün jandarma karakolları vaziyetten haberdar edilmiş ve müfrezeler civarı taramaya başlamışlardı. Jandarma Genel Kumandanlığı da derhal Ankara - Bâlâ yolu üzerindeki Beynam karakolunda 30, Bâlâda 50, Kayseri Konya yol kesiminde 30, Keskinde 40, Konya - Kırşehir yol kesiminde 40, Keskinin Karakeçili nahiyesinde 30 kişilik birer jandarma müfrezesinin hazır bulundurulmasını emretti. Ayrıca gerek mahalli inzibat kuvvetleri, gerek sonradan gönderilecek takviye birlikleri işbirliği yaparak Ankaradan itibaren Keskin ve Bâlâyı da içine alan 200 kilometre boyunda ve 100 kilometre enindeki sahayı en hücra köşelerine kadar tarıyacaklardı. Bu arada Bâlâ da daimi bir polis teşkilâtının kurulması da kararlaştırılmıştı.

İfadeler

Merkezden bu kuvvetler seferber edildiği sırada Bâlâ Savcısı da Samed Ağaoğlu, Cemil Bengü, Sümerbank Genel Müdürü Mehmet Akın ile birlikte Sanayi Bakanlığı Hususi Kalem Müdürünün, dört gazeteci ve üç şoförün hâdise hakkında verdikleri malûmatı tesbite çalışıyordu. Hâdise sahitlerinin hemen hepsi müşterek bir dille, otomobillerine yolun sağ tarafından beyaz elbiseli bir kimse tarafından "dur" işareti verildiğini, onu takriben de silâh sesleri işitildiğini, camların kırıldığını bildiriyorlardı.

Bu şekilde tavazzuh eden durum, emniyet teşkilâtına bildirilmiş, seyyar kuvvetler yüzlerce kilometre karelik bir sahayı kuş uçurtmamacasına kontrol altına almıştı.

Köprüköyde

Geniş ve bomboş kırlarda her canlı mahlûkun hareketi dikkat ve şüphe ile takip edilirken Köprüköy muhtarı da ter ve telâş içinde, kendi mıntıkasında cereyan eden hâdisenin mahiyetini çıkarmak için köy ileri gelenleriyle konuşuyordu. Bu arada büyüklere sorduğu sualIere 13 yaşındaki Himmet Kutlunun atılarak cevap vermesi dikkatini çekti. Biraz sıkıştırınca küçük Himmet Kutlu, o akşam olup bitenleri gördüğünü ve silâh seslerini işittiğini gizleyemedi. Hatta bir takım otomobilleri arkadaşlarıyla beraber taşlandığını bile itiraf etti. Bunun üzerine bütün dikkatler haşarı köy çocukları üzerinde toplandı. Yarım saat sonra Köprüköy muhtarının karşısında "menfur tecavüz"ün faili 12 erkek çocuk vardı ve durum Keskin Savcısına da sür'atle duyurulmuştu.

Savcı Köprüköyde

6 Ekim günü saat 14 sıralarında Keskin Savcısı İlhan Çallı hâlâ

arazide dolaşıyor, köyden köye gidip tahkikat yapıyordu. İçişleri Bakanı Dr Namık Gedik ise "Son 25 yıl içinde emsali görülmemiş tecavüz" hakkında tebliğ neşrediyordu. Bu tebliğin akisleri dalga dalga bütün vatan sathına yayılırken Keskin Savcısı İlhan Çallı, Köprüköyün 200 metre kadar doğusunda küçük bir kamyonetten 12 çocuğun sıra ile inmesini seyrediyordu. Kamyonun etrafında silâhlı jandarmalar durmaktaydı. Burası bir gece evvel üç otomobilin ve iki bakanın ve İçişleri Bakanının tâbiriyle "dolayısile hükümetin" tecavüze uğradığı yerdi. Kamyonetten inenler sıkı araştırma sonunda yakayı ele veren mütecavizlerdi. Savcının önünde korkuyla sıraya girenler 12 - 16 yaş arasındaki çocuklardı. Üstleri başları kirli ve limç limeydi. Yüzlerinde başlarına gelenin ne olduğunu anlıyamamaktan doğan bir şaşkınlık okunuyordu. Sami Erdem, Himmet Kutlu, Ahmet Yalçın, Veli Havabulut, Şevki Güven, İsmet Şahin, Mustafa Güven, Feyzi Verenbaş, Cemil Büken, İbrahim Altın ve İsmail Gökçe, Savcının verdiği emir üzerine bir akşam önceki yerlerini aldılar. Himmet Kutlu elinde takriben 100 gram ağırlığında bir granit parçasıyla yolun kenarında durdu. Beş arkadaşı 30 metre kadar gerideki bir telefon direğinin yanında toplu bir halde durdular. Dört kişi onların hizasında, küçük bir tepeciğin arkasına gizlendi. İki çocuk ta ayni şekilde yol kenarındaki bir tümseğin üstüne oturdular.

Arakesen oyunu

Çocuklar bir gece evvel "yatsı namazından sonra", "arakesen oyunu" oynamak üzere toplanmışlar ve harman yerine gitmişlerdi. Oyunun devamı sırasında Himmet, karşıdan dizi halinde otomobillerin geldiğini gördü ve arkadaşlarına haber verdi. Bunun üzerine çocuklar öteden beri birçok otomobile yaptıkları gibi bunları da taşlamayı kararlaştırdılar. Himmet Kutlu, İbrahim Altın ve Şevki Güven yolun kenarına yaklaştılar. İlk otomobil yaklaşırken Himmet "Dur" işaretini verdi, hemen arkasından da diğer arkadaşları ellerindeki taşları fırlattılar. Aynı şey arkadan gelen iki otomobile de tekrarlandı. Ama sonuncusu durup ta tabanca sesleri işitilince çocukların ayakları o zaman suya erdi. Korku içinde kaçıştılar.

Savcı ilk tahkikatı böylece tamamladıktan sonra, sanıkları Keskin Mahkemesine sevketti. Duruşma iki yıldan fazla devam ettikten sonra, nihayet geçen hafta Perşembe günü sona erdi. Keskin Asliye Ceza Mahkemesi Hakimi Necati Altay, dâvanın düşmesine karar verdi.

Böylece "Son 25 yılda emsaline tesadüf edilemiyecek bir vehamet taşıyan, hükümete müteveccih silâhlı menfur tecavüz"ün Köprüköy çocuklarının "Arakesen oyunu"ndan ibaret olduğu anlaşıldı.

General Erdelhunun Açıklaması

Şöhretli haber ajansı A. P. nin New York Herald Tribune, Daily Express, Eveuing standard, News Chonicle, Frankfurter Rundschau gibi ciddi gazetelerle Amerikan ordusuna mahsus Stars and Stripes'de çıkan ve Türk Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhunun İngiltereyi ziyareti sırasında Portsmouth'daki bir askeri merasimi sırf filme almak için tekrarlattığı yolundaki bir haber hakkındaki tereddütler, bizzat sayın General Erdelhunun basına yaptığı şu açıklamayla izale edilmiş bulunuyor:

"15 Eylül 1959 günü davetli olduğum Porstmouth'da Deniz Piyadelerinin merasim bölüğü tarafından karşılandım. Selâmlama ve teftiş bitti. Merasim yerinden ayrılmak üzere iken İngiliz rehber subayı ve merasim kumandanı bana hitaben, film çekilebileceğini ve beni de kıta ile birlikte görmekten bahtiyar olacaklarını bildirdiler. Hatırlarını kırmamak maksadiyle kıtanın önünden bir kere daha geçmek suretiyle film çekilmiş ve kıtanın talimhaneden çıkışı esnasında da yürürken filmi alınmıştır. Bunların hepsi 10 dakikadan fazla sürmemiştir. Bundan sonra muhtelif gösteriler yapılmış olup, bunların da filme alınması yine kıta kumandanı ve rehber subay tarafından rica edilmiş ise de film bitmiş olduğundan özür dilenmiştir.

Bundan sonra istirahat için karargâha geldiğim zaman oradan film tedariki mümkün olacağı bildirilerek bir de film getirilmiştir. Lüzum olmamasına rağmen zahmetlerinin boşa gitmemesi için satın alınmış ve fakat kullanılmamıştır.

Bu hususlarda ne mahalli ve ne de merkezi İngiliz otoriteleri ile ne bir muhavere ve ne de muhabere geçmemiş olup derin bir samimiyet ve dostluk hisleri içinde ziyaret sona ermiştir."

Sayın General Erdelhunun durumu aynen naklettiğinden şüphe edilemez. Aynı zamanda, haber uydurmak âdetinde olmadığı bütün dünyaca bilinen A. P. nin havadisinde, İngiliz Deniz piyadelerinin kumanda subayı Albay Harry Kimpton'un "Belki de Türkiyede Âdet böyledir" diye düşündüğü belirtilmek suretiyle haberin menşei zımnen de olsa açıklanmaktadır. Yabancı gazeteler, General Erdelhunun arzusu üzerine resmî tazimin bir defa daha tekrarlandığını ve General "buz gibi yüzlerle duran bahriyeli sıraları önünden bir defa daha geçerken, yaverinin sıralar arasına girip çıkarak film makinasını işlettiğini ve daha sonra bizzat Generalin bahriyelileri Porstmouth kışlası geçit resmi etrafında dolaştırarak "çeşitli zaviyelerden" film çektiğini bildirmektedir.

Bu hale göre, A. P. ye haber veren Albay Harry Kimpton'un gerek ev sahibi nezaketine, gerek meşhur İngiliz centilmenliğine uygun hareket etmediğine hükmetmek lâzımdır ki bu takdirde Sayın General Rüştü Erdelhunun Türk gazetelerine gönderdiği açıklamanın bir eşini yukarıda adı geçen İngiliz, Amerikan ve Alman gazetelerine gönderilmesi ve İngiliz Albayının yakışıksız hareketinden doğan suitefehhümü gidermesi hem hakkı, hem de vazifesidir.

— Evening Standard'da çıkan karikatür →

— Biliyorsunya, General film çekme heveslisidir

Nesiller

Gölge etmeyin!

Geride bıraktığımız Pazar günü Dünya gazetesinde, Türk edebiyatında mühim bir yeri olan Falih Rıfkı Atayın imzasını taşıyan psikanaliz mevzulu bir yazı çıktı. Dünya başyazarı, Ankara milletvekili Bülent Ecevitin, Kasım Gülekin sahibi sıfatını taşıdığı Ulus gazetesinde çıkan "gölge etmeyin" başlıklı makalesine cevap veriyordu.

Bülent Ecevit

Şaklayan şamar

Demokrasiye inanmış genç nesillerin örnek temsilcilerinden biri olan Ecevit, Milletlerarası Basın Enstitüsünün bülteninde Ahmet Emin Yalmanın ağzından açıklanan, devekuşları hariç herkesin bildiği "yüzde 40 lı, yüzde 60 lı" pazarlık hikâyesini hatırlattıktan sonra, kendinden emin insanların müsamahasıyla "Bu kendi bileceği iştir. Kimse kendisini daha fazla dayanmaya zorlıyamaz, diyordu. Ecevite göre, hürriyet mücadelesi bir nefes meselesiydi. Nefesi kesilen saf dışı olurdu. Türk edebiyatında mühim bir mevkie sahip bulunan Falih Rıfkı Atayın mücadeleyi devam ettirmeye gücü yetmemişti. Yetmiyebilirdi. Bu üzerinde durulacak bir mesele değildi. Yeter ki gücü tükenenler, Ecevitin ifadesiyle "kendileri mücadelenin bir ileri safına gidemiyorlar diye ve sırf kendi onurlarını tatmin edebilmek için, her tehlikeyi, her çileyi göze alarak ileri safa atılanları eteklerinden çekmesinler . . . . onlara leke sürmeye kalkışmasınlar! Yani kendi çekildikleri geri saftan, ileri saflara geçenlerin yoluna gölge etmesinler!!.

Demokrasi ve hürriyet için nimetleri tepen nesillerden sadece bir tanesi olan Ecevit, Dünya başyazarından başka ihsan istemiyordu.

Gücünün tükendiği yerde susmasını bilmeyen Dünya başyazarının cevabı "1959 luların da 1945 liler kadar memleket realitelerinden habersiz bulundukları" oldu. Atay 1945'ten öteye gidememişti. Bu realiteyi gördükleri için, ona gölge etmemeyi tavsiye ediyorlardı.

'cadelenin bir ileri safına gidemiyorlar diye, ve sırf kendi onurlarını tatmin edebilmek için, her tehlikeyi, her çileyi göze alarak ileri safa atılanları eteklerinden çekmesinler! «Nümayişçiler», diye, «ayak takımı» diye, «meşruiyet dışına çıkanlar» diye haksız, asılsız, yakışıksız ithamlarla onlara leke sürmeğe kalkışmasınlar! Yani, kendi çekildikleri geri saftan, ileri saflara geçenlerin yolunu gölge etmesinler!

Kimse onlardan başka ihsan istemez.

Bu kadarcık bir ihsan karşılığında da, bu değerbilir millet, onlara geçmişteki bütün emek ve hizmetlerinin şerefini tanımağı borç bilir.

Sahibi: ULUS Gazetecilik A. Ş. adına KASIM GÜLEK

Ecevitin yazısının sonu

Ulusun sahibi: Gülek!

Tutma, yanarsın!..

Mesken kiraları, Ankaranın gelirî belli aile reisleri için eli yakan bir ateş hâline gelmektedir. İstikrar programının tatbikiyle gayri menkul kıymetlerinde vuku bulan büyük düşmenin kiralara da tesir edeceği yolundaki ümit maalesef boş çıkmış ve kiralar inmesi beklenirken alabildiğine yükselmeye başlamıştır. Meselâ şu resmini gördüğünüz binanın bir dairesinin aylık kirası, tam 1800 -evet, binsekizyüz- liradır.

Dışişleri Bakanı Sayın Fatin Rüştü Zorlunun Tunalı Hilmi Caddesi No. 65 teki bu binasının sâdece iki dairesi Emekli Sandığı tarafından kiralanmış ve bir yıllık icar bedeli tutarı olan 43.200.- lira 7 Eylül 1959 günü 35/14139 sayılı tediye fişiyle ödenmiştir.

Parası bol Emekli Sandığı, bu büyük meblâğı ödemekte elbette zorluk çekmemiştir. Ama mahdut gelirli aile babalarına başlarını sokacak bir çatı bulmak için, "gecekondu" tapuları dağıtan Vali Dilâver Argun'un önünde kuyruğa girmekten başka yol kalmış mıdır?

Gazeteciler

Nereden nereye?

İktidar ile Sefa Kılıçlıoğlunun Yeni Sabahı arasında bir müddetten beri devam eden "Soğuk Harp" geçen hafta biraz ısındı. Erhard'ın memleketimizi ziyareti sırasında, zaman zaman Muhalefet krizlerine yakasını kaptıran Yeni Sabahta çıkan "İktisadi" başyazılara Radyo Gazetesinin açtığı kampanyaya Yeni Sabahın mukabelesi, Erhard'ın resimlerini yanındaki Başbakan Adnan Menderesi kesip çıkarak neşretmek oldu. O günden bu yana Adnan Menderesin resmi ve ismi Yeni Sabahta yer bulmadı. Aslına bakılırsa bu boykot,

Sefa Kılıçlıoğlu
Barometrede fırtına

gazetecilikle alâkası olmayan bir tutumdu. Gazetenin vazifesi haber vermekti. Gazetenin sahibi Ahmetten, Mehmetten hoşlanmıyabilir, onlara dargın olabilir, hatta için için kızabilirdi. Fakat bu dargınlık okuyucuya karşı olan vazifenin, haber verme vazifesinin yapılmaması için hiç bir zaman makbul bir sebep teşkil edemezdi. Hoşlanılmayan adamın icraatı tenkid edilebilir, hatta gerekirse bir hücum kampanyası bile açılabilirdi. Fakat bunun haber verme vazifesiyle karıştırılmaması şarttı. Ama İktidarın Yeni Sabah öfkesi, haber verme vazifesini iyi yapmamasından ileri gelmiyordu. Nitekim, Eisenhower-Krutçef karşılaşmasının en iyi resimlerini güzel bir gazetecilikle zamanında neşre muvaffak olan Yeni Sabah, bu defa da İktidarın hışmından yakasını kurtaramadı. Krutçef'in resmini basmayı, o sıradaki Menderes-Segni konuşmalarından daha ehemmiyetli bulan Yeni Sabaha, Makariosu dâvet eden Harriman'a çekilen telgraflara benzeyen "tel'in" telgrafları yağdı.

Bütün bunlar, hiç şüphe yok ki yanlış bir ilâç gibi. Yeni Sabahın Muhalefet krizini teskin edeceği yerde şiddetlendirdi ve geçen hafta Sefa Kılıçlıoğlunun gazetesinde Geyikli hâdisesiyle alâkalı sert tenkidlerle dolu bir başyazı çıktı. Bu başyazı, İktidarın borazanlarına hücum havası calmak icin bir işaret yerine geçti. Ertesi gün İktidar borazanı Havadiste 8 sütunluk iri bir başlıkla "Basın hüriyeti asla soysuzlaştırılamaz!" diye yazılıyor ve Sefa Kılıçlıoğlunun altında "Gazetecilik başka mesleğe benzemez" lejandı bulunan bir resmi neşrediliyordu. Gazeteciliğin diğer mesleklerden farklılığı bir hakikatti ama, Havadisin Sefa Kılıçlıoğluna yaptığı hücumun da gazetecilikle alâkası şüpheliydi. Mesele iki tarafın da dargınlık ve hiddetlerini ortaya dökmesinden ibaretti ve bu iş gazete sütunlarında, Radyo Gazetesinde halk efkârının gözü ve kulağı önünde yapılıyordu. Sefa Kılıçlıoğlu isim yazmamak ve resim basmamak gibi "pasif" yolardan giderken, İktidar organları kabadavıca davranıp cepheden yükleniyorlardı: Meselâ Havadis, "Yeni Sabahın sahip ve başmuharriri anlaşılan suriş çıkarmak isteyen mütecavizlerle birliktir ki, Geyikli hâdisesinin hakiki içyüzünü saklıyor ve asayişi korumak vazifesini görenlere karşı alabildiğine saldırıyor!" diyordu. Bundan sonra da "atlı, otelli ve basın saraylı gazete patronları"ndan söz açılarak kendisine bağışlanan bunca nimete karşı Sefa Kılıçlıoğlunun tutumunun uygunsuzluğu ima ediliyordu.

Eski defterler

Şu, D. P. nin "Yüksek Çevresi" nelerle meşgul, nasıl dâhiyane buluşlar peşinde, artık ne parlak fikirlerin yuvası haline gelmiştir, bütün bunları anlamak için Radyo Gazetesini dinleyiniz. İnsanın hakikaten aklı durur. Herkese küfürler yağdıran bu Sözlü Gazete bir muvazenesizliğin kristal aynası olup çıkmıştır. Koca bir partide böylesine açık şekilde akseden bir muvazenesizliğe dur diyecek iz'an sahiplerinin çıkmaması, iz'an sahiplerinin hepsinin nemelâzımcılığa kapılmış bulunması hakikaten anlaşılmaz bir şeydir. Hazreti Eyüp basiretlerini mi bağladı, nedir?

Yeni keşif, Beynelmilel Basın Enstitüsüne gazeteci jurnal etmektir. Daha doğrusu Ahmet Emin Yalmanı jurnal etmektedir. Efendim, bu adam mahkûm olunca, kendisine "fikir suçlusu" adını takmış, halbuki âdi bir küfürbazmış. Onu, İktidarımızın muteber sözcüleri teşhir edeceklermiş. Herkes görüp anlasınmış...

Şimdi, yapılacak nedir? Yalman ve arkadaşları hangi yazılarından dolayı mahkûm olmuşlarsa onları tercüme ettirip Beynelmilel Basın Enstitüsüne göndermek ve "Bakınız, bu yazılar hangi Demokrasi memleketinde cezalandırılmaz" demek değil midir? Samed Ağaoğlunun "Dünyaya Türkiyede Basın Hürriyetinin bulunduğunu ilân edeceğiz" dediği böyle olur.

Ama, hayır. Radyo Gazetesini hazılayan da, hazırlatanlar da pekâlâ bilmektedirler ki böyle bir teşebbüs ancak teşebbüs sahiplerini yaralar. Zira bizdeki gibi bir Basın Kanunu dünyanın hiç bir Demokrasisinde yoktur. O halde?

İşte, dahiyane buluş: İktidarımız, Yalmanın vaktiyle yazmış olduğu bâzı yazıları tercüme ettirip gönderecektir. Evet, bâzı eski yazılarını! Ahmet Emin Yalman bundan bir müddet evvel Yeni Sabahın sahibi Sefa Kılıçlıoğluyla, Baba Tahirin ruhunu şad eden bir ağız dalaşmasına girişmiş ve iki gazetede hakikaten ağza alınmaz ithamlar yer almıştı. Bu, çok şükür, meraklıları artık parmakla gösterilecek derecede azalmış ve bütün itibarını kaybetmiş bir yazı çeşidinin son nümunelerinden biri olarak kalmıştı. Şimdi, "Yüksek Çevre" o defterleri açacak, muhtemelen Yalman-Kılıçlıoğlu yahut Yalman-F. R. Atay küfürleşmelerinden parçaları alıp Zürihe gönderecektir.

Allah, Allah! Göndersene, bugün mahkûm bulunan gazetecilerin mahkûmiyet sebebi olan yazılarını... Madem ki, Basın Hürriyeti vardır diyorsun! Sonra, haydi Yalmanın birkaç âdi eski yazısını buldun. Ya, dünyanın en terbiyeli insanlarından biri olan Tunç Yalman hakkında ne uyduracaksınız? Ya, sevimli Nail Tiralinin hangi yazılarını bulacaksın? Ya Selâmi Akpınar? Ya hapisteki veya mahkemedeki öteki gazeteciler? Hepsi mi küfürbaz, hepsi mi islaha muhtaç? Adama Zürihte gülerler. Hem de kahkahayla.. Bir gazeteciyi, yeni çıkmış yazısını bahane edip senelerle evvel yazdığı yazılardan dolayı cezanın "terbiye edici fazileti"ne emanet etmek!..

Ama, asıl, ya Yalman da Radyo Gazetesinin harikulâde yaratıcısı Burhan Belgenin vaktiyle Aydınlık mecmuasına yazdığı bir yazıyı tercüme edip, artık kimin D. P. ideolojisini yaptığını belirtmek üzere Zürihe gönderiverirse? Üstad Belge o tarihlerde bugünkü putlarına değil, başka putlara hayrandı ve yarabbi neler söylemiyordu!..

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Müşterek Pazar

Zemin yoklamaya hazırlık

Geçen haftanın sonunda Pazar günü, Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi Semih Günver'in başkanlığındaki bir heyet, Müşterek Pazarın icra komitesi olan "Komisyon" ile istişarelerde bulunmak üzere Brüksele hareket etti. Brükselde, Zaferin tâbiriyle "katılmanın zeminin hazırlanması hususunda umumî esaslar" konuşulacaktır. Pazartesi günü başlayacak olan müzakerelerde Türk Heyetine Brükselde Elçi olan bir Zorlu başkanlık edecektir. Ayni gün Amerikada, Dışişleri Bakanı Zorlu, Para Fonu ve Dünya Bankası toplantıları dolayısile Müşterek Pazar memleketlerinin iktisadî bakanlarıyla gayri resmî temaslar yapacaktır. Bu temaslar İstanbuldayken "beş kuruş vermem" diyen Sihirbaz iktisatçı Erhard ile dış politikanın iktisadî temellere oturtulması tezinin hararetli tatbikatçısı Zorluya tekrar karşılaşmak imkânını verecektir. Erhard'ın yardım mevzuunda olduğu kadar, Türkiyenin Müşterek Pazara katılması işinde de istekli olmadığı, Alman iş muhitlerinde söylenmektedir.

Müşterek Pazara katılma müzakerelerinde Türkiye, Yunanistana nazaran bir hayli geri kalmıştır. Yunanistan ile Müşterek Pazar arasındaki ciddî müzakereler Ekimde başlayacak ve ortaklık anlaşması birkaç ay içinde imzalanacaktır. Türkiye, Odalar Birliğinin organı İktisat Gazetesine bir beyanat veren Müşterek Pazarın Bakanlar Kurulundaki temsilcisi Vandermeulen'e göre, işin henüz "başlangıç" safhasındadır. "Henüz zemin yoklama safhasına gelinmiş değildir".

Yunanistanın hemen ardından görülmemiş bir süratle Müşterek Pazara başvuran Türkiyenin Yunanistandan bir hayli geri kalması, Müşterek Pazarın, katılma talebimizi pek istekli karşılamadığı şeklinde tefsir edilmektedir.

Zemin yoklamaya hazırlık teşkil edecek olan Brüksel Müzakerelerinde karşılıklı istekler ve görüşler belirtilecektir. Türk Hükümetinin ne gibi istekler ileri süreceği belli değildir. Fakat Avrupa Konseyinde konuşan D. P. Trabzon milletvekili İsmail Şener ve Odalar Birliği Genel Sekreteri Cihat İren bir "hazırlık devresi"nden veya bir "mehil" den bahsetmektedirler. Müddeti bilinmeyen bu devre zarfında sanayi, Batı memleketleriyle rekabete hazırlanacaktır.

Cihat İren Türkiye İktisat Gazetesinde çıkan "Müşterek Pazar karşısında sanayimiz" başlıklı yazısında, bu husustaki görüşlerini açıklamıştır. Zafer gazetesinin bu yazıyı iktibası ve ilk sayfada Müşterek Pazar ile müzakereler haberi verilirken makalenin anons edilmesi, Odalar Birliği Genel Sekreterinin fikirlerinin Hükümet görüşünü aksettirdiği veya ona çok yaklaştığı intibaını uyandırmaktadır. İrenin yazısı bu bakımdan alâka çekicidir. İren, gerekli reformlar başarıyla gerçekleştirildiği takdirde Türk Sanayiinin serbest rekabete dayanabileceği ve gelişeceği kanaatindedir. İren bu kanaatinin neye istinat ettiğini açıklamamakta, "ferdî ve millî hasletlerimizin, eşit şartlar altında garp memleketleriyle rekabetten çekinmiyecek zenginlikte bulunduğuna inanmalıyız" demekle yetinmektedir. Her hâlükârda Odalar Birliği Genel Sekreteri, "ithalâtın men'i yoluyla himayenin millî ekonomi gibi sanayi için de zararlı" olduğuna tam manasile inanmıştır ve bu inancını "Bu himaye sistemi içinde sanayinin inkişafı asla beklenmemelidir" cümlesiyle belirtmektedir.

Fatin Rüştü Zorlu

Zemin yokluyor

İren, ithalâtın men'i yoluyla himayenin mutlaka zararlı olduğunu izaha lüzum görmemekte, sanayide maliyeti yükselten sebeplerin tâdadına geçmektedir. İren, bu sebepler arasında haklı olarak gayri iktisadî bir gider vergisinin mevcudiyetini, nakliye ve enerji fiyatlarının çok yüksek olduğunu belirtmektedir. İren bundan başka, verim düşüklüğü yüzünden işgücünün aslında pahalı olmasının ve sosyal sigorta mükellefiyetleri dolayısile işgücünün daha da pahalılanmasının maliyet üzerindeki menfi tesirleri üzerinde durmaktadır. Odalar Birliği Genel Sekreteri, Türk sanayiinin inkişafını köstekleyen bu menfi tesirler kaldırıldığı takdirde, "ferdî ve millî hasletlerimize" güvenerek, sanayinin gelişeceği neticesine varmaktadır. Onun için, asıl endişe veren mesele-Müşterek Pazara iltihak değil, "muayyan bir devre zarfında bünye reformunu başaramamak'tır.

Hiç şüphesiz ister himaye olsun, ister olmasın, gayri iktisadî gider vergisi islah edilmelidir. Sanayide daha ucuz nakliye imkânları ve enerji temin edilmelidir. Fakat ücretlerin ve sosyal sigorta mükellefiyetlerinin azaltılması realist bir görüş değildir. Bu tarz bir "reform" mikânsızdır. Esasen az gelişmiş bir memlekette sanayiin dahile ve harice karşı himaye edilmesini haklı gösteren temel sebep, işgücünün nakdî maliyetiyle gizli işsizlik dolayısile hemen hemen sıfıra yakın olan reel maliyeti arasındaki muazzam farktır. Sanayiin gelişmesini köstekliyen bütün engeller kaldırılsa dahi, reel ve nakdî maliyetler arasındaki fark sanayiin içeride teşvikini ve dışarıya karşı gümrüklerle ve hatta ithal yasaklarıyla korunmasını zarurî kılmaktadır. Gümrükler, ithal yasakları elbette ki sanayii geliştirmeye kâfi değildir. Fakat dışarıya karşı himaye edilmeyen bir sanayiin gelişmesi hayaldir. Halbuki ziraatteki milyonları aşan nüfus fazlasını azaltmak ve hızla artan nüfusuna ziraat dışında iş bulmak için memleketimiz hızla sanayileşmek zorundadır. Türk ziraatinin gelişmesi için de bu zaruridir. Bu sebepledir ki serbest rekabete açılma, endişe yaratmaktadır.

Aceleye lüzum yok!

Geçen haftanın ortasında, Müşterek Pazar Komisyonunun başkanı Hallstein, Strasbourg'ta, Avrupa Konseyi İstişarî Meclisine Altılar ve diğer Avrupa memleketleri arasın-

da bir iktisadi uçurum açılmasını önlemek için alâka çekici tekliflerde bulundu.

Müşterek Pazar memleketleri aralarında 1 Ocak 1960 ta kontenjanları ikinci defa olarak yüzde 10 genişletecek ve 1 Temmuz 1960 da gümrük tarifeleri yüzde 10 azaltılacaktı. Hallstein, bunun Altılar ile ticaret yapan diğer memleketler üzerindeki tesirini kısmen önlemek maksadıyla, kontenjanların genişletilmesinden Türkiye dahil, geriye kalan 13 O.E.C.E. memleketini ve gümrük indirmesinden Gümrük Anlaşmasına -GATT- katılan 50 kadar memleketi faydalandırmayı teklif etmektedir.

Bundan başka Altılar ile önümüzdeki ay dünyaya gelecek olan Yedilerin elebaşısı İngiltere arasında, bir "İrtibat Komitesi" kurulacaktır. Komite, Avrupayı bölmeye namzet iki iktisadi gruplaşma arasında temas sağlıyacak, belki de bir uzlaşma zemini hazırlıyacaktır. Ayrıca İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile konjonktürün seyri, az gelişmiş memleketlere yardım gibi başlıca mevzularda muntazaman istişareler yapılacaktır. Doğu - Batı münasebetlerinin arttığı şu günlerde, Amerika az gelişmiş memleketlere yardım mevzuu ile yakından ilgilenmektedir. Bu yardımın da sadece Amerika tarafından değil, bütün zengin Batı memleketlerinin de iştirakiyle yapılmasını istemektedir. Yani kendi çapında bir Sam Amca haline gelen Hans Amcanın servetini, Müşterek Pazar içinde hapsetmesine, Sam Amca râzı değildir. Hans Amcayı bütün az gelişmiş memleketlerin imdadına koşmaya zorlamaktadır. Amerikanın Müşterek Pazarın sadece üyelerine açık, üye olmayanlara karşı gaddar bir "zenginler kulübü" haline gelmesine karşı koyacağı âşikârdır. Müşterek Pazarın Başbakanı sayılabilecek Hallstein'ın Washington ile yapılacağını söylediği devamlı istişarelerde, Washington nüfuzunu bu istikamette kullanacaktır. Yani bütün gayretler, Müşterek Pazarın dışında kalanlar için fazla zararlı bir hale gelmesini önlemeye matuftur.

Avrupa Konseyi İstişari Meclisi de, son toplantısında Avrupanın bölünmesini önlemek maksadıyla bu yolda gayret göstermiştir. Dört bakanın ve sayısız hatibin söz aldığı Strasbourg'ta 18 milletin temsilcileri sadece "Bütün Avrupa birleşmelidir" temini işleyen boş nutuklar atmakla kalmamışlar, müsbet bir teklifle ortaya çıkmışlardır. 18 O.E.C.E. memleketinin en geç 31 Mart 1960'a kadar birer deklarasyonda bulunmalarını istemektedir. Bu deklarasyonlar, bir "Avrupa İktisadi Ortaklığı Anlaşması"nın temel prensiplerini ortaya koyacaktır. Strasbourg kararında bütün Avrupa memleketlerinin iktisadi ortaklığına matuf bu anlaşmasının 1962 başında yürürlüğe girebileceği ileri sürülmektedir.

Deklarasyon aynı zamanda O. E. C. E. çerçevesinde hemen tatbike konulacak olan ticari kolaylıkları da tesbit edecektir. Ayrıca Altılar ile Yediler arasında bir anlaşma zemini bulmakla vazifeli Rey Komitesi, yeni ortaklık formülleri bulmaya çalışmaktadır.

Gayretlerin ne netice vereceği henüz meçhuldür. Fakat Müşterek Pazarın Avrupa memleketlerine, hatta bütün az gelişmiş memleketlere zarar vermesini önlemek maksadiyle çalışıldığı ve Müşterek Pazar memleketlerinin de bu gayretlere karşı hissiz kalamadığı muhakkaktır.

Bu durumda, Müşterek Pazara katılma talebinde bulunan memleketimizin acele etmesi lüzumu ortadan kalkmaktadır. Katılma işini bir "hayat memat meselesi" şeklinde gösteren Türk Hükümeti hatâ etmiştir. Görünüşe göre, Müşterek Pazarın memleketimiz bakımından korkulan mahzurları, derhal ortaya çıkmıyacak, önümüzdeki yıllarda Müşterek Pazar, ticari münasebetlerde bir değişiklik getirmiyecektir. Bu arada yeni yeni ortaklık formülleri ortaya atılmaktadır. Türkiye Müşterek Pazara katılmakla kendini şimdiden bağlamış olacak, dolayısiyle pazarlık kudretini zayıflatacaktır. Kaldı ki halen Türkiyenin pazarlık kudreti zayıftır. Zira Altılar, kendilerinin dâvet etmedikleri bir misafiri iyi şartlarla kabule hazır değillerdir. Bundan başka Türkiyenin, ardından müracaat ettiği Yunanistan'dan daha avantajlı şartlar elde edebilmesi hemen hemen imkânsızdır. Halbuki Yunanistan bizim asla kabul edemiyeceğimiz şartlarla Müşterek Pazara girmeye hazırlanmaktadır.

Aklı selim bu durumda İngilizlerin meşhur "Wait and see = Bekle ve gör" formülüne uygun olarak, aceleden vazgeçip beklemeyi emretmektedir.

Dış Yardım

Hususi sermaye

Başbakanlığa bağlı yeni bir büronun kurulması için yapılan hazırlıklar, geçen hafta hızlandırıldı. Büronun adı "Yabancı Sermaye Yatırımları Ofisi"dir. Ofisin kurulmasındaki gaye, Zaferin tâbiriyle, "yabancı sermayenin yurdumuza akın etmesini" sağlamaktır.

Teşkilât, memleketimizin iktisadi imkânlarını, iç piyasa şartlarını, iptidai madde vaziyetini, sermaye hareketlerini inceliyecek, ecnebi sermaye sahipleriyle Türk sermayedarlarını tanıştıracaktır.

Ayrıca hususi sermaye için yeni teşvik hükümleri konacaktır. Bilhassa ham madde tedariki güçlüklerinden korkan ecnebi sermayedarlara ham madde sıkıntısı çekmiyeceklerine dair garantiler verilmesi düşünülmektedir. Hakikaten ecnebi sermayeyi şimdiye kadar en çok yıldıran ham madde temini güçlükleri olmuştur. Ecnebi sermayenin temin ettiği kârın transferi döviz olarak yapılabildiği halde, ham madde için tahsis bulunamamıştır. İlâç sıkıntısı, ampul yokluğu v.s. bunun neticesiydi.

Enflasyon ve doların 2.80'den transferi dolayısiyle muazzam kâr imkânları mevcut olmasına rağmen, ham maddesizlik yerli müteşebbisler kadar ecnebi müteşebbisleri de yıldırmaktaydı. Bu sebeple yabancı sermayeye yeniden kollar açılırken, Amerikalı mütehassıslarla beraber hazırlanan son derece liberal 6224 numaralı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa yeni hükümler eklemek lâzım geldi. Öğrenildiğine göre, ham madde sıkıntısını önlemek maksadıyla, ecnebi müteşebbislere imal ettikleri malların bir kısmını ihraç etmek ve mukabilinde ham madde getirmek hakkı tanınacaktır. Mamafih sırf iç pazar için çalışan ecnebi müteşebbisler -ki çoğu böyledir- her halde daha başka garantiler arıyacaklardır.

Hususi sermaye kelimesi, Batılı dostların gözünde her derde deva bir ilâç haline gelmiştir. Her dış yardım talebi karşısında, "Hususi sermayeyi memlekete çekin. Hususi sermaye bizim veremediğimizden daha fazlasını Türkiyeye getirecektir" nasihatı işitilmiştir. Bu nasihatlar neticesidir ki, hemen hemen tamamını Amerikalı mütehassısların hazırladığı bir kanun kabul edilmiştir. Fakat netice hiç te parlak olmamış, 1951-1958 yıllarında gelen ecnebi sermaye miktarı 20 milyon doları, yani 56 milyon lirayı aşmıştır. En parlak yıllar onaltışar milyon lirayla 1954 ve 1955 olmuş, o tarihten sonra döviz güçlüklerinin artmasıyla birlikte bu miktar 4 milyon liraya düşmüştür.

Kabahat o zamanlar enflasyona yüklenmiştir. Şimdi istikrar politikasının tatbikiyle, enflasyona son verildiğinden hususi sermayenin artık geleceği umulmaktadır. Nitekim yardım talebine Erhard, "Hususi sermaye bu işi yapar" cevabını vermiş ve Türk Hükümetinden hususi sermaye için yeni garantiler istemiştir. Yabancı sermaye yatırımları için bir Ofis kurulması kararı ve yeni tedbirler hazırlanması bol bol verilen bu nasihatların neticesidir. Mamafih enflasyon yıllarına nazaran ecnebi sermaye memleketimize biraz daha çok alâka gösterse bile, fazla hayale kapılmamak lâzımdır. Ecnebi sermaye petrol, maden v.s. gibi çok avantajlı ihracat malları dışındaki sahalara pek itibar göstermemekte, ya kendi memleketinde kalmayı, ya da diğer zengin memleketlere gitmeyi tercih etmektedir. Ancak bazı şöhretli ilâç şirketleri v.s. gibi milletlerarası büyük firmalar mahdut nispette az gelişmiş memleketlerle ilgilenmektedir. Bunun sebepleri sayısızdır. Mevzuatın müsait olmaması, Türkiyedeki iş imkânlarının iyi tanıtılmaması v.s. bu sebeplerden bazılarıdır ve en esaslıları değillerdir. Pazarın geniş olması, sanayi tesisleri için kalifiye işgücünün kıtlığı, yardımcı sanayilerin mevcut bulunmayışı, nakliye ve enerji mevzularında rastlanan güçlükler ve zengin

memleketlerdeki geniş yatırım imkânları ecnebi sermayenin nazlanmasında rol oynayan daha temelli sebeplerdir. Her ne kadar dışarıya ihracat yapan sanayilerin kurulmasının pazarın darlığını ortadan kaldırabileceğini düşünmek mümkünse de, bu takdirde ecnebi sermaye, sanayiin kuruluş yerinin seçilmesi bakımından en avantajlı olan gelişmiş memleketleri tercih etmektedir. Esasen gelişmiş memleketler de ecnebi sermayeyi cezbe çalışmaktadırlar. Amerikan hususî sermayesine en cazip görünen yer İngiltere, Almanya ve Fransadır! Alman hususî sermayesi de Fransa ve İtalyayı her yerden cazip bulmaktadır.! Velhasıl petrole sahip olmayan memleketler, her şeyden çok devlet yardımlarına muhtaçtırlar. "Hususî sermayeyi teşvik edin" nasihatı, devlet yardımlarının arttırılması zaruretini unutturamaz.

Ecnebi hususî sermaye, hangi sahalara gideceği sarih bir şekilde tâyin edilmek şartıyla elbette ki teşvik edilmelidir. Fakat bunun için astarı yüzünden pahalı yeni bir teşkilât kurmaya lüzum olduğunu kabul etmek çok zordur. Ticaret ateşeleri vasıtasiyle geniş bir teşkilâta sahip olan Ticaret Bakanlığının, Ticaret Odalarının da yardımıyla, Türkiyenin yatırım imkânlarını tanıtma ve ecnebi sermayedarları teşvik işini, yeni bir Ofise lüzum kalmadan yapamaması için ortada hiçbir ciddî sebep mevcut değildir.

Maliye

Bütçe hazırlıkları

İçinde bulunduğumuz ayın sonlarına doğru, bakanlıklarda yeni yılın bütçe hazırlıklarına hız verildi. Bu, her yıl tekrarlanan mutad hazırlıktır. Bakanlıklar talep ettikleri tahsisat miktarlarını hazırlarlar ve Maliye Bakanlığına gönderirler. Kısıntıya uğrayacağı iyi bilindiği için tahsisat taleplerinin daima biraz yüksek tutulması âdettir. Maliye Bakanlığı, gerekirse Başbakanın hakemliğine başvurarak tahsisat taleplerini imkânlarına uydurmaya çalışır.

Maliye Bakanlığının 1960 yılı bütçesinin 7 milyar lira civarında olmasını kararlaştırdığı söylenmektedir. Bu, bir evvelki yıla nazaran 1 milyar liraya yakın bir artışa tekabül etmektedir. Normal bütçe gelirlerinin aynı miktarda bir artış göstermesi şüphelidir. Mamafih, mesele ihtiyaçlar bakımından ele alınırsa eğitim, sağlık ve ekonomi sahalarında Devlet eliyle âcilen karşılanması gereken ihtiyaçların yanında, 7 milyar lira küçük bir rakamdır. Bu durumda istikrar politikasının icabı olarak bütçe masrafları pek fazla arttırılamıyacağına göre, masrafların en verimli sahalara gitmesi meselesi büyük bir ehemmiyet kazanmaktadır. İmar masrafları ve bazı teşekküllerin carî açıklarını karşılamak üzere bütçeden yapılan yardımlar sıkı bir elekten geçirilmelidir.

EDEBİYAT

Edipler

Ruşen Eşrefin ardından...

Binden fazla insanın bir araya geldiği taş kaplı meydandaki derin sessizliği sadece zaman zaman noktalayan hıçkırık sesleri duyuluyordu. Bütün başlar öne doğru eğik, bütün gözler nemli idi. Şişli Camiinin imamının sesizlikte yükselen sesi kulakları doldurduktan sonra birden kalabalık dalgalandı ve bir anda bayrağa sarılı olan tabut musalla taşından omuzlar üzerine alındı.

Hadise geçen haftanın ortasında Çarşamba günü İstanbul da Şişli camiinde öğlen namazından sonra cereyan ediyordu. Omuzlarda götürülen tabut Ruşen Eşref Ünaydına aitti. Gazeteci, edebiyatçı, politikacı, diplomat Ruşen Eşref Ünaydın bir gün önce bir kalb krizi sonunda gözlerini hayata yummuştu.

Musalla taşından omuzlara alınan tabut biraz sonra bir top arabasına kondu. Top arabasının dört yanı İstanbul Merkez Kumandanlığının bu acı tören için vazifelendirildiği bir bölük askerle sarılmıştı. Bir askerî bando matem marşını çalıyordu. Şişliden Osmanbeye kadar böyle gidildi. İstanbulun hayli zamandır görmediği kalabalık bir cemaat tabutu takip etti. Osmanbeyde Ruşen Eşref, top arabasından alınıp hususî bir arabaya kondu ve Nişantaşı, Maçka, Beşiktaş sahil yolundan Rumelihisara gidildi. Şişli Camiinden çıkıldıktan bir saat sonra Türk bayrağına sarılı tabut artık ortada yoktu. Yeşil çamların altında, hemen Boğazın kıyısında 456 parsel numaralı toprak yığını artık Ruşen Eşreften geride kalan tek izdi.

Rumelihisardaki mezarın başında pek çok insan saygı ile dakikalarca durdu. Ruşen Eşrefin en eski arkadaşlarından bembeyaz saçları o gün her zamankinden daha çok ağarmışa benzeyen Hamdullah Suphi Tanrıöver bir konuşma yaptı. Ellidört yıllık bir arkadaşlığın hâtıralarını sayıp döktü. İstanbulun bütün edipleri, bütün meşhur gazetecileri, bütün siyaset adamları oradaydı. Ruşen Eşrefi sinesine alan toprak çelenklerle, buketlerle örtülmüştü. Bayar ile İnönünün çelenkleri yan yana duruyordu.

Geride kalan

Nutuklar, hâtıralar, anekdotlar, göz yaşları, iç burkulmaları ve tepedeki çamları hafif hafif dalgalandıran bir rüzgâr. Bütün bunlar da bir saatten fazla sürmedi. Rumeli hisarında, Boğazın sularına karşı duran toprak yığını akşam üzerine doğru bütün yalnızlığı ile ortadaydı. Sağa sola dağılmış çiçek yığınları, kabarık taze toprak ve sessizlik...

Cuma günü bütün gazetelerde bu hazin cenaze töreni ile alâkalı resimler, haberler ve sütun sahiplerinin yazıları çıktı.

Ruşen Eşref de bütün faniler gibi gelmiş ve geçmişti. Geride bıraktığı bir avuç toprak ve loş bir kütüphanenin tozlu bir kaç rafını süsliyen bir düzüneye yakın kitaptan ibaretti. 456 parsel numarasını taşıyan toprak belki de bir müddet sonra diğerlerinin arasında kaybolup gidecekti. Ama tozlu kütüphane raflarına sıralanan o bir düzüne civarındaki kitapların öyle kolay kolay kaybolup gitmesine pek imkân yoktu. Artık onlar tıpkı Ruşen Eşref adı gibi edebiyat tarihinin malı olmuşlardı.

Kısa bir hikâye

Adı edebiyat tarihlerine geçen Ruşen Eşref soyadını bizzat Atatürkten almıştı. Atatürk bir kâğıdın üstüne "Ünaydın" yazmış ve Ruşen Eşrefe göndermişti. İşte o gün bu gündür Ruşen Eşref iftiharla bu soyadını taşımıştı. İri yarı, yakışıklı bir adamdı, 1892 de doğmuştu. Gür bir sesi, hareketli bir mizacı vardı. Son yıllarda ağır bir felç geçirmesine ve vücudunun bir tarafının tutmamasına rağmen toplantıdan toplantıya, konferanstan konferansa koşmaya bir dakika bile ara vermemişti. İyi bir hatip, iyi bir diplomat, iyi bir politikacı, sıranın üstünde bir edebiyatçıydı.

Ruşen Eşref, bir sürü kitap yazmıştır. Hemen her mevzuda söz edebilecek kadar malûmat sahibiydi. İlk gençlik günlerinden beri bu memleketin kaymak tabakası arasında yaşamış, daima saygı, daima itibar görmüştür. Atatürkün en yakınlarından biri olmak mazhariyetine erişmiştir. Yazdıklarından çoğu Atatürke aittir ki bunlar Atatürkü tanımıyanlara tanıtmak için bulunmaz eserlerdir.

Ruşen Eşref edebiyatımızda Fecriati denen edebî ekole mensuptur. "Damla Damla" adlı kitabı mensur şiir yazmak için kaleme alınmış ortadan yukarı çıkmayan bir kitaptır ve uslûp özentisi bakımından da biraz Yakup Kadriyi andırır. Ünaydın asıl şöhretini röportajları ile yapmıştır. "İki Saltanat arasındaki" adlı büyük röportajı, bilhassa Sultan Reşadın ölümü ile ilgili bahislerde gerçekten başarılıdır. "Beyaz Geceler" adlı tercümesi de devrine göre temiz bir tercümedir. "Diyorlar ki" adlı seri röportajında Ruşen Eşref devrinin edebiyatçılarını ele almıştır. Maalesef lâtin harfleri ile yayınlanmamış olan bu eseri devrinin edebiyatçılarını en iyi anlatan kitaptır.

"Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal ile bir mülâkat" adlı röportajı ise Ruşen Eşrefi Atatürkün adının ardından ölmezleştirmiştir. Cumhuriyetten sonra Ruşen Eşref hemen sadece Atatürk ve inkılâpları ile ilgili mevzular üzerinde kalem oynatmış ve o devrin gerçekten nadir olan kalemleri arasında sivrilmiştir. Daha sonra aldığı siyasî vazifeler arasında da, her fırsat bulduğu yerde Atatürkün candan bir hayranı olarak onun büyüklüğünü terennüm etmiştir.

Doğu - Batı

Bahar havası

Amerikan halkını "baştan çıkartmak" için bütün teshir kabiliyetini kullanan ve tatlı sertliğiyle ilgi toplayan Sovyet Başbakanı, nihayet geçen haftanın başında, şikârının mukavemetini kırdı. Washington'da temkinli, New York'ta oldukça soğuk, yıldızlar diyarı Los Angeles'te düşmanca karşılanan Mr. K. San Fransisco'da dostane alkışlara kavuştu. Bu dostane hava, ziraat memleketi İowa ve Sanayi şehri Pittsburgh'ta da devam etti.

Los Angeles'teki fırtınadan sonra gelen bu bahar havası büyük bir sürprizdi. Los Angeles'te Krutçef, Belediye Başkanı Norris Poulson'un kafa tutmasına kızarak, "Ben Amerikaya 12 saatte geldim. 10,5 saatte de geri dönerim" sözleriyle seyahatını yarıda bırakacağını ihsas etmişti. Muazzam İşçi Federasyonu liderleriyle, Mr. K. adetâ gırtlak gırtlağa gelmişti. Dilber Shirley Maclaine'nin baştan çıkartıcı "Can can" dansı dahi, Los Angeles'te esen soğuk harp havasını değiştirmeye kâfi gelmemişti. Mr. K. "Can can" için "Normal ahlâk ödevlerine sahip bir insan bu dansı beğenemez. İnsanların yüzleri arkalarından çok daha güzeldir.Halbuki burada bize insanların arkalarını gösterdiler" diyerek tıpkı püriten bir Amerikalı gibi memnuniyetsizliğini belirtti.

Bu Soğuk Harp havası Los Angeles'ten San Fransisco'ya giden trende değişti. Yol üzerinde dostane çehrelerle karşılaşan Mr. K. Santa Barbara'da trenden indi, halkla şakalaştı. Halkla temas onu neşelendirmişti. Neş'esini "nihayet hapishaneden kurtuldum" cümlesiyle izhar etti. Daha sonra K. trenin bütün vagonlarını dolaştı ve basın toplantısında "karınızı hâlâ dövmekte devam ediyor musunuz?". "Stalin cinayetlerini işlerken, siz ne yapıyordunuz?", "Bizi mezara gömeceğiniz doğru mu?" tarzında suallerle onu tahrike çalışan gazetecilere tatlı tatlı sohbet etti. Turizm diyarı San Fransisco şehri, K'ya coşkun tezahürat yaptı. Mahallî basın onden Nikita yerine, çok daha dostane bir isimle Nikky diye bahsetti. Krutschie ismi de tutmaya başladı. Nikita şerefine verilen 1200 kişilik ziyafete 40 bin kişi gelmek istedi. En hoşu, her taşın altında bir Komünist arayan ve Amerikada bir kaç yıl herkesi komünistlik ithamlarıyla titreten Mac Carthy'nin gözde muavini David Shine'ın Nikky ile hararetle el sıkışmasıydı.

San Fransisco'da havanın birdenbire değişmesinin hususî ve umumî sebepleri vardı. Hususî sebepleri başında hiç şüphesiz Los Angeles ve San Fransisco arasındaki rekabetin rolü vardı. Los Angeles soğuk davranırsa, rakibesi San Fransisco sıcak davranmalıydı. Sıcaklık kozmopolit turist diyarı San Fransisco'nun mizacına da daha uygundur. Sonra San Fransisco artık hemen hemen katileşmiş zirve toplantısının orada yapılmasını arzu ediyordu. Bunun için de Nikky'ye şehri beyendirmek lâzımdı. Fakat K'ya refakat eden muhabir ordusunun kanaatına göre, asıl sebep buzların çözülmeye başlamasıydı. Hakkında çok kötü şeyler işittikleri Nikita Amca, Amerikan halkını baştan çıkarmaya muvaffak olmak üzereydi. Nitekim müfrit komünizm düşmanı News Week'in memleket çapında yaptığı anket neticesi de bunu teyid etmekteydi. Anket, K'nın seyahatının Amerikan halkı tarafından tasvip edildiğini kat'iyetle söylüyordu. Sadece ufak bir azınlık seyahate muhalifti. Mısır, domuz ve yumurta diyarı Iowa'da sanayi şehri Pittsburgh'da bahar havasının devamı bunun delilliydi. Washington'da dahi ilk günlere nazaran bir yumuşama vardı.

Eisenhower'ler ile Krutçef'ler bir arada

Zıddiyet kıyafetten başlıyor

Mısır ve Coca-Cola

Güneşli San Fransisco halkının gösterdiği sıcaklık Nikky'nin pek hoşuna gitti. Ertesi sabah muhafızlarını şaşırtarak şehirde âvare bir turist gibi dolaştı. Gemi ile San Fransisco limanında bir tur attı. Daha sonra Liman İşçileri Sendikası lideri komünist temayüllü Harri Bridges'e habersiz bir ziyaret yaptı.

K, Salı günü İowa'daki Des Moines'a hareket etti. Nikky'yi karşılamaya 15 bin kadar insan çıkmıştı. Açık bir otomobile binen Sovyet Başbakanı tezahürat yapan halkı, ellerini başının üzerinde kavuşturarak selâmladı. Karşılamaya gelenler arasında mayolu kızlar da vardı. Bir lokantacı fırsatı kaçırmıyarak, vitrininde Nikky'nin sevdiği çorba diye "Borş" reklâmı yapıyordu. En enteresanı K'nın kalacağı otelde bir gün evvel "Mezarcılar Cemiyeti"nin toplantısının olmasıydı. Fort - Des Moines Otelinin üstünde "Mezarcılar Cemiyeti Hoşgeldiniz" şeklinde bir yazı vardı. Yazı otelciyi telâşa düşürdü. "Sizi gömeceğiz" lâfı dolayısiyle Amerikada bir kaç yerde tenkide uğrayan K'nın "Mezarcılar Cemiyeti Hoş geldiniz" yazısının kasden yazıldığı kanaatine kapılacağını düşünen otel personeli faaliyete geçti ve onun yerine "K Hoşgeldiniz" afişini son dakikada asabildi.

K, İowada et ve konserve fabrikasını gezdi. Kan lekesi üzerine sıçramasın diye mavi bir tulum giymişti. Birinci sınıf bir ziraatçi olan K, bilhassa Amerikan sosislerini çok beyendi. Takdir hislerini de kendine has bir cümleyle ifade etti: "Aya ilk biz gittik. Fakat sosis yapmakta siz ilerdesiniz. Ama dikkat edin, bu sahada da size yetişeceğiz".

K yorgun görünüyordu. Programındaki ziraat âletleri fabrikası ziyaretini, izahat verenleri "O.K.O.K." diye susturarak acele bitirdi. Akşam belediyedeki ziyafette de nutkunu tercümana okuttu. Ziyafette K' nın uyukladığı görülüyordu. Ertesi gün K. dostu Garst'ın mısır yetiştirme metodlarını incelemek ve Moskovada tanıdığı dostu ile mısır münakaşaları yapmak üzere, peşinde gazeteci ve fotoğrafcı kafilesi olduğu halde köylerin yolunu tuttu.

Sovyet Başbakanı perşembe günü güneşli bir havada sanayi şehri Pittsburgh'a geldi. Halk onu alkışlıyor ve elleriyle selâmlıyordu. Tektük aleyh-

Krutçef Amerikada
İsmi: Nikky Krutchic!

te tezahürat ta vardı. Fakat polis "onun elleri kanlı bir katil olduğunu unutma" tarzındaki afişleri toplattı. Krutçef, Pittsburgh'da çelik fabrikaları için makinalar yapan bir fabrikayı gezdi. Fabrikada ona 39 santim değerinde pürо hediye eden bir işçiye 40 dolarlık saatini çıkarıp verdi. Fabrika idarecilerine "bu makineleri niye bize satmıyorsunuz?" diye hesap sordu. Sanayi şehrinde günün hâdisesi K'nın hayatında ilk defa olarak fabrikada Coca-cola içmesi oldu. Kâğıttan bir bardak içinde sunulan Coca-cola'yı içerken K, resmi mihmandarı çilekeş Henry Cabot Lodge'a takılmaktan kendini alamadı ve ona "kapitalist, bedava bir Coco-Cola içiyorum" dedi. Lodge, nâzikane "Nasıl, beğendiniz mi?" diye sordu. K, "pek beğenmedim, çok tatlı" cevabını verdi. Salondaki biri derhal atılarak "isterseniz votka verelim" dedi. K, lâfın altında kalmadı. "Votka için hava çok sıcak. Siz kapitalistler bizim her dakika votka içtiğimizi düşünürsünüz, değil mi?" cevabını yapıştırdı. Aynı günün akşamı K şerefine verilen ziyafette, yemekten evvel bir papazın dua okumasını tatlı tatlı dinledi. Bâzılarına göre dua okunurken onun da dudakları kıpırdamaktaydı.

Bilânço

K Cuma günü tekrar Washington'a geldi ve öğleden sonra, Doğu-Batı münasebetlerini ciddi şekilde müzakere etmek üzere, Eisenhower'in Camp David'deki meşhur dağevinin yolunu tuttu. Dağ evindeki müzakereler, Pazar günü öğleye kadar sürecektir. K, ondan sonra Moskovaya hareket etmeden evvel, televizyonda bir konuşma yapacaktır. K'nın Amerika gezisini, Eisenhower'in Rusya ziyareti tâkip edecektir. "K" San Fransisco'da Ike'ın ziyaretinin 10 Kasımda vuku bulacağını ağzından kaçırmıştır. Fransa ve İngilterenin de katılacağı Dörtlü Zirve Toplantısı, Macmillan'ın Seçim kampanyası sırasındaki sözlerinden anlaşıldığı üzere 1960 yılı içinde yapılacaktır.

Eisenhower ve Krutçef'in Camp David'teki konuşmaları, ilerdeki temaslara hazırlık mahiyetinde olacaktır. Doğu ve Batı blokları liderlerinin ne gibi mevzular üzerinde duracakları meçhuldür. Fakat esas itibarıyle müzakerelerin Doğu-Batı münasebetlerinin düzelmesinde anahtar rolünü oynıyacak olan silâhsızlanma mevzuu etrafında döneceği aşikârdır. Silâhsızlanma işinde de en mühim mesele tarafların birbirini aldatmasına ve aldatıldıklarından şüphelenmesine imkân vermiyecek olan tatminkâr bir teftiş sisteminin bulunmasıdır.

İsim Babası!

Dünyanın en çok isimli siyaset adamı, hiç şüphesiz ki Sovyet Rusya Başbakanı Nikita Krutçeftir. Zira dünyanın her memleketinde, Sovyet Başbakanının isminin imlâ telâffuzu başka başkadır. İşte tesbit edebildiğimiz örnekler:

Almanyada: **Chruschtschow**
İngilterede: **Krushchev**
Hollandada: **Chroestjev**
İtalyada: **Crusciov**
İspanyada: **Kruschev**
Portekizde: **Khruschtchev**
Danimarkada: **Khruschev**
Norveçte: **Khrusjtsjov**
İsveçte: **Chrustjev**
İzlandada: **Krusjeff**
Finlandiyada: **Krustshev**
Polonyada: **Chruszczen**
Çekoslovakyada: **Chruscov**
Yugoslavyada: **Kruscov**
Fransada: **Krouchtchev**
Türkiyede: **Krutçef, Kruçef, Kruşçef veya Hrutçef...**

Bilmecenin halli: Sovyet Rusyada Başbakanın adı Lâtin harfleri ile **Khrouchtchev** diye yazılmaktaysa da, çok daha farklı bir şekilde okunmaktadır. İlk harf "H" şeklinde telâffuz edilmektedir, ama öyle bir "H" sadası ki tamamen gırtlaktan çıkarılacak ve biraz da "K" karıştırılacaktır. Bunu takip eden "R" üzerinde sert bir vurgu vardır; sonra biraz uzatılan bir "U" ve "T", "S", "Ş" karışımı bir sada, sonra "O" ve en nihayet "Ğ" ye de çalan boğuk bir "V": **Khruşov...**

Havayı yatıştırmak bakımından ikinci mühim adımı, Doğu-Batı arasındaki ticari münasebetlerin geliştirilmesi teşkil edecektir. Sovyet Başbakanı Amerika turu sırasında ısrarla bu mevzu üzerinde durmuş, Amerikanın Rusya ile ticarete getirdiği ağır tahditleri şiddetle tenkit etmiştir. K'nın ziyaretinden sonra bu ticari tahditlerin hafifletilmesi beklenmektedir. İki büyükler, bu meselelerin yanı sıra hiç şüphesiz Almanyanın birleştirilmesi, Berlin meselesi, Laos hâdisesi ve Uzak Doğudaki diğer anormal durumlar üzerinde duracaklardır. Görüşmelerin hemen bir netice vermese bile, görüş farklarını azaltacağı tahmin edilmektedir.

Camp David müzakereleri bir bahar havası içinde başladı. Krutçef, Camp Davide hareket etmeden evvel, Herter ile kadeh kaldırdılar ve ümit verici tatlı cümleler söylediler. K gazetecilere iki memleket arasında tansiyonun azalacağı müjdesini verdi.

Şimdi herkes, Camp David müzakerelerinin neticesini beklemektedir. Bu arada dünya gazeteleri, K'nın Amerika ziyaretinin turistik kısmının bilânçosunu yapmaktadırlar.

Eisenhower'in defaatle belirttiği üzere, K'nın Amerikaya çağırılma sebeplerinden biri de, onun Amerikan cemiyetini tanıması ve yanlış kanaatini düzeltmesiydi. Umumi kanaat bu gayenin gerçekleşmediği merkezindedir. Sendika liderlerini "kapitalistlerin uşağı" diye vasıflandırar ve Amerikanın teknik sahadaki başarılarını

James Hagerty
Başı şişen basın sözcüsü

aya füze yollamasının gururu içinde küçümseyen K'nın "kapitalist Amerikan cemiyeti" hakkındaki fikirlerini pek değiştirdiği sanılmamaktadır. K. Amerikayı tanımamıştır. Ama Amerika K'yı tanımıştır. K artık Amerikalılar için "elleri kanlı bir şeytan" olmaktan çıkmış, teknik bakımdan Amerikaya yetişen bir cemiyetin babacan tavırlı, enerjik temsilcisi haline gelmiştir. New York Times yazarlarından James Reston, K'dan "şahane rakip" diye bahsederken, Amerikan halkının bu yeni psikolojisine tercüman olmaktadır.

İngiltere

Kampanya başladı

Geçen haftanın ortasında, otomobilinin radyatörüne uğur getirsin diye takılmış beyaz bir dal ve yanında karısı Lady Dorothy olduğu halde, İngiliz Başbakanı Macmillan Seçim turuna başladı. İlk durak, Manchester oldu. Mac, orada silâhsızlanma mevzuunu anlattı. Ertesi gün Lancashire'da Zirve Konferansının gelecek yıl içinde gerçekleşeceğini açıkladı. Tabiî ki bu Zirve Konferansında İngiltereyi en iyi kendisinin temsil edeceğini hatırlamayı unutmadı. Macmillan'a göre, Muhalefet Partisi liderleri de dünya meselelerini ayni ehliyetle müzakere edecek kabiliyetteydiler. Ama muhalefetin nükleer denemeleri, yabancı üsler, NATO'nun desteklenmesi gibi mühim mevzulardaki görüşleri dağınıktı. Partide ihtilâf vardı. Halbuki Muhafazakâr Parti, bütün bu meselelerde tek bir görüşe sahiptir. Bu sebeple, Zirve toplantısında İngiltereyi Gaitskell temsil etmemeliydi. Muhalefet elbette ki aksi kanaattaydı. Macmillan ile ayni günde seçim turuna Bristol'den başlayan İşçi Partisi lideri Gaitskell, "Toriler"in dünya sulhünü kurtarma işini beceremiyeceğini ispata çalışıyordu. Gaitskell'e göre, Macmillan Hükümeti, Krutçef'in topyekûn silâhsızlanma tekliflerini son derece "ılık" karşılamıştı. Bu, onun ne derece kadar sulh peşinde olduğunun deliliydi. İngiltere dışarıda "Kanun hâkimiyetine ve sulh için müsbet bir şekilde çalışmaya inanan" insanlar tarafından temsil edilmeliydi. Bu insanlar da hiç şüphe yok İşçilerdi. Onların pasifinde, Kıbrısı kana boğmak, Süveyş saldırmak, Afrikada kanunları hiçe saymak gibi hareketler yoktu.

İki lider arasında bu dış politika çekişmesi, biraz da akademik şekilde devam edip giderken ufak banliyö şehri Woodford'dan liderler üstü bir ses geldi. Ses, bütün dünyanın çok iyi tanıdığı, 30 Kasımda 85 inci yaş gününü kutlayacak olan Churchill'e aitti. Churchill, bundan 59 yıl önce yirminci asrın ilk yılında reyleriyle Parlamento üyesi seçildiği Woodford'da seçim kampanyasını açıyordu! Churchill, A. P.'nin tâbiriyle seçim kampanyasına "hücum borusu sesini duyan ihtiyar bir savaş atı gibi" cevap vermişti. İhtiyar savaş atı, ilk konuşmasında, Doğu-Batı münasebetleri üzerinde durdu. "Muvakkat bir sulh satın almak için, hayati menfaatlerin feda edilmemesi" gerektiğini hatırlattı. Krutçef'in silâhsızlanma teklifini "kontroldan ne haber" diye cevaplandırdı. 1952 de ilk defa kendisinin ortaya attığı Zirve Konferansı fikrinin, müsbet bir neticeye vasıl olmasa bile iyi birşey olduğunu söyledi.

Kurt politikacı tabiî ki, ustaca partisini övmeyi unutmadı. Kendisi nasıl olsa seçilecekti. Ama 8 yıllık Muhafazakârlar iktidar zamanında İngiliz hayatında vuku bulan büyük değişiklikler unutulmamalıydı. Muhafazakâr hükümetlerin idaresi altında İngilterede ekonomi sıhhatlı ve hareketliydi. Para sağlamdı.

İki parti liderine de Moskova yollarını tutturan, Üniversite hocalarınınkini andıran bir tonla silâhsızlanmadan Berlin meselesinden, Avrupa emniyetinden konuşturan seçmenlerden gelen bu alâkaydı. Ama bütün bunlara rağmen, dış politikanın temel mevzu olduğunu iddia etmek mübalağalıydı.

Seçim temleri

İşçi Partisinin en güvendiği silâh, dış politikadan çok, İngilterede mevcut sosyal eşitsizliklerdi. Dünyayı hayran eden İngiliz demokrasisinin başında bulunan hükümetin üyelerinin hemen hepsi, asılzâdelere mahsus Eton Okulundan yetişmiş "Prens çocukları" idi. Sekiz yıllık Tori idaresinde sosyal adaletten eser kalmamış, zengin daha zenginleşmiş, fakir daha fakirleşmişti. Ancak İşçiler, bu adaletsizliği ortadan kaldıracak, adil bir İngiltere yaratacaktı. İhtiyarlık sigortası tazminatları yükseltilecekti. Servet vergileri ihdas edilerek, veraset vergileri yükseltilerek, zenginin fakirin sırtından zenginleşmesine son verilecekti. Sonra iktisadi kalkınmaya plânlı bir şekilde hız vermek lâzımdı. Toriler devrinde İngiltere, Avrupanın en yavaş kalkınan memleketi hâline gelmişti. Batı Avrupada kalkınma hızı İngiltereden 2,5 misli fazlaydı. Kalkınma bakımından en parlak yıl olacağı ümid edilen 1959 bile diğer Avrupa memleketleri ölçülerine vurulunca büyük bir mâna ifade etmiyordu.

Bevan ve Gaitskell kampanyanın başında

Şimdilik sadece ümit!

Maamafih iki parti lideri gibi, partilerüstü ihtiyar Savaş atının da üzerinde en çok durduğu dış politika meseleleri oldu. Esasen her iki lider de, seçim kampanyasının temel mevzuunun dış politika olacağını söylemişlerdi. Bu, diğer memleketler kadar, hattâ onlardan daha fazla, İngiltere için bir yenilikti. Seçmenleri iç politika meseleleri dururken, dış politika mevzularıyla ilgilendirmek deveye hendek atlatmak gibi bir şeydi. Dış politika, Economist'in ifadesiyle nihayet rey kaybettirebilirdi, ama rey kazandıramazdı. Fakat bu sefer atom silâhlarının ve füzelerin yarattığı endişe dolayısıyla, Soğuk Harbe son verilerek dünya sulhünün kurtarılması, bütün İngilizleri ilgilendiren bir mevzu haline gelmişti. Her

Torilerin bu iddialara cevapları hazırdı. Onlar, İşçilerin iktidarda bulunduğu harb sonu yıllarının hâtı-

ralarını tazeliyerek muhaliflerinin vaadlarının "âmme masraflarının ve vergilerin arttırılması ile enflasyon ve döviz sıkıntısına" müncer olacağını ileri sürmekteydiler. Torilere göre bu, "modası geçmiş, köhne bir iktisadi politika" idi. Muhafazakârların iktisadi politikası sağlam para, genişliyen dış ticaret ve emek-sermaye birliğine dayanıyordu. Bunu devam ettireceklerdi. Toriler sosyal sahada da, bir milyon İngilize yeni evler, gençliğe geniş spor programları vaadediyorlardı. Sağlık masraflarını iki misline çıkartacaklardı. Bu iktisadi çekişmenin yanısıra, Muhafazakârların en güvendikleri silah "Herşey iyi gidiyor. Her şey iyi giderken İşçi Partisine işleri bozma fırsatı verme" sloganı idi. Hakikaten 1959 İngilteresinde işler iyi gidiyordu. İşlerin iyi gitmesi, Torilerin en büyük kozuydu.

İşlerin iyi gitmesi, seçim kampanyasının stiline de tesir etti. Her iki parti de böyle bir durumda sert ve bazan belden aşağı vurulan yumruklarla dolu bir kampanya yapmaktan kaçındılar. İşareti ilk veren Muhafazakâr Partinin idarî başkanı Lord Hailsham oldu ve "çamur atmaya aleyhtar olduğunu, Partilerin bu yola gitmiyeceğini ümit ettiğini" söyledi. Gaitskell buna "Tövbekâr günahkârlar daima iyi karşılanmışlardır" mukabelesinde bulunarak, Lord Hailsham'ın fikrini tasvip ettiğini belirtti.

Kim kazanacak?

Seçimler 8 Ekimde, 630 koltuğun doldurulması için yapılacaktır. İngilterede dar seçim bölgesi sistemi hâkimdir, yâni her seçim bölgesi bir tek milletvekili çıkarır. En çok rey alan aday, o bölgenin milletvekili seçilir.

Geçen devrede Muhafazakârlar, işçilerden 68 koltuk fazla elde etmişlerdi. İşçilerin rakiplerini geride bırakabilmeleri için onların 35 koltuğunu kazanmaları lâzımdır.

Seçim bölgelerinin 450 kadarının neticesi şimdiden bellidir. Bu yerlerin 250 si Muhafazakârların, 200'ü İşçilerin düşürülmez kaleleridir. Mücadele geri kalan 180 seçim bölgesinde yapılacaktır. Bunlar arasında da en cok ilgi çeken yerler iki parti arasındaki nisbi farkların en az bulunduğu seçim bölgeleridir. Eğer farkın az olduğu 40 bölgede, reyler yüzde 2,5 nisbetinde İşçilerin lehine kayarsa, İngilterede iktidar el değiştirecektir. Eğer, diğer 48 yerde reyler yüzde 1.5 nispetinde Muhafazakârların lehinde oynarsa, iktidar Partisi Parlamentoda rakibini 116 koltuk geçecektir.

Şimdilik rüzgâr Muhafazakâr Partinin yelkenlerini şişirmektedir. Gallup, Muhafazakârların yüzde 7 gibi büyük bir farkla ileride olduğunu göstermişti. Fakat gazeteler tarafından geçen hafta tertiplenen nabız yoklamaları farkın azaldığını ortaya koymaktadır. Muhafazakâr Daily Telegraph'ın nabız yoklamasına göre, reylerin yüzde 44 ünü Muhafazakârlar, yüzde 40'ını İşçiler, yüzde 8'ini Liberaller almaktadır. Geri kalan yüzde 4 fikirsiz, yüzde 4 çekimserdir. Bu anket, bir hafta zarfında iki parti arasındaki farkın yüzde 6'dan yüzde 4'e düştüğünü göstermektedir.

Farkın azalması, işçilerin ümidini arttırmıştır. Esasen Galluptan gelen öldürücü darbeye rağmen İşçiler ümitlerini kaybetmiş değillerdir. Gallup neticelerinin hatalı olabileceğini, nitekim ara seçimlerinin İşçiler lehine netice vermesinin hatâ ihtimalini arttırdığını ileri sürmekteydiler. Sonra 1955'ten beri, İşçi Partisinin idarî bünyesi geniş ölçüde ıslah edilmiş, Parti tıkır tıkır çalışan bir rey toplama makinası haline getirilmişti. Bu makina halen Muhafazakârları tutan bazı secmenlerin fikir değiştirmesini sağlıyacak ve kararsızları kendisine çekecek çaptaydı. Ayrıca Liberalleri hesaba katmak lâzımdı. Liberaller, Muhafazakârlara gidecek reylerin bir kısmını toplıyarak, İşçi Partisinin işini kolaylaştıracaktı.

Velhasıl seçim kampanyasının kızıştığı şu günlerde, Majestelerinin İktidar ve Muhalefet Partilerinin her ikisinde de iyimser bir hava hâkimdir. Fakat umumî kanaat, yarışın favorisinin Muhafazakârlar olduğu merkezindedir.

Macmillan'ların kampanyası
İşler yolunda

Churchill
Savaş atı!

Lord Hailsham
"Belden aşağı vurmak yok!"

K A D I N

Güzellik

İlk şart: Temizlik!

Genç kızlar umumiyetle boyanmağa, saçlarını kıvırmağa, kurdelelerle süslemeğe pek çok vakit sarfederlerse de vücutlarının temizliği için pek zahmete katlanmazlar. Bir parça pudranın boyunlarındaki kiri örteceğini, ağır bir parfümün ter kokularını bastıracağını sanırlar. Bu çok hatalı fikre nasıl kapıldıklarını kestirmek güçtür. Genç kızda vücut temizliği, aslında elbisenin şıklığından ve saç biçiminden çok önce gelir.

Genç kızların güzel bir tene sahip olmaya can attıkları malûmdur. Ama bunun iç organların vazifelerini tam olarak yapmalarının şahsî temizliğe gösterilen itinaya sıkı sıkıya bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Geçenlerde iki delikanlı arasında geçen konuşma, genç kızlar için pek ibret vericidir. Delikanlılar tanıdıkları bir kız arkadaşlarından bahsediyorlardı. Biri, kızın çok şık elbiseler giyinmesine rağmen, tırnaklarının ne kadar kirli ve bakımsız olduğuna dikkati çekti. Diğeri ise, "Bir kızın temiz olup olmadığını önünden yürürken dahi hemen anlıyabilirsin" dedi. Neticede her ikisi de saçları tertemiz fırçalanmış, elleri bakımlı, boynu ve kulakları temizlikten pırıl pırıl parlayan bir genç kızdan göze daha hoş görünecek başka hiçbir şey olmadığında fikir beraberliğine vardılar. Delikanlılardan biri çok zâlimdi; temizliğe dikkat etmeyen kızların "havalandırılmamış bir oda" gibi koktuğunu söyledi ve boya ile, pudra ile bu hale çare bulunamıyacağını ilâve etti.

Şu halde bir genç kız, etrafında dikkat ve hayranlık uyandırmak istiyorsa her şeyden evvel cildinin bakım ve temizliğine itina göstermelidir. Halbuki birçok genç kız, ciltlerinin bozukluğunu çeşitli losyon ve kremlerle düzeltmeye çalışırlar ki, bu, hiç şüphe yok hatalı bir hareket-tir. Sadece gıdalarına dikkat etmeleri, yemek arasında abur cubur yememeleri, ekşi ve pek fazla tatlı gıdalara rağbet etmemeleri lâzımdır. Bir de cilt daima oğulmuş, yıkanmış ve hafif masajlarla canlandırılmış bir halde bulundurulmalıdır. Zira, herkes bilir ki cilt aynı zamanda temiz havayı emip, toksik maddeleri dışarı atmakla da vazifelidir.

Cilt bu vazifeyi lâyıkiyle ifa edebilmek için itina ile temiz tutulmalıdır. Bugün İngilizlerin icabında Afrikanın balta girmemiş ormanlarında bile portatif banyo küvetlerini yanlarında taşımaları bir alay mevzuu olmaktan çıkmıştır. Medeniyet, artık her evde bir banyo bulunmasını icap ettirmektedir. Bununla beraber, muntazam bir banyodan mahrum bulunulsa bile, bir iki kova su, sabun ve sünger bu işi halle kâfidir.

Sıcak su ve sabunla yıkandıktan sonra, kabilse, bir de soğuk sudan geçmek vücut canlılığı bakımından mühimdir. Böylelikle kanın dolaşımına hız verilmesi ve ciltte bir renk parlaklığı, canlı bir görünüş temini mümkündür. Eğer soğuktan çekiniliyorsa, ayakların sıcak su dolu bir kapta bulundurulması üşümenin önüne geçer. Bu iş biter bitmez ayakları sıcak su kabından çıkarıp soğuk suya tutmak, sonra sıkıca ve oğuşturarak kurulamak bir çift yün çorap çekmek yalnız ısıtmakla kalmaz, ayrıca soğuk almayı da önler. Ayak temizliği gerek nahoş kokuları yok etmek, gerek kanı harekete getirmek bakımından çok lüzumludur.

Banyo dairesindeki kadın

Güzelliğin yolu buradan geçer

Ne zaman banyo yapmalı?

Banyo yapmak için vücudun en fazla mukavemetli olduğu anı seçmek iyidir. Ekseriya sabahları saat 10 suları, en münasip zamandır. Fakat bu da herkese göre değişir. Bazı kimseler yatmazdan önce yapmayı tercih ederler. Ancak kansız bünyeler için bu saatlar hiç de uygun değildir. Canlı, kanlı kimseler için yatarken banyo almak, fevkalâde dinlendirici olur.

Haftada en az iki defa banyo yapmak imkânı bulunamıyorsa, vücudun sık sık oğuşturularak silinmesi katiyen ihmal edilmemelidir. Yalnız, kullanılan sabunun cinsinin cilt üzerinde yapabileceği tesirlerde unutulmamalıdır.

El ve yüz temizliği

Yüz temizliği için en iyi sünger ellerdir. Başparmaklar çenenin altına dayanmak şartıyla yüzünüzdeki hatları -eğer mevcutsa- yok edercesine oğuşturmak, bunun için de daima çizgilerin aksi istikametine masaj yapmak son derece faydalıdır. El bakımına gelince, tırnaklara çeşit çeşit cila sürmenin bu işe kâfi gelmiyeceğini hatırlamak lâzımdır. Temiz yıkanmış eller, iyice fırçalanmış ve dipleri itilmiş tırnaklar, içleri kirli ve cilâsı yer yer dökülmüş tırnaklı ellerden hem çok daha temiz, hem de çok daha güzeldirler.

Genç kızlar temizliğe son derece riayet etmelidirler. Zira bahar gibi kokan sıhhatlı bir vücut, en şık elbiselerden çok daha fazla dikkat ve hayranlık uyandırır.

Terbiye

Sevgi ihtiyacı

Ana ve babaya sahip olan her insan hangi yaşta olursa olsun onlardan sevgi bekler. Evlenip evden ayrılmak, çocuk sahibi olmak, bu sevgi bekleme duygusunu hafifletmez. Ana-baba sevgisi bir ihtiyaçtır. Fakat hissi hareket eden ana ve babalar çocuklarını yetişkin çağa getirdikten sonra sevgi göstermeyi hatta müşfik davranmayı fuzulî bulurlar, sevgiyi ve şefkati evlâttan beklerler. Bizdeki alaturka çocuk terbiyesi çocuğa duyulan sevgiyi belli etmemeyi buyurur. Böyle olunca sevgiyi belli etmeden itaate dâvet etmek, terbiyede kılavuzluk etmek sadece şiddet esasına dayanır. Emirle çocuktan bir dilekte bulunmak belki istediğimizi kolayca elde ettirir. Fakat sevgiyi belli ederek tatlılıkla terbiye etmek, istediğimizi yerine getirmek çok tatlı bir münasebet kurmamızı temin eder.

Çocuk terbiyesinde ani hiddetlenmeler, lüzumsuz titizlikler ve bilhassa kendi hırsını tatmin için yapılan azar ve dayaklar sadece çocu-

İki kardeş sofrada

Komplekslerin tohumu ekiliyor

gun nefretini kazanmamıza yarar. Bu küçük insanların nefret edebileceği, kin duyacağı, hatta sevgisini esirgiyeceği küçük bir karşı koyma şeklinde düşünülürse de, küçükken alınan yaralar derin olur, ileri yaşlarda izleri silinmez.

Anaya ve babaya duyulan sevgisizlikler gibi bir de kardeşler arasında sevgi bağlarının kopuşu çoğu zaman yeni kardeşlerin dünyaya gelmesiyle başlar. Küçüğe duyulan zaaf aşırı bir sevgi şeklinde tezahür ederse, büyük sevilmemenin ezikliği ile hem kardeşine hem de evdekilere düşman olur. Hatta bazı çocuklarda çırpına çırpına ağlamak, nefes kesikliği gibi bir takım krizler yapar. Pek çok kimseler bunları yapmacık olarak kabul ederler. Aslında alâka çekmek ilk gayedir, ama şuurlu değildir. Çocuk böyle davranışları bile bile değil de elinde olmadan yapar. Böyle çocukları bir doktora göstermek, bir taraftan teskin edici ilâçlarla tedavisini temin ederken diğer taraftan da daha anlayışlı hareket etmek çocuğu kısa zamanda sakinleştirir.

Sevilmediğini sanan çocuk çeşitli kompleksler içindedir. Aşağılık duygusuna kapılır. Kendini çirkin, aptal ve sevimsiz sanır. Yalancı olur. Çünkü bir takım yalanlarla alâka çekmeğe kalkar. Korkak olur, sevilmediği için kendisine her şeyden fenalık geleceğine inanır. Neşesiz ve hırçın olur, kendine neşenin yakıştırılmıyacağını, azarlanacağını sanır. Alıngan olur. Anası ve babası sevmedikten sonra kimsenin onun hakkında iyi düşünmiyeceği kanaatına saplanır. Kısacası sevilmediğini yahut kardeşlerinden az sevildiğini sanan çocuklar mes'ut olamazlar ve kötü huy dediğimiz aşağılık duygularından doğma tedirginliklerin altında ezilirler.

Moda

Genç kız kıyafeti

Yaz ayları çabucak geçti. Mevsimlik ve kışlık giyeceklerin gözden geçirilmesi, icap ediyorsa yenilerinin yapılması her kadının son günlerdeki başlıca işidir. Yetişkin kızı olanlar ise hem kendi gardroplarını, hem de kızlarınınkini düşünmek zorundadırlar. Yalnız yetişkin kızların gardrobu denilince, bunun geniş ve teferruatlı bir iş olduğu asla düşünülmemelidir. Bilâkis sade ve spor birkaç parça giyim bu dolapların esasını teşkil etmelidir. Son yıllarda büyük şehirlerimizde genç kız giyimini muhafaza eden sade ve temiz görünüşlü kızların sayıları pek azalmaktadır. Onbeş ile onsekiz yaşlar arasındaki ilk gençlik devreleri, onsekizinden yukarı yaşlardaki genç kızlarınkine benzemektedir. Orta ve lise çağındaki öğrencileri üniversiteli kızlardan ayırmak ancak okul saatlerinde giydikleri formalar sâyesinde mümkün olabilmektedir. Halbuki onbeşten onsekiz yaşına kadar olan devrenin ayrı bir güzelliği vardır. Muntazaman taranmış derli toplu saç şekilleri daima temiz bir vücut, spor etekler ve sveterler, çok az topuklu ya da düz sade ayakkabılar bu çağın karakteristik işaretleridir. Boyasız sıhhatlı bir yüz ve sadece limon kolonyası kokan güzel bir ilk gençlik muhakkak ki ilerde hasretle anılacak ve aranacaktır. Bu yaşların bütün güzelliği temizlik ve sadeliktir. Süs, şatafat ve pahalı giyim sadece bilgisizlik ve görgüsüzlüktür.

Ama suçu sadece kızlara yüklemek doğru ve haklı bir görüş değildir. O yaştaki genç kızlar şıklığa ve gösterişe özenebilirler. Ama annenin, bilgisiyle bu özentiyi önlemesi pek mümkündür. Parasına güvenen ya da bilgisizlikten kendi özentisini yenemiyen anneler, kızlarına iyi önderlik etmek bir tarafa bilâkis aksi ve kötü tesirler yapmaktan çekinmezler.

Onbeş ile onsekiz yaşlar arasında bir genç kızın mümkünse ayrı bir odaya sahip olması tabii ki iyidir. Fakat bu oda mütevazi bir şekilde tanzim edilmelidir. Ya basmalarla süslenmiş bir oda olmalı, ya da açık renkli yağlı boyalı, karyola, dolap ve gardrop bulunmalıdır. Anneninkine benzeyen ağır takımlar yaptırmaya hiç lüzum yoktur. Harcanacak para ne kadar bol olursa olsun naylon ve ipekli kumaşlardan çamaşırlar yapmak tek kelimeyle annenin görgüsüzlüğünü gösterir. Çünkü zaten havailiğe meyyal, duygulanmaya hazır olan yetişkin kıza böyle mübalâğalı giyim ve dekor romantik bir hava verecek saadeti düşünceden çok, duyguda bulacaktır. Hele vaktinden evvel partilere gece kluplerine gitmesine müsaade etmek bu duygululuğu daha çok destekliyecektir. Okul kifayeti dışında iki üç eteklik, birkaç çeşit sveter, bir iki pantalon yaşına uygun bir yünlü elbise, günlük spor ayakkabı bir de düz ve sade, elbiseyle giyilecek ayakkabı, hafif bir manto iki üç eldiven, yine o kadar bere, spor bir çanta, bir iki eşarp giyimin esasını teşkil etmelidir.

Onsekiz yaşına kadar böyle sade giyinen bütün güzelliği temizlik ve sadelikte bulan genç kız için onsekiz yaş dönüm noktası olmalıdır. Okuyan kızlar için bu devrede yüksek öğretime başlanması lâzımdır. Arkadaşlıklar ve eğlenceler değişecektir. Meselâ piknik kıyafetleri, pavyon eğlenceleri ve çaylar için daha farklı

giyimlere ihtiyaç olacaktır. Gardropta kadın giyimine benzeyen bir çay elbisesi, bir hafif tuvalet, bir kaç yünlü elbise bulunacağı gibi aksesuvara ehemmiyet verilip eşarp ve kemerlerin sayıları artırılmalıdır. Bir spor manto, ceket, yağmurluk ve mümkünse fazla şık olmamak şartıyla ayrıca bir mantonun bulunması mübalâğalı değildir. Tuvalet masasında açık renk bir ruj ve pudranın bulunması, uçucu hafif bir losyonun veya parfümün yeri olması merak olarak kabul edilmemelidir. Bu yaşta bir genç kızın temizlik esasından ayrılmadan hafifçe boyanması güzeldir. Saç rengini değiştirmek, mübalâğalı kaş göz boyamak, kadınca giyinmek ve tavırlar takınmak o genç kızın basit, görgüsüz ve bilgisizliğini ilân eder. Onsekiz yaşından sonra her genç kız tavır ve hareketinden kendi mesuldür. Beceriksizliği her halinden belli olan kızın annesine kabahat bulunmaz. O yaşta aklı olan bilgili kızlar kendi davranışlarını kendileri çizmek gücüne sahiptirler. Son yıllarda büyük şehirlerimizde gözden kaybolmaya başlayan böyle genç kız tiplerinin yerini alanlar. Amerikan filmlerinin, kötü romanların ve türeme zenginlerin bilgisizce yetiştirilen züppe kızların tesirinden kurtulamıyanlardır.

Fakat aklı başında, bilgili anneler "şımartılmış bir küçük kızdan, bedbaht bir kadın doğar" diyen Fransız ata sözünü bir an akıldan çıkarmamalıdırlar ve ilk gençlik yıllarında itinalı hareket ederlerse onsekiz yaşından sonra kızlarının zaten sağlam zevkli ve şahsiyetli olacağına inanmalıdırlar.

Genç kız kıyafeti
Düşman: Gösteriş!

Okullar Açıldı!..

Fatma ÖZCAN

1959 - 1960 ders yılı açılmış bulunuyor. Çeşitli çağlardaki okullu çocukların yeni ders yılına başlayışları yürekleri sevinçle dolduruyor. Okul yolunu tutan kızlı erkekli gruplarda, yarının devlet adamlarını, ilim ve fencilerini, öğretmenlerini, sanatçılarını tahayyül etmek, bugünün küçükleri arasında geleceğin değerli insanlarının bulunduğunu düşünmek insana heyecan veriyor. Fakat bu sevinç ve heyecan nisbetinde bir endişe, mütemadiyen zihinleri kurcalıyor. Memleketimizi emar etmek istediğimiz, güzel yarınlar getireceklerini umduğumuz bu gençlere karşı acaba vazifelerimizi tam olarak yapabiliyor muyuz?

Bu sualden sonra ilk akla gelen okul meselesi oluyor. Gerçi on yıllık mukayeseli okul, öğrenci ve öğretmen sayıları rakam olarak bir artış gösteriyor ama, çoğalan nüfus, duyulan ihtiyaç, geçmiş yıllara nazaran sayıca çoğalan okulların yetersiz olduğunu bariz bir şekilde belirtiyor. Durum böyle olunca, köyler, beş sınıflı okulu olup da bir öğretmenle idare edilenler, büyük şehirlerde - çift bile değil - üç tedrisatlı öğretim yapan okullar ister istemez eğitim işlerimizin düzensizliğini düşündürüyor.

Aksak bir ilköğretimden sonra orta dereceli okullara başlayan öğrenciler, yine aynı müşküllerle karşılaşıyorlar. Tedrisata başladığı bildirilen yeni ortaokulların çoğunda yeteri kadar öğretmen bulunmuyor. Her dersin ayrı öğretmeni olması icap ederken, bir öğretmen üç dört dersi okutuyor. Daha olmazsa ilkokul öğretmenleri idareten, ehliyetlerinin dışında bu işe davet ediliyorlar ve usulen bazı dersler de onlar tarafından yürütülüyor. Öğretmen sıkıntısı çeken öğrencinin okul ihtiyacının lâyıkıyle karşılandığı da asla söylenemez.

Ne yazık ki, öğrencilerin sıkıntıları bu kadarla da kalmıyor. Bir de okulla aile arasında bocalama vardır. İlk mücadele okula başlarken yapılır. Bu mücadele, tabii Anadolunun geri kalmış şehirleri ve köy okulları için mevzuu bahistir. Köylü yardımcıdan mahrum olmak istemediği için çocuğunu okula vermeğe umumiyetle taraftar değildir. Verirse, işi olduğu zaman alıkoymak ister ve okula göndermez. İlkokuldan sonra da okumak istiyeceğine, tahsilli evlâdın kendine hayrı olmıyacağına inanır ve okuldan çocuğunu kaçırır! Kız çocuklar için durum farklıdır. İlk tahsil yaptırılsa bile, bundan sonrakilerin lüzumsuzluğuna inanılır. Birkaç büyük şehir dışındaki okullarda kız talebe sayısının azlığı, bu inanışın nasıl titizlikle tatbik edildiğini açıkça göstermektedir. Son yıllarda çocukları resmî öğretimden alakoyan bir de kötü dincilik vardır. Kara taassubun propagandasını yapan, cahil halkı kolayca kandırıp, bir tarafa çekmek isteyen dinciler, ne yazık ki istedikleri neticeye pek yaşlaşmaktadırlar. Birçok aile, çocuklarını "kur'an kursları"na göndermeği, din öğretmeği, ilköğretim mecburiyetine rağmen tercih etmektedir.

Gayrı muntazam okullarda, yetersiz öğretmenler ve anlayışsız aile arasında bocalayan çocuklar, bozuk tedris sistemi yüzünden de şaşkın hale gelmektedirler. İki üç yılda bir değişen imtihan tarzı, çocuk psikolojisi düşünülmeden alınan kararlar, meselâ Haziran döneminde sınıfta kalmak diye bir meselenin mevcut olmayışı, bütün derslerden ikmale kalınıp, Eylül imtihanlarında başarılmadığı takdirde sınıfta bırakılması, öğrenciye kolay bir hareket tarzı çizmekten, istikrarlı çalışma temin etmekten uzaktır. Orta öğretim çağındaki yaşların, mesuliyetsiz olduğu, geleceği düşünmekten uzak olan bu yaşlardaki çocuğun, yıl içindeki dersleri umursamayıp, iki aylık bir devrede sıkı çalışmayı göze alabileceği, bu takdirde yıl içi avareliğinin ahlâkına tesir edeceği, derslere alâkasız kalan öğrencinin öğretmen-öğrenci rabıtasını kuramıyacağı, böyle bir havailik içinde öğretim yılını geçiren öğrencinin kısa bir devrede imtihanlarını hazırlıyamıyacağı, üstün bir gayretle hazırlasa bile derslerin esasını kavrıyamıyacağı, üstünkörü bilgilerle yetişen gencin yüksek öğretimde başarısız olacağı hiç düşünülmemektedir.

Yüksek öğretime kadar bu derece kolay fakat aleyhine olan bir usulle okutulan çocuklar, lise tahsilinden sonra yüksek öğretimi kendi için hak bildiği halde, kapıların yüzüne kapandığını gördüğü zaman, hayat acı bir şekilde başlamaktadır. Çünkü her fakülte imtihanla öğrenci almakta ve her öğrencinin bilgisi bu imtihanlarda başarıyı sağlıyacak kadar kuvvetli bulunmamaktadır. Durum böyle olunca suç çocukta mıdır? İlk, orta ve lisede tatbik edilecek daha doğru ve daha müsbet eğitim usulleriyle yüksek öğretime hazırlamak mümkün değil midir? Görülüyor ki eğitim meselesindeki aksaklıklar tek taraflı değildir. Meselenin çeşitli zaviyelerden ele alınması zaruridir.

A. B. D.

İlk Devlet Tiyatrosu

Amerikanın Boston şehri 1959 tiyatro mevsimine yepyeni bir tiyatroya kavuşmuş olarak girmiştir. "Arts Center Theater" ismini taşıyan bu tiyatro 1925 yılındanberi şehirde kurulan ilk yeni ve en modern sahnedir. Burada temsiller Cambridge Tiyatro Festivali namı altında ve hususî teşebbüs sahiplerinin ortaya koydukları bir sermaye ile hazırlanıyorsa da "Arts Center Theater" devletin sahibi bulunduğu bir arsa üzerinde ve tamamen devlet parasıyla inşa edilmiş bir tiyatrodur.

Bostondaki "Arts Center Theater"ın büyük hususiyeti bütün Amerika Birleşik Devletleri içinde devletçe inşa edilmiş ilk tiyatro oluşudur. Devletle hususî teşebbüsler arasındaki bu ilk işbirliğinin ise gelecekte Amerikan tiyatrosunun şeklini değiştirmesi ve New York şehrinde toplanmış olan bütün tiyatro faaliyetine daha millî bir çehre vermesi bakımından büyük ehemmiyeti vardır.

Massachusetts Eyaletinin Metropolitan Mahallî Komisyonu bu tiyatronun kurulmasını mümkün kılmış ve aynı yerde, aynı saha üzerinde bir de Modern Sanatlar Müzesi açmakta gecikmemiştir. Bir "Tiyatro Sitesi" diyebileceğimiz bu tiyatro müzesinin bulunduğu yerde bir de Boston Opera binası kurulacaktır. Opera binasının proje ve plânları hazırlanmış, fakat 1959 mevsimi Chambridge Tiyatrosu Festivaline yetiştirilememiştir. Zaten tiyatro binasının ve müzenin kuruluşu ve inşası son derece hızlı gelişmiş, bu işe atılanlar dahi rüyalarının bukadar çabuk hakikat haline gelişine şaşmaktan kendilerini alamamışlardı. Aslında böyle bir tiyatro sitesinin kuruluşu başlangıçta bir tek adamın rüyası idi. Chambridge Tiyatro Festivali prodüktörlerinden William Morris Hunt 1956 senesinden beri, çoğu Harvard Üniversitesinin Senders Tiyatrosunda olmak üzere halka gerek klâsik, gerekse modern oyunlar takdim ediyordu. Fakat Sanders Tiyatrosu çok eski bir bina idi ve Amerika iç harbi sırasında Harvard'ın askerlerine bir anıt olarak inşa edilmişti. Mr Hunt ve arkadaşları kendilerine ilerde daha devamlı temsiller vermek imkânını bir tiyatro binasının hayalini kurup duruyorlardı. Şehirden sadece on dakika mesafedeki metrûk bir arazi ise hayallerinin hakikat olabileceği bir yer olarak görünüyordu. Mr. Hunt bu arazinin devlete ait olduğunu dahi çok sonradan öğrendi. Fakat onun ve devletin işbirliği anlayışı bir araya gelince bu metrûk arazi üzerinde bugün görülen elips şeklindeki modern tiyatro binası ve yanıbaşındaki sanat müzesi yükseliverdi. Bostondaki bu ilk Devlet Tiyatrosunun ilk piyesleri Ağustos ayında temsil edilen "On İkinci Gece" ve "Macbeth" oldu. Bunun 25 Ağustosta başrollerini John Gielgud ve Margaret Leighton'un oynadıkları "Much Ado About Nothing" takibetti. Böylece Chambridge Tiyatro Festivali de kuruluşundanberi en parlak devrini yaşamış oldu. Şimdi Amerikanın tiyatroyla alâkalı çevreleri Bostonun Sanat Merkezi Tiyatrosunun memleket içinde bu neviden yani, elinden devletin tuttuğu ve ticarî endişelerden çok sanat endişesinin yer aldığı diğer tiyatroların açılmasına önayak olmasını temenni etmektedirler. Zira hususî teşebbüslerin Amerikan sahnelerinde sadece ticarî bir endişeyle hareket etmelerinin Amerikan tiyatrosunu ciddî olarak tehdit eden bir tehlike haline geldiğini hissettirmektedirler.

Bu arada John Gielgud 25 Ağustosta Boston Sanat Merkezi Tiyatrosundaki "Much Ado About Nothing"in temsilini bitirdikten sonra aynı oyunu Eylûl içindeki Broadway'de temsile başaldı ve böylece yolu Chambridge Tiyatro Festivalinden geçen eser New York'lu Shakespe-[illegible] binlerce kendine çekmeye devam etti.

Şimdi de "Hughie"

Yale Üniversitesi O'Neil'in ölümünden sonra meydana çıkan yeni bir eserini yayınlamış bulunuyor. Eserin ismi "Hughie" dir ve uzun bir tek perdeden ibarettir. Eser geçen mevsim Eylül ayında Stockholm'un Kraliyet Tiyatrosunda temsil edilmiştir. Bu esnada O'Neil'in vatandaşları henüz eseri görmek şöyle dursun, mevcudiyetinden dahi haberdar değillerdi. Zira basın, "Long Day's Journey İnto Night"ın ölümünden sonra meydana çıkan eserleri arasında yegâne temsile uygun buhınanı olduğundan bahsetmişti. Halbuki aradan çok geçmeden "Hughie" Stockholm'da temsil edildi. Bir yazar bu dünyayı terkettikten sonra çekmecesinde bırakmış olduğu ya tamam, yahut tamamlanmamış müsveddelerin umumiyetle ya o yazarın yazarlığa atıldığı ilk devreye rastlayan acemice karalamalar, yahut yorulma devrine isabet eden çabalamalar olduğu söylenirse de O'Neil'in "Hughie"si Stockholm'daki temsilinden sonra bu görüşü fiilen yalanladı. Yazarın çekmecesinden çıkarılan bir dosyanın üstünde sadece "Hughie" yazıyordu ve O'-Neil'in 1940 yılında başlayıp 1941 de tamamladığı sekiz adet bir perdelik piyeslerden bir tanesi olduğu anlaşılıyordu. 1940 - 1941 yılları ise yazarın ne acemilik, ne de yorgunluk devrine rastlamış bir devir değildi. "Long Day's Journey" 22 Temmuz 1941 de tamamlanmıştı. Yazarın en kuvvetli eserlerinden biri olan "The

"Hughie"nin Stokholm'deki temsilinden

Keşfedilen eser!.

Iceman Cometh"in Broadway'de temsili ise yine bu devre rastlıyordu. Demek oluyor ki O'Neil olgunluğunun en yüksek devrinde bulunuyordu. Yahut hiç değilse piyes yazıcılığı teknik yönden bu devirde o zamana kadar erişmediği bir seviyeye gelmişti.

"Hughie"nin mevzuu 1928 yılının bir yaz gecesi, sabaha doğru New york'un Batısındaki küçük otellerden birinin "lobi"sinde geçer. Piyeste yer alan iki karakterden biri, daima canı sıkılan ve ümitsizliğe düşen otelin gece bekçisi, diğeri de küçük çapta bir kumarbaz olan Eric'tir. O'Neil'in başka piyeslerinde de sık sık ele aldığı bir tem, bir hayat illüzyonu "Hughie"de de kendini gösterir. Piyesin iki kahramanı arasındaki diyalog gayet ustalıkla kurulmuş, geliştirilmiştir. 30 sayfalık bir diyalogu seyirciyi sıkmadan dinletebilmek de O'Neil'in "Hughie"deki başarısını ortaya koymaktadır. Üstelik piyeste otelin gece bekçisi gayet az konuşur. Daha fazla konuşan Eric'tir. Fakat buna rağmen gece bekçisinin karakteri eserde kuvvetli çizgilerle belirir.

"Long Day's Journey"in zaman zaman can sıkan uzunluğu ile mukayese edilirse, "Hughie"nin bu bakımdan daha başarılı olduğu dahi söylenebilir.

"Hughie"nin İsveçteki temsilinden ve eserin Yale Üniversitesi tarafından bastırılmasından sonra birçok göz, Amerikan basınına şüphe ile bakmaya başlamıştır: Hani, O'Neil'in bilinmeyen eserleri içinde yegâne temsile müsait olanı "Long Days's Journey" idi? Peki "Hughie" ne oluyordu? Basın bilmediği şeyleri uyduruyor muydu? Şimdi de "Hughie"nin O'Neil'in 8 adet bir perdelik piyesler serisi içinde tek sahneye konulmağa müsait olanı derken buna gerçekten inanıyor muydu.

K İ T A P L A R

NE EKERSEN...

(Mehmet Seyda'nın Romanı. Dost Yayınları: 16. Işık Matbaası, Ankara-1959. [illegible] sayfa, 4 lira)

Cumhuriyet Gazetesinin geçen yıl açtığı roman müsabakasında üçüncülük kazanmasıyla adı duyulan Mehmet Seydanın "Ne Ekersen..."i, geçen hafta Dost Yayınlarının onaltıncı kitabı olarak çıktı. Cumhuriyette birinci ve ikinciliği alan romanlardan sonra "Ne ekersen" de tefrika edildi. Ancak memleketimizde gazetelerde tefrika edilen romanları günü gününe takip etmek unutulmuş bir alışkanlık olduğundan, Cumhuriyetin yarışmasında derece alan diğer romanlarla birlikte "Ne ekersen" in de birkaç gün dedikodusu yapıldı ve sonra Mehmet Seyda adı unutuldu gitti. Hoş bu unutulmada bir parça da yazarın rolü olmadı değil. Okuyucuların aklını karıştırmak için o da elinden geleni yaptı. "Ne ekersen" Cumhuriyet Gazetesinin yarışmasına yazarının adı Ömer Sakıp olarak katıldı. Yarışmadan sonra derece alan romanlar yayınlanırken ise bir de baktık Ömer Sakıp adı Mehmet Seyda olmuş. Bu durum karşısında okuyucu ne yapsın? Seç seç isim beğen!

Mehmet Seyda Ömer Sakıpın hakiki adı, ikinci ad müstear bir ad ama nedense yazar yarışmaya müstear adla katılmaya lüzum görmüş... Mehmet Seydanın şahsiyeti hakkında pek uzun boylu malûmat yok. Halen İstanbul Belediyesinde çalışıyor, bir ara da Zonguldakta bulunmuş, Ereğli Kömürleri İşletmesinde çalışmış, zaten "Ne ekersen"de de Zonguldakla ilgili satırlar var. Romanının dilinden, havasından Mehmet Seydanın genç bir yazar olduğunu çıkarmak mümkün. Adeta imkânlarını zorlayacak derecede duru bir Türkçe ile yazıyor. Cümleleri zaman zaman devrili devriliveriyor. Bunlar genç nesil yazarlarının müşterek vasıfları.

"Ne Ekersen" roman olarak çok başarılı bir eser değil. Hele büyük roman hiç değil. Ama piyasa romanı, peşpaye macera romanı de değil. "Ne ekersen"de genç neslin bir çok romancısının yaptığı gibi "küçük adamlar"ın hayatı anlatılıyor. Olay zaman zaman işçi muhitlerinde, hapishanelerde geçtiği halde romanın kahramanları da pek kalabalık değil. Birinci alandaki kahramanları şöyle bir elin parmakları ile saymak mümkün: Muhsin, Fatma, Hasan bey, Gümrük kıyı koruma memuru Abdullah Tanyol, karısı, oğlu, bar kızı Meri v.s...

"Ne ekersen" bir tevkifle başlıyor ve gene bir tevkifle bitiyor. Romanın başında da sonunda da tevkif edilen genç avare, dünya hakkında kendine has düşünceleri bulunan Serazat bir yazar olan Muhsindir. Başlangıçtaki tevkif Zonguldakta cereyan ediyor. Gerçi yazar Zonguldağı açıkça zikretmemiş ama tariflerden, bir takım semt isimlerinden bu belli. Hâdisenin Zonguldakta cereyan ettiği belli ama tevkifin niçin yapıldığı açıkça belli değil. Zaten de kitabın başında yer alan bu bölüm biraz havada kalıyor. Romanın ne ortası ile ne de sonu ile bir bağ kurulabiliyor. Bu ilk bölümde olsa olsa Muhsin hakkında kabataslak bir bilgi ediniyoruz, Muhsin dunyamızda sayıları binleri, onbinleri bulan, dikkati çekmeyen bir küçük ama aklı başında adam.

Fatma çok çocuklu, az gelirli bir ailenin büyük kızı. İkinci bölümün başında da onu tanıyoruz, on yaşında bir kız. Fakrü zaruret içinde büyümüş, gözlerinin önünden geçen "şöyle böyle değil, bir alay sidikli bez" Fatma bezleri yıkıyacak, kardeşlerine göz kulak olacak falan falan... Sonra Fatma birden "anasına göre gelinlik kız, babasına göre eşek kadar" oluyor. İstanbuldalar, bir trikotaj atölyesinde çalışıyor. Kazandığını anasına, dolayısı ile de babasına veriyor. Sonra okuyor, kiralık kitaplar veren bir kitapçıdan geceliği beş kuruşa aldığı romanları okuyor, hayatı öğreniyor! Kitapçı genç, Fatmada övle. Zaman ilerliyor ve günün birinde Fatma Kitapçı Hasanın karısı olup çıkıyor. Daha sonra Hasan işini bir parça büyütür, ama boynuna da bir hastalık sarılmıştır. Bir müddet sonra hastalığın da verdiği ehvamla karısını Fatmayı ondan bundan kıskanmağa başlar. Derken dövüşler, kavgalar ve nihayet ayrılırlar. Fatma yeniden babasının evine dönmüştür. Ama babası kız çocuklarına zaten düşmandır. Evdeki hayat çekilir gibi değildir.

Fatma günün birinde Muhsinle karşılaşır. Muhsin Fatmanın daha okul yıllarında ağabey dediği adamdır. Bir müddet ahbablık ederler, sonra birbirlerinden ayrılamayacaklarını anlarlar evlenirler. Evdeki hırgür bitmiş, Fatma için yeni bir hayat başlamıştır. Muhsin bir gazetede sekreter yardımcısı olarak çalışmaktadır. Günün birinde seçimler gelir, Muhsini gazetesi Anadoluya gönderir. Muhsin eline bir parça daha fazla para geçecek diye uça uça gider ama bir daha gelemez. Yazdığı yazılar zülf'ü yâre dokunmuş, tevkif edilmiştir. Derken Fatma gebe olduğunu anlar, çalıştığı yerden çıkmak zorunda kalır, bir kere daha baba evine dönmeye teşebbüs eder ama hiç de hoş karşılanmaz.

İşte "Ne ekersen"ın kısa hikâyesi bu. Bu tema üzerinde 239 sayfalık bir roman. Dil temiz, okunması kolay, fikri yapı sağlam. Gel gelelim her şeye rağmen "Ne ekersen"de noksan bir taraf var. Mehmet Seydanın bütün insanları mücadeleden kaçıyor. Kendilerini bırakmışlar gidiyorlar. Tıpkı günümüz Türkiyesinin insanları gibi. Gerçi Mehmet Seyda günümüzü sosyal şartları ile iyi dile getirmiş ama romancı demek fotoğrafçı demek olsa pek güzel, pek âlâ ama..

Orkestralar

İlk adım

Batı Anadoluda bir konser turnesinden dönen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası idarecileri, bu haftanın başında Salı günü bir basın toplantısı yaparak ilk "yurt içi konserler" tecrübesinin neticelerini halk efkârına duyurmak kararındadırlar.

5 Eylülde başlayıp 21 Eylülde sona eren bu 16 günlük yeni tarz çalışmaların bir başarı teşkil ettiği kanaatı umumidir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası bu 16 günlük gezide 7 şehirde 12 konser vererek -Balıkesirde 3, Bursada 3, İzmirde 2, Manisada 1, Aydında 1, Kütahyada 1, Eskişehirde 1- hatırı sayılır bir rekor tesis etmiştir. Maamafih bu rekorda başta şef Hikmet Şimşek olmak üzere bütün orkestra üyelerinin gayretlerinden fazla, Hava Kuvvetleri Kumandanlığının bu işe tahsis ettiği 7 askeri uçağın sağladığı hareket ve sür'at kabiliyetinin rolü olmuştur. Aksi halde bu kadar kısa zamanda bu kadar büyük bir programı gerçekleştirmeye elbette imkân olmıyacaktı.

Ama asıl ehemmiyetli olan işin sayısı değil, mahiyeti idi. Tam 132 yıllık mâzisi olan orkestra -1872 de, Mahmut II zamanında kurulmuştur-, bunun bir asra yakın olan kısmını sadece saraya, sonraki 30 küsur yılını da bir tek şehre, Ankaraya hizmetle geçirmişti. Çok değil, daha 10-15 yıl önce, değil Anadoluya orkestra götürmek, başşehirdeki konserlere bile -hem de parasız olduğu halde- dinleyici bulmak mühim bir mesele teşkil ediyordu. Fakat gerek Erdek Şenliği, gerek son konser turnesi, artık bir orkestrayı taşraya çıkarmanın bir mesele değil, bir vazife ve mecburiyet olduğunu gösterdi. Aynı zamanda uzun zamanlardan beri "Bölge Konserleri" projesini gerçekleştirmeye çalışan musikicilerin hayallerini hakikat planına çıkardı. Anadolu, hakikaten her iyi ve güzel olanı açık kalple kabule hazırdı. Yeter ki bunu ona anlatan, gösteren olsun...

70 kişilik bir orkestrayı personel ve çalgılarıyla birlikte 7 büyük şehri dolaştıracak kadar büyük bir organizasyonda gerek sanatkârlara, gerek konserlere gösterilen alâka, bundan böyle bu gibi işlere teşebbüs edecek sanatkârlara büyük bir kuvvet kaynağı olacaktır. Bu tecrübe açıkça göstermiştir ki, bütün mesele başlamaktadır. Nitekim başlandı ve beklenilenden çok iyi neticeler alındı. Artık bütün sanat dallarının bir bölgenin, bir şehrin bir zümrenin tekelinden çıkıp kol kol bütün yurda dağılmaları, mahsullerini geniş halk kütlelerine dağıtmaları zamanı gelmiştir. Bu bakımdan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının son teşebbüsü, yeni bir çağın, "Halk hizmetinde sanat" çağının başlangıcını teşkil etmektedir. Bir gün meselâ Giresunda bir opera oynandığını Vanda bale gösterileri yapıldığını, Niğdede tiyatro afişlerinin asıldığını, Trakya hudutlarından orkestra seslerinin aksettiğini işitirsek, bu, yeni devrin yalnız tabii değil, aynı zamanda zaruri bir neticesi olacaktır. Zira, bu sanat kollarını yurdumuzda temsil eden müesseseler bütün milletten alınan vergilerle yaşayıp gelişmektedirler ve bu sebeple de meyvalarını bütün memlekete vermek mecburiyetindedirler.

İcra
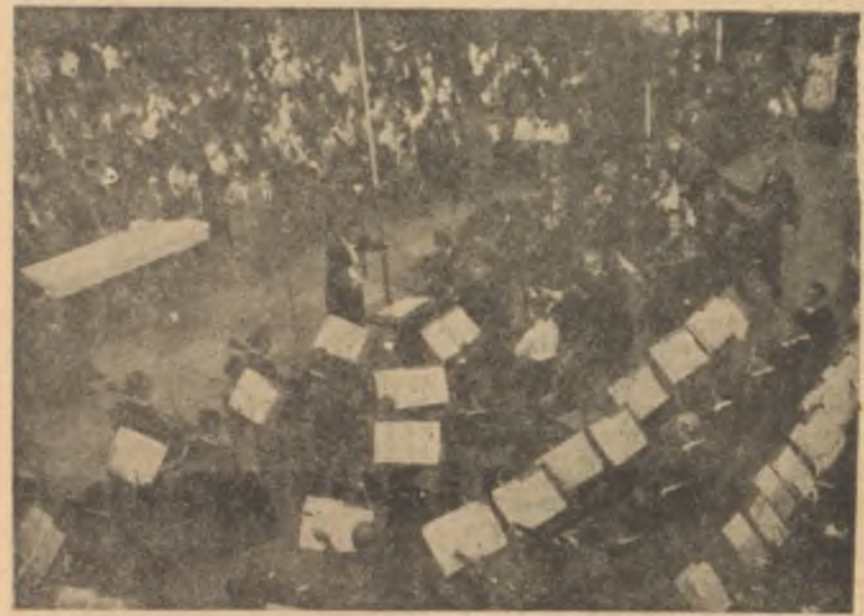
Orkestra üç aylık bir tatil yüzünden formsuz olmasına ve zaman azlığından pek az prova yapabilmesine rağmen geziye iki program çıkardı. Birinci programda Weber'in "Oberon uvertürü" Gounod'nun "Faust" operasından bale müziği, Rossini'nin "Sevil Berberi" uvertürü ile Beethoven'in "Yedinci Senfoni"si yer alıyordu. İkinci programda ise Mozart'ın "Saraydan kız kaçırma" uvertürü, Bizet'nin "L'Arlesienne suiti", J. Strauss'un "Yarasa uvertürü" ile Beethoven'in "Beşinci Senfoni"si vardı.

Seyahatin güç ve yorucu şartları ile konser mahallerinin müsaadesizliğine rağmen icralar tatminkârdı. Açık havada verilen konserler akustik şartların yetersizliğinden dolayı, ister istemez değerinden birşeyler kaybediyordu. Fakat kapalı yerlerde verilen konserler -salonların konser şartlarından uzak olmalarına rağmen- gerek orkestra, gerek şef Hikmet Şimşek için başarılı icralar olmuştur.

Neticeler

Yurt konserlerinin tesiri, umulduğundan büyük olmuştur. Konser verilen her şehir, orkestrayı en kısa zamanda tekrar aralarında görmek için şimdiden hazırlıklara başlamıştır. Bu arada diğer şehirlerden de arkası kesilmeyen talepler yağmaktadır. Meselâ orkestra Aydında konser verirken Nazilli ve Denizliye de dâvet edilmiş, fakat zamanın müsaadesizliği yüzünden bu dâvetlere bu yıl icabete imkân bulunamamıştır. Bu sebeple başlamak üzere bulunan yeni mevsimin sonunda orkestranın gelecek yaz çıkacağı ikinci turnede daha geniş bir program tatbik edilecek ve daha çok şehirde daha çok konser verilecektir. Tabii bu, orkestradan bu yıl esirgenmeyen yardım ve kolaylıkların gelecek yıl da gösterilmesine bağlıdır. Aksi halde atılan iyi niyetli ilk adım, bir son adım olarak kalmaya mahkûm olabilir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası mensupları bütün gücü ile bu hizmete hazır olduklarını ilk gezideki şevkleriyle göstermişlerdir. Geziye hiç bir harcırah ve tahsisat almadan çıkmaları bunun delilidir.

Bir Anadolu kasabasında halkın 70 kişilik bir orkestrayı sonsuz bir hayret ve hayranlıkla dinlemesi, gelecek için en fazla ümit verici işarettir.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Balıkesirde

Darısı diğer şehirlerin başına!

Plâklar

Stereo'ya bir bakış

(New York, Eylül... İlhan K. Mimaroğlu yazıyor)

Stereoyla yakından tanıştıktan sonra, bu endüstri hamlesinin; musikiyi çoğaltma usullerine gerçekten bir yenilik getirmediği, musiki dinleme zevkini artırmadığı anlaşılıyor. Öyle görünüyor ki, Stereo plâkların piyasaya çıkmasından ön-

ceki durgunluk, plâkların ve plâk dinleme malzemesinin satışlarındaki, piyasayı tahrik için ortaya yeni birşeyin atılmasını gerektirmiştir ve bu yeni şey de, yıllardır raflarda, çekmelerde durup duran stereo olmuştur.

Kâğıt üstünde stereo gerçekten, plâkla musiki dinlemeyi, konser salonu gerçekliğine ve tabiiliğine daha da fazla yaklaştıran bir usûl olarak görünmektedir. Musiki icralarını iki kanal üzerinden manyetik şeride kaydetmek, sonra bu kaydı herbir yivi iki yola ayrılmış plâklar üstüne geçirmek, böyle bir plâğı dinlerken de çift yoldan ses alabilen iğnelerden, çift amplifikatör ve oparlörden faydalanmak, bugüne kadar tek kanaldan musiki dinleme zorunda kalanlara, canlı icranın istikamet duygusunu, derinliğini, dolayısiyle tabiiliğini ve canlılığını sağlamayı vaadetmektedir. Ne var ki gerçek, kâğıt üstünde -yahut stereo plâkların ve stereo plâk çalma malzemesinin reklâmlarında- görünenden çok farklıdır. İlk akla gelen, tekniğin henüz, stereodan beklenenleri tahakkuk ettirecek kadar gelişmemiş olduğudur. Nitekim bir stereo plâğı dinliyen, ilk ağızda, kanal ayırma sisteminin gerektiği kadar gelişmemiş olduğunu farketmektedir. Stereodan maksat, bir çalgı topluluğunun ayrı bölümlerini, ayrı oparlörlerden dinletebilmek olduğuna göre, dinleyici bir stereo cihazın karşısında herşeyden önce neticeyi beklemektedir. Halbuki çok kere aynı sesin iki oparlörden birden çıktığını, viyolonsellerin, ya da kemanların hem sağdaki, hem de soldaki oparlörden duyulduğunu farketmektedir. Bugüne kadar kullanılagelen tek kanallı, sisteme de iki oparlör takıldığında stereonunkine benzer bir netice daima elde edilebildiğine göre, bütün bu gürültünün, bütün reklâm kampanyasının hangi maksada matuf olduğunu dinleyici haklı olarak sormaktadır.

Bu müşahade tabiatiyle stereonun, çift oparlörle çalışan herhangi bir eski sistemle her zaman aynı şey olduğu manasına gelmektedir. Nitekim arasıra stereodan beklenen neticenin hasıl olduğu, hele opera resitaiflerinde, veya düetlerinde meselâ baritonun bir kanaldan, sopranonun öteki kanaldan çıktığı olmaktadır. Fakat "ayrılma"nın devamlı olmaması, stereo tekniğinin henüz gerektiği gibi gelişmemiş bulunduğuna bir yandan da stereo plâk kaydeden teknisyenlerin bu sahada daha öğrenecekleri çok şeyin mevcudiyetine işaret etmektedir. Nitekim stereo, teknisyenin yükünü daha da ağırlaştırmakta, teknisyenden sağlam bir musiki bilgisi ve bir orkestra şefininkine yaklaşan meziyetler istemektedir. Maksadı sadece, orta çapta bir dinleyiciyi şaşırtmaktan ibaret olan herhangi bir tonmayster, kanal ayırma işini, müzikal maksatlara hizmetten ziyade, böyle bir dinleyici afallatma uğruna kullanabilir ve böyle, bir davranış da musikiyi aslına uygun olarak kaydetme ve çoğaltma yolunda müsbet gelişmeleri geciktirir. Yeni bir stereo cihaz almış olan orta dinleyiciye, cihazının iyi çalıştığını göstermek için, bir solo kemanı bazan sağ, bazan sol oparlörden duyulacak şekilde kaydetmek şüphesiz ki musikinin gerçeğine aykırı, üstelik de gülünç bir iştir.

Öte yandan stereonun, basit âletlerle kaydedilemiyeceği ve dinlenemiyeceği çeşitli stereo plâkların ve stereo dinleme cihazlarının kıyaslanmasında belirli olarak görülmektedir. Ucuz bir pikap başlığı, iyi bir tek kanallı plâğın zevkle dinlenmesini sağlıyabileceği halde, böyle bir pikap stereoda, gerekli "ayırma"yı sağlıyamamakta, orkestranın bütün grupları aynı seviyede iki kanaldan birden duyulmaktadır. Herhalde, stereonun, plâk dinleme işini daha da muğlak, daha da güç bir duruma sokmuş olduğu şüphesizdir. Artık tek amplifikatörün yerini çift amplifikatör, tek kontrol cihazının yerini çift kontrol cihazı, tek oparlörün yerini çift oparlör alacaktır. Plâkların kaydediliş karakterine uygun olarak, filtre ve kontrol cihazı vasıtasiyle, ayarlanma işi de ikileşmiş, buna bir de iki kanalın birbirine uydurulması meselesi yüklenmiştir. Bundan başka stereo plâklarını çift kanallı olarak dinlemek istiyenler, bu zevkle, sadece iğneyi plâğın üstüne koymak ve canlarının istediği koltuğa oturmak, ya da evin başka bir odasına gidip musikiyi oradan dinlemek suretiyle erişmezler. Çünkü stereo plâk çalınan bir odada, stereo tesirinin elde edilebileceği muayyen noktalar vardır. Dinleyicinin o noktaları tecrübeyle seçmesi, oraya yerleşmesi ve yerinden kımıldamaması lâzımdır.

Rağbet yok

Bütün bunlardan başka stereo bir de üçüncü kanal meselesi ortaya çıkarmıştır. Bugüne kadar tek kanala alışmış dinleyici, plâk dinleme vasatını, konser dinleme vasatından daha işin başında farklı olarak kabul etmiş, plâk vasatının kendine ait gerçeklerini kabullenmiştir. Stereo bu gerçeklerden ayrılmış, fakat konser gerçeklerine de yaklaşmamıştır. Bugün, plâğın sesinin iki ayrı kanaldan çıktığını ve bunun da konser gerçekliğine yaklaşmak maksadiyle yapıldığını bilen dinleyici, bu yeni durumu daha da anormal saymakta, konser gerçekliğine hiç olmazsa aşağı yukarı yaklaşılması için, bir üçüncü kanal daha aramaktadır. Şimdi plâk endüstrisinin başlıca dertlerinden biri, bu üçüncü kanalı sağlamaktır.

Endüstriyi stereoya götüren sâik, müstehlikin iştahını açmak olduğu, plâk ve malzeme satışlarını yükseltmek olduğu bilinmektedir. Halbuki stereo, bu bakımdan istenen neticeyi sağlamamıştır. Bugün Amerikada tek kanallı, monofonik plâk satışları yüksektir. Ama stereo henüz, normal plâğın onda bir satış hacmine bile erişmemiştir. Stereo plâkları çalmak plâk dinleme cihazlarında değişikliğe -yani masrafa- ihtiyaç göstermektedir. Bu masrafa girişmeyi göze alanlar da sayıca az olduğundan durum tabiatiyle stereo plâkların satışına tesir etmektedir. Öte yandan, monofonik plâk dinleme malzemesinin de satışlarında büyük bir durgunluk olduğu görülmektedir. Bu da müstehlikin, stereo ile mono arasındaki tereddüdünden ileri gelmektedir. Bugünlerde borsadaki en büyük düşüşün, elektronik endüstrisinde olmasında bu tereddüdün tesiri olduğu şüphesizdir.

Herhalde stereo, plâk endüstrisine, bundan onbir yıl önce uzunçalan plâkların getirdiği yeniliği getirmemiş, beklenen "ihtilâli" koparamamıştır. 1948 yılında uzunçalan plâklar çıktıktan kısa bir süre sonra eski tip 78 devir plâklar tarihe karıştığı halde, bugün plâk firmaları stereodan çok, monofonik uzunçalan plâklar yapmıya devam etmektedirler. Çünkü stereoya talep yok gibidir. Stereo plâkları ancak, stereo cihazlara yüklüce bir meblağ harcamış olanlar satın almaktadır ki bunların da sayısı pek azdır. Azdır çünkü stereo bugünkü durumunda, musiki dinleyicisini, yeni "yatırım"lara teşvik etmekten çok uzaktır.

DİKKAT!

AKİS'in 115 ve 123. sayısı mahkeme kararîyle toplatılmıştı. Gene mahkeme kararîyle iade edilen bu fevkalâde mecmualar şimdi satışa arzedildi

Merakla ve katıla katıla gülerek okuyacağınız bu iki mecmuayı AKİS mecmuası P. K. 582 Ankara adresine göndereceğiniz 2 adet altmış kuruşluk posta pulu ile temin edebilirsiniz.

Filmcilik

İngiltere: 1958 - 1959

İngiliz sineması dört beş yıldır tam bir buhran içinde bulunuyor. Son yılların miletlerarası festivallerinde İngiliz filmlerinin başarısı bir ikiyi geçmemektedir. İngiliz sineması, uzun zamandan beri ilk defa bu mevsim, Fransız sinemasındaki "yeni dalga" gibi değilse de, bir "kıpırdanma", bir "çalkantı" denebilecek hareketliliğe kavuşmuştur. Durum dikkate değer. İngiltere bir kere daha, "Yeni Dünya" ile "kıta Avrupası"nın sinemaları arasında ortalama bir durumda olduğunu ortaya koymuştur. Bir yandan Hollywood'un geçirdiği buhran İngiliz sinemasında televizyon rekabeti, seyirci azalması, stüdyolardan çoğunun kapanması veya kapılarını televizyona açması, korku filmlerinin alabildiğine çoğalması şeklinde aksini bulurken, bir yandan da yavaştan da olsa Fransadaki "yeni dalga"ya benzer bir kıpırdanma, edebiyat sahasında en canlı örneklerini İngiltere'de veren "öfkeli delikanlılar"ın sinemadaki tesirleri kendini göstermektedir. Durum henüz açıkça belirmemiştir. İngiltere, hâlen iki tesir arasında bocalamaktadır. Bununla birlikte yıllardır süren durgunluğun kaybolması bile bir kazançtır.

Her zaman olduğu gibi, kararsızlık prodüktörlerden gelmektedir. Henüz ne yapacaklarını, ortaya çıkan meselelere ne şekilde cevap vereceklerini bilmiyen İngiliz prodüktörleri, durumu, günü gününe idare etmek, her gün bir evvelki güne nazaran zıt kararlar almak gibi tehlikeli bir yola sapmışlardır. Bir gün tek çıkar yolun "süper-prodüksiyon"lar çevirmekte olduğuna, bir gün prodüksiyon masraflarını alabildiğine kısmak gerektiğine, bir gün gençlere para yatırmanın daha iyi olacağına, bir gün eskilerden şaşmamak gerektiğine karar vermek gibi tuhaf durumlara düşüyorlar. Amerikadan göç eden oyuncuların, rejisörlerin, fakat bu arada bilhasa Amerikan sermayesinin en çok tutunduğu ülkenin İngiltere oluşu, durumu daha da karıştırıyor. Bir zamanların "yüzde yüz" İngiliz filmleri, bu arada Ealing stüdyosunun meşhur komedilerine artık raslanmıyor. Amerikalılar ile işbirliği ise, her vakit David Lean'in "The Bridge on the River Kwai -Kway köprüsü"ndeki hayırlı neticeyi vermiyor. Bu şekilde meydana getirilen eserler ekseriya "melez" filmler oluyor ki. bir memleketin sineması için bundan daha zararlı bir netice düşünülemez.

Muhafazakârlar-Rank-TV

İngiliz sinemasının hastalığına yol açan mikroplar tahlil edildiği vakit, bunun bilhassa üç çeşidinin en büyük rolü oynadığı ortaya çıkmaktadır. Muhafazakârlar hükümetin sinemaya karşı tutumu ilk iktidarları

"Tepedeki oda"

"Öfkeli" rejisörler

zamanından çok farklı olmuştur. Arada İşçi hükümetinin bâzı sinema salonlarını belediyeler emrine vermesi, endüstrideki inhisarcılığa karşı koyması, Muhafazakârların ikinci defa iktidara geldikleri vakit, ilk seferindeki anlayışlılıklarının tamamiyle aksi bir yol tutmalarına sebep olmuştur. Bir zamanların en canlı dokümanter çalışmalarına sahne olan İngiltere, hükümetin dokümanter kohunu dağıtması, yardımı kesmesi üzerine hemen tamamiyle duraklamıştır.

Hastalığın ikinci sebebi, İngiliz sinamacılığında inhisarcılığa olan büyük temayüldür. Bu hareketin başında J. Arthur Rank bulunuyordu. Rank, İngilterede ikinci bir "Hollywood" kurmak hevesine düşmüş, daha sonra bununla da kalmıyarak asıl Holloywood'la rekabete girişmeğe başlamıştı. Bu hareket iki mühim neticeye yol açmıştı: Bir yandan İngiliz sinemasında inhisarcılığa doğru hareket alabildiğine hızlanmış, öte yandan da İngiliz filmleri, milletlerarası pazarda Hollywood'la rekabete girişebilmek için İngiliz "karakterini" kaybetmiş, Holloywood'un fabrikasyon usulü eserlerini andırmağa başlamıştı. Rank'ın teşebbüsü sonunda başarısızlığa uğradı, hatta kurmak istediği imparatorluk az kalsın kendisinin sinemadan tamamiyle silinmesine yol açacaktı. Rank bu güç durumdan, ancak, rekabete girişmek istediği Amerikan şirketleriyle işbirliğini arttırmak suretiyle kurtuldu. Böylelikle İngiliz sinemasına getire getire inhisarcılık temayüllerini. İngiliz filmlerinin karakterini kaybetmesini ve Amerikalılarla koprodüksiyonların çoğalmasını getirdi.

TV -televizyon-, İngiliz sinemasının bu güç durumunda tehlikeli bir rakip olarak ortaya çıktı. Bir yandan TV'un, Rank filmleriyle ölçülmiyecek kadar "İngiliz" karakteri taşıması, bir yandan İngiliz adasının hususi durumundan dolayı TV'nun son derece yaygın oluşu, bir yandan da yepyeni bir çalışma alanı olan TV'nun daha serbest, daha cazip, daha geniş imkânlar sağlamasından dolayı sinemacıları bile kendine çekmesi İngilterede TV-sinema rekabetini, birincisi lehine geliştirdi.

Hür sinema

İngiliz Film Enstitüsünün sağladığı yardımla meydana gelen "Free Cinema - Hür sinema" hareketi, bütün bunlara bir tepki olarak, İngiliz sinemasının kötüye gidişine karşı koymak maksadıyla ortaya çıktı. Fakat 1956 da başlıyan bu hareketin imkânları az olduğu için ömrü de uzun olmadı. Muhafazakâr hükümetin sayesinde zaten bir buhran geçiren Enstitünün "Free Cinema"yı devamlı olarak desteklemesi imkânsızdı. Bununla birlikte, kısacık ömrü içinde "Free Cinema", Lorenza Mazzetti'nin "Together -Birlikte", Karel Reisz ve Tony Richardson'un "Momma Don't Allow -Annem izin vermiyor" Lindsay Anderson'un "O Dreamland -Hayaller ülkesi" ve "Everyday Except Christmas -Noel'den başka her gün", adlı eserleriyle dikkate değer filmler vermişti. Fakat İngiliz prodüktörlerinin anlayışsızlığı burada da kendini gösterdi. Fransada kısa filmleriyle başarı kazanan genç rejisörler bu sayede prodüktörlerin desteğini kazanır ve uzun filmlere geçerken, İngilterede hiçbir prodüktör "Free Cinema"ya katılanlara ehemmiyet vermedi. Ancak Tony Richardson, John Osborne'un "Look Back in Anger -Öfke"sini Londra ve New York'ta sahneye koyarak kazandığı başarı üzerine, aynı eseri beyazperdeye de aktarmağa muvaffak oldu. "Free Cinema"nın en mühim rejisörü olan Lindsay Anderson ise, prodüktörlerin ticarî tekliflerini, tavizli çalışmayı reddederek, ancak kendi ileri sürdüğü şartlarla sinemaya dönmek için Richardson gibi önce şansını tiyatroda denemeğe çalışmaktadır.

"Öfkeli delikanlılar"

Bundan dolayı, 1958 - 59 mevsiminde İngiliz sineması için en mühim hâdise, 29 yaşındaki Tony Richardson'un "Öfke", 35 yaşındaki Jack Clayton'un "Room at the Top -Tepedeki oda" ile İngiliz sinemasında görünmeleridir. Osborne'un, "öfkeli delikanlılar" hareketinin en ehemmiyetli eseri olan "Öfke"si, Richardson'un isabetle yaptığı rol taksimi ve oyuncuların rollerini tamamiyle benimsemeleri, piyesi sahneye koyarken edindiği tecrübelerin "tiyatro kokmaksızın" perdeye aktarılması ve Oswald Morris'in güzel fotoğrafları ile değer kazanıyor. Osborne'un piyesinde ağır basan diyalog ve şahısların tutumları, Richardson'un perde adaptasyo-

nunda bilhassa şahısların birbiriyle olan münasebetleri üzerinde daha çok durulmak suretiyle hem tiyatroluktan uzaklaşıyor, hem de piyesin bazan uyandırdığı intibaın aksine sadece diyaloglardan meydana gelen bir "yaylım ateşi" olmaktan kurtuluyor.

Arkasında sadece Gogol'un "Manto"sundan yaptığı orta uzunlukta "The Bespoke Overcoat -Ismarlama manto" adlı bir adaptasyon bulunan, fakat John Huston'un "Moulin-Rouge" ve "Moby Dick -Deniz ejderi" gibi filmlerinde prodüktörlük yapan Jack Clayton, "Room at the Top -Tepedeki oda" ile İngiliz sinemasının uzun yıllardır raslamadığı olgunlukta bir film ortaya koymaktadır. Osborne'un kahramanı Jimmy Porter içinde yaşadığı burjuva çevresinin değerlerine, kaidelerine karşı koyan, bu cevrenin iki yüzlülüğüyle mücadele eden, bir "öfkeli delikanlı"dır. Fakat öfkesinin zararı daha çok kendisine ve karısına dokunuyor. Rahatsızlığından, hırçınlığından en çok müteessir olan yine kendisiyle karısı, Jack Clayton'un John Braine'in tanınmış romanından aktardığı "Tepedeki oda"nın kahramanı Joe Lampton ise kendisini böyle bir sıkıntıya atmak şöyle dursun, bu çevrenin budalalıklarından faydalanarak kendisine yükselme yolu arıyor ve bunun için her çareyi mübah görüyor. Joe Lampton bir çeşit çağdaş "Julien Sorel". Clayton'un filmi bir yandan Stendhal'in bu muhteris kahramanını, bir yandan George Stevens'in "A Place in the Sun -İnsanlık suçu"ndaki gibi, iki ayrı tabakadan kadın arasında kalan bir delikanlıyı hatırlatan bir tipi ele alıyor. Fakat Clayton'un kahramanı, Julien Sorel'den de, Stevens'in kahramanı Clyde'dan da talihli ve kararlı. Hayatının sonbaharında büyük bir tutku ile kendisine bağlanan kadının -Simone Signoret- intihar ederek ortadan çekilmesi, sanayicinin kızının -Ethel Sears- kendisinden gebe kalması Clayton'un kahramanını -Laurence Harvey.- sosyetenin yukarı tarafında kapmak istediği köşeye erişiyor.

Clayton'un filmi, bir İngiliz endüstri şehrindeki hayatın gerçek yüzünü cesaretle aksettirmesini, Signoret -Harvey çiftinin sevişmesini İngiliz perdesinde raslanmıyan bir açıklıkla vermesi, delikanlının doğduğu fakir semti büyük bir gerçekçilikle tasvir etmesi, ve bütün bunları yine İngiliz sinemasında pek az raslanır bir "öfke" ve hırçınlıkla yapması, klişelere uymaması bakımından dikkate değer bir hususiyet göstermektedir.

Frankenstein'dan Dracula'ya

1958 - 59 mevsimindeki diğer İngiliz filmlerinin büyük bir kısmı, evvelki yılların düşük kalitesinde olmasına ve korku filmlerinin çevrilmesine aynı hızla devam edilmesine rağmen, bu yıl kaliteli filmlerin sayısı geçen yıllara nispetle daha çoktur. 1957 de Terence Fisher'in "The Curse of Frankenstein -F. ın lâneti"yle açılan çığır, bu mevsim yine onun elinden çıkan "Dracula" "The Revenge of Frankenstein -F. ın intikamı" ve Sherlock Holmes'in bir kere daha çevrilen korkunç macerası "The Hound of the Baskervilles -Baskerviller'ın köpeği" ile, yahut Henry Cass'ın "Blood of the Vampire -Vampirin kanı" veya Robert Day'in Boris Karlof'a oynattığı "Grip of the Strangler -Doğan adamın pençesi" ile devam ediyor. Buna karşılık Asquith, Rotha, Reed, Neame, Jackson gibi eskiler, veya Thomas, Anderson, Thompson Baker gibi yeniler oldukça dikkate değer eserler vermektedirler.

Anthony Asquith'in bu mevsim çevirdiği bir shaw adaptasyonu olan "The Doctor's Dilemma -Doktorun açmazı", doktorlar çevresini hicveden bu piyesi perdeye alâka çekici bir şekilde aktarıyor. Carol Reed'in Amerikalı yazar ve prodüktör Carl Foreman ile birlikte hazırladığı "The Key -Anahtar", bir liman çevresinde çeşitli tipten insanların korku karşısındaki davranışlarını dikkate değer bir şekilde veriyor. Paul Rotha'nın ufak bütçeli uzun film denemesi "Cat and Mouse -Kedi ile fare", basit bir polis hikâyesi ardında Londra'nın kenar mahallelerinin güzel bir tasvirini, ordudan kaçan bir Amerikan askerinin isyankâr tutumunu başarıyla anlatıyor. Ronald Neam, Joyce Carey'nin tanınmış romanından adapte ettiği "The Horse's Mouth -Gerçeğin ağzı"nda, egzantrik, muhteris bir ressamın acı tatlı hâdiselerle dolu hikâyesini, bilhassa bu hikâyeye ve tipe inanan Alec Guinness'in her zamankinden başarılı oyunuyla ortaya koyuyor. Mevsimin en verimli rejisörleri olan Don Chaffey ile J. Lee-Thompson'dan birincisi, adı bile İngiliz sansürlerini yerinden hoplatan "A Question of Adultery -Bir zina vak'ası"nda sun'i ilkah meselesini oldukça zevksiz bir şekilde ele aldıktan sonra "The Man Upstairs -Üst kattaki adam"da büyük bir apartmanın en üst katında tek başına yaşıyan bir insanın apartmanın diğer kiracılariyle olan münasebetlerini, insanların birbirine karşı beslediği kayıtsızlık, düşmanlık veya merhamet, dayanışma hislerini alâka verici bir şekilde inceliyor, "Danger Within -İçerdeki tehlike"de de 1943 yılında kuzey İtalyadaki bir esir kampında bir kaçış plânı etrafında dönen heyecanlı bir hikâyeyi anlatıyor. Lee-Thompson ise, her zaman olduğu gibi, birbirinden apayrı mevzulara el atarak "Ice Cold in Alex -İskenderiyede buz soğuğu"nda Almanların 1942 de Libyaya hücumları sırasındaki bir savaş ve

"Ben ve Albay"da Danny Kaye
Trajî - komik rol

casusluk hikâyesini Berlin Festivalinde tenkitçiler armağanını kazanacak seviyede ele alıyor, Ted Willis'in Londra batakhaneleri çevresinde geçen "No Trees in the Street -Ağaçsız sokak"ını sansür güçlükleri yüzünden oldukça zayıf bir şekilde adapte ettikten sonra, "Tiger Bay"de, metresini öldüren Polonyalı genç bir gemici ile onu polise karşı koruyan küçük bir kız çocuğunun hikâyesini sürükleyici bir yoldan anlatıyor. Mevsime iki filmle katılan Lewis Gilbert, Moskova festivalinde çocuklu filmler rejisinde mükâfat kazanan "A Cry from the Streets -Sokaktan yükselen çığlık"ta kimsesiz çocukların maceerasını anlattıktan sonra, "Ferry to Hong Kong -Hong Kong'a giden gemi"de, yine Rank şirketinin "milletlerarası" etkiketli filmlerinden birini Orson Welles, Curd Jurgens, Sylvia Syms gibi değişik milletten oyuncularla ortaya koymağa çalışıyor. "Hong Kong'a giden gemi"nin vasat komedi havası, Roy Boulting'in Jeffrey Dell ile birlikte çevirdiği "Carlton-Browne of the F. O. -Hariciyeci Carlton- Browne"da, Jack Arnold'un "The Mouse that Roared -Kükreyen fare"sinde ve Peter Glenville'in "Me and the Colonel -Ben ve albay"ında daha ustalıklı olarak yer almaktadır. Moskova festivaline gönderilecekken, İngiltere hariciyesinin el altından müdahalesi üzerine gönderilmiyen "Hariciyeci Carlton-Brown", İngiliz hariciyesinin, eski bir İngiliz müstemlekesinin, Sovyet ve Amerikan nüfuz çarpışmasının, Birleşmiş Milletler Vesayet idaresinin, müstemlekecilikten kurtulan memleketlerin istikrarsız durumlarının ayrı ayrı hicvedildiği bir eserdir. "Kükreyen fare", dünyanın en küçük devleti olan hayali bir "Grand Fenwick dükalığı"nın Birleşik Amerikaya karşı savaşa girişi ve.. bu savaştan galip çıkışını gösteren, bu arada bir "Q" bombasının da işe karıştığı siyasi hicivlerden biridir. Franz Werfel'in "Jacobowsky and the Colonel" adlı piyesinden adapte edilen "Ben ve albay", İkinci Dünya Harbi sırasında aynı gemide seyahat etmekte olan yahudi düşmanı Polonyalı bir subayla bir yahudi mültecisinin mücadelesini ve sonra dostluklarını Danny Kaye ile Curt Jurgens'in başarıyla canlandırdıkları bir komedidir. Bunlara karşılık İngiliz komedi filmlerinin en usta rejisörlerinden biri olan ve geçen yıl ölen Henry Cornelius, bulduğu mühim keşfi finanse edecek şirket aramak için Amerikaya giden genç mucidin hikâyesini anlattığı son filminde, "Genevieve" veya "Passport to Pimlico"daki başarısının yarısına bile erişememektedir. Alec Guinness'in hem başrolünü oynadığı, hem de prodüktörlüğünü yaptığı "The Scapecoat", Bette Davis'in de katılmasiyle kuvvetli bir ekip meydana getiriyorsa da ikili bir rol üzerine kurulan hikâye, rejisör Robert Hamer kadar bu ikili rolü canlandıran Alec Guinness'in de başarısızlığa uğramalarına yol açıyor. Charles Crichton'un "The Lavender Hill Mob -Uçurulan altınlar" modeli üzerinden çevirdiği yeni filmi "Law and Disorder -Kanun ve nizamsızlık", birincisi kadar olmasa bile, yine de vasatın üstüne çıkabilen bir komedi sayılabilmektedir. "Acemi doktor" rejisörü Ralph Thomas'ın mevsim başında ortaya çıkardığı "The Wind Cannot Read -Rüzgâr okunmaz", savaş sırasında Hindistanda bir İngiliz subayı ile sürgündeki bir eski Japon diplomatının kızı arasındaki acıklı aşk macerasını magazin üslûbuyla anlatmaktan ileri geçmiyor. Buna karşılık, Alfred Hitchcock'un 1935 te çevirdiği "The 39 Steps -39 basamak"ın Ralph Thomas elinden çıkan yeni versiyonu, ilk versiyon Hitchcock'un "İngiltere devresi"nin en başarılı eserlerinden biri sayılmasına rağmen, onu aratmıyacak ustalıktadır.

Böylelikle 1958 - 59 mevsimi, Frankestein'lı Drakula'lı filmlere, her zamanki döküntülerin mevcudiyetine, vasat filmlerin çokluğuna rağmen İngiliz sinemasının yıllardan beri belki de canlı, en ümit verici mevsimi olarak gözükmektedir. Eğer "öfkeli delikanlılar"a yenileri katılırsa, daha mühimi, eğer prodüktörler ve hükümet Fransada olduğu gibi bunları desteklerlerse, bu canlılığın devamlı olmaması için hiç bir sebep yoktur.

S P O R

Fenerbahçe

Hak edilen galibiyet

Budapeştenin meşhur Nep stadında, geçen haftanın ortasında Çarşamba günü Fenerbahçe - Csepeli maçı oynanırken tribünlerde 40 binin üstünde bir seyirci kalabalığı vardı. Yemyeşil sahada Avrupa Şampiyon Klüpler Turnuvasının ilk tur karşılaşmalarından biri yapılıyordu.

Maç 10 gün evvel İstanbulda Mithatpaşa stadında oynanan ve 1 - 1 beraberc biten karşılaşmanın revanşıydı. Türk takımı, kuvvetli Macar rakibini bunaltıcı bir baskıya rağmen, kendi sahasında yenememişti. Bu defa müsabaka'nın faktörleri çok değişikti ve herşeyden önce Çepel kendi sahasında, kendi seyircisi önünde oynuyordu. İşte, bu hava içinde, sert ve süratli bir tempo ile devam etmekte olan karşılaşmada takımlar 2 - 2 berabereyken oyunun 52 ci dakikasında talih Fenerbahçeye güldü: Macar kalecisi Bako ortalanan topu tutmuş, etrafına bakınmış, sonrada boş gördüğü sağhafları Ugi'ye topu elle atıvermişti. Ugi topu, derinlemesine bir pasla Santrafor Şatori'ye aktardı. Macar takımı kapalı bir müdafaadan, yay gibi yayılan bir hücuma geçmek üzereydi. Bu onların oyun sistemiydi. Fakat Şatori topu ayağına henüz geçirmişti ki Fenerbahçe solhafı Avni hemen baş ucunda bitti ve ustaca bir ayak koyuşla topu Macar futbolcusundan aldı. Avni topla ilerledi, pas verecek bir arkadaş arar gibiydi. Ama topu Macar ceza sahasına doğru sürmeye devam ediyordu. Önce karşısına Ugi çıktı, atlattı. Koczian isimli sağ bekle karşılaştı, onu da çalımlayıp geçti. Onsekiz çizgisine girmişti. Santrahaf Medniansky hışımla üzerine geldi. Avni onu da geçmesini bildi. Şimdi karşısında sadece Macar kalecisi vardı. Sarı-Lâcivertli takımın sol hafı beklemeden topu kalenin sağ alt köşesine âdeta bırakıverdi. Gol olmuştu. Maçın 52 ci dakikasında ilk defa olarak Fenerbahçe galip duruma geçiyordu.

40 bin kişiden ses seda çıkmıyor, sadece 50 kadar Türk talebesi ve Fenerbahçenin yedek oyuncuları ile idareciler bu altın golü, çılgın gibi alkışlıyorlardı. Artık Fenerbahçe, 3 - 2 galip durumdaydı.

İşin başı ve sonu

Avrupa Şampiyon Klüpler turnuvasında ilk tur maçlarında Fenerbahçenin karşısına çıkan Macaristan Şampiyonu Csepeli yıldız futbolculara sahip değildi. Fakat takım oyununun iyi bir örneğini ortaya koymaya muktedirdi. İlk maç İstanbulda oynanmış ve herkes Fenerbahçeden bir galibiyet beklerken Sarı-Lâcivertliler, güç elde edilen bir beraberlikle sahadan ayrılmışlardı. Rakip takım vartayı iyi atlatmıştı ve Budapeşte karşılaşmasına çantada keklik gözü ile bakıyordu. Zira Nep stadında Macar ekiplerinin mağlubiyet yüzü görmeleri parmakla gösterilecek kadar nâdir bir hâdise sayılıyordu. Nitekim Türk Hava Yollarının SEC uçağı Yeşilköyden Fenerbahçe Futbolcularını alarak Budapeşteye doğru havalanırken, Türk sporseverlerinin çoğunun içlerinde besledikleri ümit pek sönüktü. Sarı-Lâcivertli idareciler dahi ikinci bir beraberliğe peşinen rıza göstermiş vaziyette idiler. Bu takdirde üçüncü bir maç, bitaraf bir sahada oynanacaktı.

Peşte yolculuğundan önce vize alamadığı için seyahata katılamayan Fenerbahçe antrenörü Molnar'ın fikri şuydu: Fenerbahçe iyi oynarsa kazanabilirdi. Ama o sahada, o seyirci önünde iyi oynayabilir miydi? Csepeli

Agah Erozan

Cömert başkan

iyi oynamasına müsaade eder miydi? Suallerin cevabı Peştede verildi ve Sarı-Lâcivertli takımın oyuncuları sanki aralarında anlaşmış, en son dakikaya kadar mücadele etmek kararını almış gibi azimli bir oyun çıkardılar. Maçın başında yedikleri gol, oyuncularını bozmadı. Nihayet kurt futbolcu Lefterin, beklenmedik bir sırada rakip kalenin üst köşesini bulan kurşun gibi şutu beraberliği temin edince, bu sahadan galip çıkabileceklerine iman ettiler.

İlk devre Macarların tehlikeli hücumları altında ve Csepeli'in 2 - 1 galibiyeti ile bitti. Ama henüz her şey bitmiş değildi. İkinci devre sahaya şahlanmış şekilde çıkan bir Fenerbahçe mevcuttu. Bu Fenerbahçe, ilk on dakika içinde önce Şerefin, sonra da Avninin golleri ile 3 - 2 galip duruma geçiverdi. Sarı-Lâcivertliler artık nefislerine karşı büyük bir itimat duyarak Macar kalesine akın üzerine akın tazeliyorlardı. Lefter ne kadar iyi bir futbolcu olduğunu gösteriyor, Can Avrupanın her takımında oynamağa muktedir olduğunu tenkidçilere kabul ettiriyor, Osman geçilmez bir kale gibi oynuyor, Avni attığı golün bir tesadüf olmadığını çıkardığı oyunla âdeta anlatıyor, Basri ve Ergun da bu saydıklarımızdan aşağı olmadıklarını ispat ediyorlardı. Böylece Fenerbahçe çok kıymetli bir galibiyet elde etmekle kalmıyor, Avrupa Şampiyon Klüpler turnuvasının ikinci turuna hak kazanıyordu.

3 - 2 nin değeri

Fenerbahçenin Nep stadındaki galibiyeti dünya spor çevrelerinde bir "Büyük hâdise" kabul edildi. Macaristan gibi futbolün beşiği sayılan bir memlekette, o memleketin şampiyonunu alaşağı etmek, her babayiğitin işi değildi.

3 - 2 nin kıymet olarak, bir yarım milyon lira ettiğini bilenler de vardı. Bunların başında Fenerbahçe idarecileri geliyordu. Avrupa Şampiyon Klüpler Maçlarından İstanbulda cereyan edecek her müsabakanın klübe temin edeceği hâsılatın bu meblağdan düşük olması imkânsızdır. Csepeli'den sonra, bir başka şampiyon takım Fenerbahçe ile Mitahpaşa stadında oynayacaktı. Sonradan çekilen kurrada ikinci tur maçlarında Fenerbahçenin rakibinin, geçen sezon Fransa Lig şampiyonu çıkan Nice takımı olduğu öğrenildi.

Fenerbahçe, futbolcularına en iyi ücretleri ödeyen ve bol bol prim vaadeden bir klüp olarak tanınıyordu. Başkanları Erozan para vaad etmeyi ve fırsat bulunca dağıtmayı seven bir kimseydi. İdare Heyetine danışsın danışmasın, bol keseden ihsanlarda bulunuyordu. Maçtan önce futbolculara "Kazanırsanız üçer bin lira prim alacaksınız" demişti. Şu dakikada Fenerbahçe Klübünün kasasında 18 futbolcuya ödenecek 54 bin lira yoktu. Ama Erozan ihtimal bu parayı kredi ile temin yoluna gidecekti. Madem ki futbolcular başkanlarını bu galibiyeti meşhur Lunik II ile mukayese ettirecek ve "Aya roket attık" dedirtecek kadar sevindirmişlerdi, şu halde 3 binlik primleri cebe mutlaka indireceklerdi. Hem sevinçte Erozan yalnız değildi. Bütün futbol meraklıları adeta bayram ediyorlardı. Klübe Türkiyenin dört bir köşesinden sayısız tebrik telgrafı geliyordu. Bir telgrafta ezeli rakip Galatasaraydan geldi. 3-2 lik netice ilerde iki noktada tesirini kuvvetle gösterecekti. Lefter ve Can Budapeşte maçının başlıca kahramanları idiler. Şimdi bütün Avrupa onların ayaklarındaki kudret ve kuvveti biliyordu. Bu iki oyuncunun klüpleri ile olan mukaveleleri ise, önümüzdeki Temmuzda bitiyordu. Yeni mukavele ücretinin, Macar maçından sonra en azından 10 bin lira fırlamış olduğunu kabul etmek zaruriydi.

Yeni Rakip: Nice

Barselonadan gelen bir telgraf Avrupa Şampiyon Klüpler Turnuva-

Molnar, Fenerbahçelileri çalıştırıyor
Ne ekersen, onu biçersin!

sında Fenerbahçenin yeni rakibini açıkladı. İkinci turda Türkiye Şampiyonu, Fransız liginin geçen yılki birincisi Nice takımı ile karşılaşacaktır. İlk maç 1 Aralık 1959 tarihinden önce Fransa Şampiyonunun sahasında yapılacaktır. Bu maçı çekilen kurraya göre Çekoslovak hakemleri idare edecektir.

Nice takımı, ilk turda İrlanda Şampiyonu Shamrock Rovers takımı ile karşılaşmış kendi sahasında 3 - 2 galip gelmiş, İrlandada ise 1 - 1 berabere kalarak ikinci tura çıkmıştı. Hâlen devam etmekte olan Fransız Liginde dördüncü sırayı işgal eden Nice takımı, bundan beş altı yıl önce büyük bir kuvvet halindeydi ve o devirde bu ekipte, şimdi Fenerbahçe için çok şey olan Lefter de oynuyordu. O tarihten bu yana bir çok elemanını kaybeden Nice Takımının kadrosunda bu gün Ferry gibi, Cornu gibi, Foix gibi üç milli oyuncu mevcut bulunmaktadır. Bundan başka Cenubi Amerika asıllı iki oyuncu, bir Cezayirli müslüman futbolcu ve bir Danimarkalı yer almaktadır.

Bugünkü haliyle Nice takımının gene de bir kuvvet olduğunu kabul etmek lâzımdır. Ancak ağır, sert, uzun paslı, az şutlu bir oyun oynayan bu ekip ile karşılaşmak, kıvamında, hızlı, bol deplasman yapan, hızlı top oynayan bir Fenerbahçe için, büyük şanstır ve Sarı-Lâcivertlilerin başarılı bir ikinci tur maçı çıkarmaları için büyük sebep sayılmalıdır.

Nitekim Fenerbahçenin çok zorlu bir rakip olduğunu Fransız gazetelerinin spor yazarları da kabul etmektedir. Bu yazılarda Nice oyuncularına verilen nasihat şudur: "Unutmayınız, bu defa karşınızdakiler Dublin'de oynadıklarınız değildir"...

Futbol

Hacettepenin başarısı

Ankaranın Mor-Beyazlı takımı Hacettepe bu haftaki İstanbul maçlarında göz kamaştırdı. Mithatpaşa Stadında İstanbulun iki kalburüstü futbol ekibi ile karşılaşan Hacettepeliler, tribünleri dolduran seyircilerden olduğu kadar, İstanbul takımlarından başka bir şey tanımayan spor yazarlarından da iyi numara almış olarak Ankaraya döndüler.

Ankara takımı Hacettepe ilk maçını Karagümrük ile oynadı ve sahadan 2 - 1 galip çıktı. Pazar günü de Galatasaray ile karşılaşan Hacettepeliler, maçı, bir sakatla 1 - 0 mağlûp bitirdiler. Sarı-Kırmızılıların şöhretli futbolcularından kurulu ekipleri karşısında bütün oyun boyunca denk bir maç çıkarmak, her takımın harcı değildi. İşte, Hacettepe bunu başarmasını bildi. Şayet oyunun son dakikalarında Ercan ve Halis iki yüzde yüz gollük fırsatı hovardaca harcamamış olsaydı, bu müsabaka Turgayın ekibine en azından bir puana mal olacaktı.

Hacettepenin İstanbul maçlarında yıldızı kaleci Cevattı. Abdullah ve Oktay da kendilerini göstermişlerdi. Bu demektir ki gelecek yıl İstanbul klüplerinin parlak teklifleri bu futbolcuların kapılarını aşındıracaktır.

Hacettepe ile birlikte İstanbulda Millî Ligin ilk maçını oynayan Ankara Gençlerbirliği ekibi ise, bu yolculuktan sadece 1 puan ile dönüyordu. İlk maçını Galatasaraya 3-0 veren Gençlerbirliği, ikinci maçında kendisi ile aynı renklere sahip Karagümrükle golsüz berabere kaldı. Gençlerbirliği takımı içinde bütün yük, orta haf Kahramanın üstündeydi. Tesadüfi galibiyetler bir yana takımın mağlûp olması yahut olmaması bu oyuncunun oynıyacağı oyuna bağlıydı ve bu takım için az rizk değildi.

Bu hafta Millî Lig maçlarından Ankaraya, sadece tek bir karşılaşma düşmüştü: Ankaragücü ile Şeker-Hilâlin karşılaşması. Merkez Hakem Komitesi yurt dışında millî maçlar idare edecek hakemlere, toprak sahalarda Üçüncü küme maçları veredursun, İstanbullu bir hakemin idaresinde cereyan eden bu karşılaşma, hakem dâvasının tipik bir misali şeklinde cereyan etti.

Filhakika Şeker - Hilâl takımı her hattı ile rakibinden üstündü. Ama 1-0 Ankaragücüne galip gelmesi için, hakemin icat ettiği penaltıya hiç ihtiyacı yoktu. Ankaranın namlı Sarı-Lâcivertlilerini muhtemel bir hezimetten gene kalecileri Cemal kurtardı. Ankaragücü idarecileri anlaşılan ellerindeki bol eleman kadrosundan iyi bir tertip yapmayı beceremiyorlardı. Zira iki yan haf Futbol tâbiriyle bütün maç boyunca sadece "gezindiler"...

İzmirdeki Millî Lig maçlarını bu hafta Göztepe ve Altınordu galip bitirdiler. Cumartesi günü yapılan tek maçta Göztepe kuvvetli rakibi İzmirsporu 2 - 1 yenmesini bilmişti. Pazar günkü karşılaşmada ise Altınordu Karşıyakaya 3 - 1 galip geldi.

Hususî karşılaşmalar

Bu hafta maçı olmayan iki şöhretli İstanbul takımı Fenerbahçe ve Beşiktaş, boş durmayıp Adana ve Bursaya gittiler. Fenerbahçe Bursada çok kalabalık bir seyirci topluluğu önünde Acar İdman ile karşılaştı. İkinci devre oyuna daha ziyade yedek oyuncularını sokan Budapeşte galipleri, neticede sahada zorlu bir beraberlikle ayrıldılar. Maç bittiği zaman skor levhası 2-2 gösteriyordu.

Cumartesi günü Adanada Demirspor ile oynayan İstanbulun Siyah-Beyazlıları maçı 2-1 mağlup bitirdiler. Ama genç ve kabiliyetli Beşiktaşlı futbolcular, Pazar günü Adana karması karşısında parlak bir futbol ortaya koydular ve bir gün öncesinin intikamını alırcasına Adana Karmasına 4-0 galip geldiler.